

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
Факультет програмної інженерії та бізнесу
Кафедра фінансів, обліку і оподаткування

Пояснювальна записка
до дипломної роботи
магістра
(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему «Організація і шляхи вдосконалення обліку витрат і доходів підприємства за видами його діяльності»

XAI.604.66700.071.196417.18B

Виконала: студентка 6-го курсу
групи 66700
Ванярха Ганна Михайлівна

Спеціальність: 071 – облік і
оподаткування
(код та найменування)

Освітня програма:
облік і аудит
(назва програми)

Керівник: к.е.н., доц. каф. фінансів,
обліку і оподаткування
Татар Марина Сергіївна

Рецензент: к.е.н., доц., ст. н. сп.
науково-дослідницького центру
індустріальних проблем
розвитку НАН України
Красноносова Олена Миколаївна

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Факультет програмної інженерії та бізнесу
(повне найменування)
Кафедра фінансів, обліку і оподаткування
(повне найменування)
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 071 – облік і оподаткування
(код та найменування)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____
(підпис) (ініціали та прізвище)
« ____ » _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТУ

Ванярха Ганні Михайлівні

(прізвище, ім'я та по батькові)

1. Тема дипломного проекту (роботи) Організація і шляхи вдосконалення обліку витрат і доходів підприємства за видами його діяльності

керівник дипломного проекту (роботи) к.е.н., доц. каф. фінансів, обліку і оподаткування Татар Марина Сергіївна

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвержені наказом Університету від « ____ » _____ року № _____

2. Термін подання студентом дипломного проекту (роботи) 17.12.2020

3. Вихідні дані до роботи Знайти шляхи вдосконалення обліку доходів і витрат на підприємстві за видами його діяльності

4. Зміст пояснювальної записки (перелік завдань, які потрібно розв'язати) _____

1. Виконати аналіз теоретичних основ обліку витрат і доходів підприємства

2. Провести економічно-господарський аналіз підприємства та його показників за останні три роки

3. Запропонувати шляхи вдосконалення обліку доходів і витрат та оцінити ефективність запропонованих методів

5. Перелік графічного матеріалу _____

1. Тема та мета дипломного проекту

2. Графічні схеми

3. Алгоритм роботи програм

4. Графіки, схеми, таблиці з документації

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
2,3	Петренко Є.О. Директор ТОВ «ЖАККАРД»		

Нормоконтроль _____ « ____ » _____ 20__ р.
 (підпис) (ініціали та прізвище)

7. Дата видачі завдання « ____ » _____ р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	Аналіз теоретичної області	1 тиждень	
2	Розробка та затвердження завдання	2 тиждень	
3	Аналіз облікової політики підприємства	3-4 тиждень	
4	Розрахунок коефіцієнтів	5-7 тиждень	
5	Аналіз запропонованих методів	8-10 тиждень	
6	Розрахунок ефективності	11-12 тиждень	
7	Розробка пояснювальної записки	13-14 тиждень	
8	Підготовка презентації та доповіді	15 тиждень	
9	Захист дипломного проекту	16 тиждень	

Студент

Керівник проекту (роботи)

_____ (підпис)

_____ (ініціали та прізвище)

_____ (підпис)

_____ (ініціали та прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВИТРАТ ТА ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ВИДАМИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ.....	9
1.1 Економічна сутність та класифікація доходів підприємства за видами його діяльності.....	9
1.2. Економічна сутність та класифікація витрат підприємства за видами його діяльності.....	15
1.3 Економічна сутність та класифікація собівартості та операційна діяльність підприємства	25
Висновки до розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ЖАККАРД» ТА ЙОГО ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА	32
2.1 Загальна характеристика підприємства та його облікової політики	32
2.2 Порядок визнання та оцінка доходів і витрат підприємства за видами його діяльності.....	37
2.3 Нормативно-правове регулювання доходів і витрат підприємства за видами його діяльності.....	43
Висновки до розділу 2.....	51
РОЗДІЛ 3 ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ ТА ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЖАККАРД» ЗА ВИДАМИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ	53
3.1 Діагностика фінансово-господарського стану ТОВ «ЖАККАРД».....	53
3.2 Організація обліку витрат та доходів основної діяльності за 2017-2019 роки	66
3.3 Аналіз витрат та доходів підприємства за видами його діяльності за 2017-2019 роки	72
Висновки до розділу 3.....	77
РОЗДІЛ 4 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ ТА ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЖАККАРД» ЗА ВИДАМИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ	79
4.1 Вдосконалення процедури аудиту і обліку доходів та витрат ТОВ «ЖАККАРД».....	79
4.2 Напрями підвищення рівня доходів та оптимізації затрат	99

4.3 Оцінювання ефективності запропонованих методів: придбання оновленого програмного забезпечення ІС	109
Висновки до розділу 3.....	116
ВИСНОВКИ.....	119
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	123
ДОДАТОК А.....	133

ВСТУП

Актуальність теми. В Україні у сучасних умовах перебування на шляху до побудови ринкових економічних відносин, постає необхідність до впровадження нетрадиційних систем одержання інформації про витрати та доходи, застосовувати нові підходи до калькулювання собівартості, підрахунку фінансових результатів, методів аналізу витрат та доходів і прийняття на цій основі раціональних управлінських рішень, адекватних цій економічній ситуації. На цьому шляху становлення ринкової економіки в Україні діяльність підприємств досі здійснюється в умовах нестабільного як зовнішнього середовища, так мінливості внутрішнього правового поля. У такій ситуації для забезпечення умов безбиткової діяльності та підвищення рентабельності від підприємства вимагається перегляд існуючої системи управління. Найбільшим чином, це стосується діяльності за видами діяльності підприємства, яка забезпечує основну частину доходів. Водночас, ефективність управління визначається рівнем обліково-аналітичного забезпечення системи витрат і доходів від діяльності за видами діяльності підприємства. Недостатня розробка питань методичного забезпечення процесу ефективного аналізу витрат та доходів і викликані цим складність, різноманіття і неоднозначність формулювань в існуючих нормативних і законодавчих актах підтверджують актуальність обраної теми дипломної роботи.

Окремі питання теорії та методики бухгалтерського обліку доходів знайшли відображення у працях науковців. Однак ряд проблем, пов'язаних із відображенням у бухгалтерському обліку витрат і доходів за видами діяльності підприємства та їх оцінкою залишаються недостатньо розробленими і вимагають вирішення з урахуванням національних особливостей ведення бухгалтерського обліку.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є розробка та обґрунтування рекомендацій щодо удосконалення обліку витрат і доходів підприємства за видами його діяльності.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначені такі завдання:

- розглянути існуючі проблеми класифікації витрат і доходів за видами діяльності;
- здійснити діагностику фінансово-господарського стану ТОВ «ЖАККАРД»;
- проаналізувати організаційні положення обліку витрат і доходів за видами діяльності та виявити недоліки в існуючій практиці їх облікового відображення на ТОВ «ЖАККАРД»;
- визначити заходи з покращення обліку витрат і доходів за видами діяльності;
- надати практичні рекомендації щодо вдосконалення обліку витрат і доходів за видами діяльності на ТОВ «ЖАККАРД»;

Об'єктом дослідження є діюча система обліку доходів і витрат ТОВ «ЖАККАРД».

Предметом дослідження є практичне застосування знань, отриманих в університеті щодо організації обліку витрат і доходів від різних видів діяльності.

У пояснювальній записці використані загальнонаукові методи, засновані на системному підході щодо розкриття питань теорії, методики й організації обліку витрат та доходів підприємства за видами його діяльності.

Також у пояснювальній записці використані періодичні видання, методична та спеціальна література, законодавчі та нормативні документи, дані обліку і звітності ТОВ «ЖАККАРД», в яких відображено питання обліку витрат і доходів за видами діяльності підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості застосування наданих у пояснювальній записці пропозицій щодо

вдосконалення обліку витрат і доходів за видам діяльності підприємства у діяльності ТОВ «ЖАККАРД».

Робота складається з 134 сторінок, 25 таблиць, 17 рисунків, 89 джерел літератури.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВИТРАТ ТА ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ВИДАМИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Економічна сутність та класифікація доходів підприємства за видами його діяльності

В умовах переходу України до ринкової економіки, якій властивий високий динамізм, реформування, вдосконалення систем, покращення соціально-економічного розвитку, все дедалі більшої актуальності набувають дефініції «дохід» та «витрати», які виступають передумовою діяльності кожного підприємства.

Бухгалтерський облік витрат і доходів від операційної діяльності є підсистемою інформаційної системи підприємства, якій належить основна роль у процесі збирання, обробки та надання інформації для забезпечення усіх інших функцій управління підприємством – менеджменту, маркетингу, аналізу, контролю. Тобто це система інформації про стан, характер і результати господарської діяльності, що відображає і узагальнює господарські операції операційної діяльності в єдиному грошовому вимірнику.

У системі обліку інформація про доходи та витрати є надзвичайно цінною, тому необхідно постійно удосконалювати техніку, методику та організацію обліку як основного джерела інформації про доходи та витрати підприємства та формування фінансового результату.

Термін «дохід» (з англ. income) – це приплив активів, внаслідок певного виду діяльності. Фінансовий стан кожного господарюючого суб'єкта характеризується тим, як розміщені його кошти та з яких джерел вони формуються. Дохід підприємства позиціонує собою одну з основних узагальнюючих категорій фінансово-господарської діяльності підприємства. Згідно із законодавством України всі суб'єкти ринку здійснюють свою діяльність з метою отримання доходу (прибутку).

Отримання доходів – це свідчення того, що продукція підприємства знайшла свого споживача та відповідає вимогам попиту ринку та іншим технічним характеристикам та властивостям. Отримання доходу підприємством свідчить про те, що воно є фінансово спроможним за умови, якщо розмір одержаних доходів перевищує понесені витрати.

Багато вчених-економістів присвятили свою увагу дефініції «дохід», зокрема її сутність наведено з різних точок зору у табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Визначення поняття доходу деякими вченими

Автор (джерело)	Сутність поняття «дохід підприємства»
О. В. Аристов	Прибуток є основним спонукальним мотивом здійснення будь-якої підприємницької діяльності, оскільки забезпечує зростання добробуту її власників через дохід на вкладений капітал
Дж. Хікс	Дохід – складна і багатозначна економічна категорія, яка об'єднує цілу систему показників
А. Сміт	Заробітна плата, прибуток і земельна рента є трьома первісними джерелами будь-якого доходу, так само як і будь-якої мінової вартості. Усякий інший дохід в остаточному підсумку одержують з одного або іншого із цих джерел
Н. М. Шмиголь	Дохід підприємства – це збільшення економічних вигід внаслідок надходження активів і /або погашення зобов'язань, що приводить до зростання капіталу організації, за винятком внесків учасників (власників майна), та отримане внаслідок використання в господарському процесі залучених для цього економічних ресурсів та конкурентних переваг в умовах

	прийняттого рівня підприємницького ризику
В. І. Блонська	Дохід підприємства – це надходження, одержані внаслідок його господарської діяльності за певний період часу у вигляді економічних вигод, отриманих внаслідок використання у господарському процесі залучених для цього економічних ресурсів в умовах прийняттого рівня підприємницького ризику
Л. Г. Ловінська, Л. В. Жилкіна, О. М. Голенко	Доходи – це збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, внаслідок чого збільшується власний капітал підприємства (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків засновників)
Ю. І. Продіус	Дохід – це виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) за вирахуванням матеріальних витрат. Він є грошовою формою чистої продукції підприємства, тобто охоплює оплату праці та прибуток
Ф. Ф. Бутинець	Як економічна категорія дохід (виручка) є потоком грошових коштів та інших надходжень за певний період, отриманий від продажу продукції, товарів, робіт, послуг

Примітка. Джерело: [12].

Формування та активне становлення видів господарської діяльності позитивно впливає на отримання доходів та понесення витрат. Оскільки, розвиток видів діяльності створює «живильне середовище» для розвитку підприємництва, виступає важелем для зміни структури економіки, каталізатором всього ринкового середовища, що залишається не змінним

впродовж тривалих проміжків часу і змушує змінювати довкола себе інші категорії та явища.

В Україні на сьогодні виділяють такі види діяльності, які наведені на рис.1.1

Рисунок 1.1 – Види діяльності підприємства та їх характеристика.

Примітка. Джерело: [9].

Безперечно, розвиток всіх видів діяльності наведених вище сприяє становленню конкуренції, економії та раціональному використанні матеріальних, нематеріальних та трудових ресурсів, а також застосуванню сильнодіючих стимулів щодо заохочення покупців. У результаті їх здійснення підприємство отримує різноманітні доходи, що згруповані на рис. 1.2.

Рисунок 1.2 – Поділ доходів підприємства залежно від видів діяльності

Примітка. Джерело: [9].

Згідно з П(С)БО 15 «Дохід» визнані доходи в бухгалтерському обліку класифікуються за такими групами наведеними на рис. 1.3.

Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – загальний дохід від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг без вирахування наданих знижок, повернення раніше проданих товарів та непрямих податків і зборів (податку на додану вартість, акцизного збору тощо).

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається шляхом вирахування з доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам та податків і зборів.

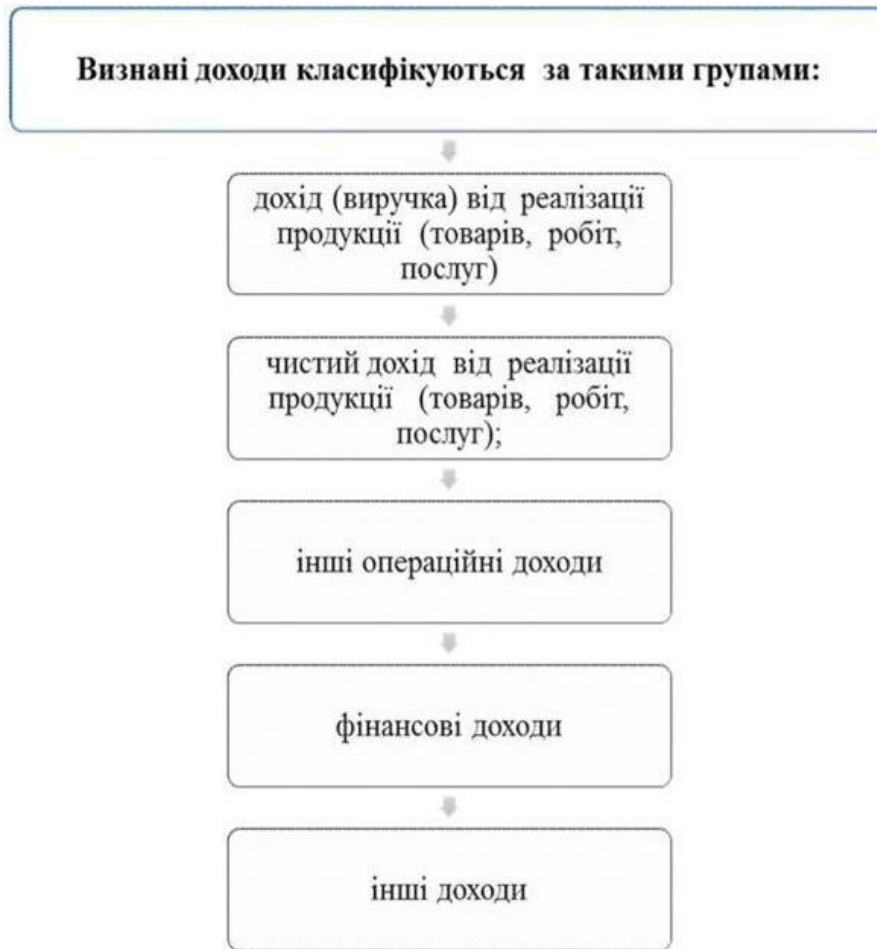

Рисунок 1.3 – Класифікація визнаних доходів в бухгалтерському обліку за групами.

Примітка. Джерело: [11].

До складу інших операційних доходів включаються суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), зокрема:

дохід від операційної оренди активів; відшкодування раніше списаних активів; дохід від операційних курсових різниць; дохід від роялті, відсотків, отриманих на залишки коштів на поточних рахунках в банках, дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій), необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття тощо.

До складу фінансових доходів включаються дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі). До складу інших доходів,

зокрема, включаються дохід від реалізації фінансових інвестицій; дохід від неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі господарської діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства [4].

1.2. Економічна сутність та класифікація витрат підприємства за видами його діяльності

Вагомою рисою економіки України є її перехідний стан, а отже, і постійний розвиток. На сьогодні поняття «витрати» є надзвичайно важливим для всіх господарюючих суб'єктів, а також для держави в цілому. Величина витрат являє собою головний резерв зростання прибутку підприємства. За роки формування бухгалтерського обліку в Україні однією із важливих проблем є запозичення іноземних термінів та їх некоректний переклад без детального аналізу та врахування економічної сутності понять.

На сучасному етапі в економічній літературі можна часто побачити використання таких термінів як «затрати» та «витрати». Де, одні автори особливо не замислюються над сутністю цих понять та вживають їх в своїх працях як синоніми, а інші намагаються розмежувати дані категорії та пояснити їх відмінність (про що свідчить інформація таблиці 1.2).

Таблиця 1.2 – Визначення термінів «затрати» і «витрати» у працях провідних

Автор та праця	Термін «витрати»	Термін «затрати»
Булатов М.А. [13]	Витрати – ціна, сплачена за товари або послуги чи грошова сума, що потрібна для їх виробництва або створення	Затрати = витрати
Елізабет Ф. Дербін [27]	Витрати – це вартість, яка кількісно дорівнює витратам на придбання ресурсів	Затрати – є синонімом поняття «ресурси». Ресурси є факторами виробництва – благами необхідними для

		випуску інших благ
Задорожній З. В. [34]	Зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які зумовлюють зменшення власного капіталу (за винятком зменшення власного капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками)	Грошовий вираз матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, використаних у процесі такої діяльності з метою отримання економічної вигоди за винятком оплати рахунків постачальників, різних кредиторів за отримані виробничі запаси, товари, послуги, перераховані авансові платежі тощо
Нападовська Л. В.[64]	Зменшення економічної вигоди протягом звітного періоду або збільшення зобов'язань підприємства, що веде до зменшення капіталу	Вартісний вираз використаних у процесі діяльності підприємства матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів
Павликівська О. І.[78]	Витрати вживаються стосовно витрат за їх призначенням, що рівнозначно поняттю собівартості продукції і незавершеного виробництва в розрізі кількісних статей	Співвідносять із витратами за економічними елементами
Сопко В. В.[24]	Витрати виникають при витрачанні грошових коштів на закупку матеріальних цінностей	Використані у процесі виробництва різні речовини та сили природи на виготовлення нового продукту праці формують поняття затрати

Примітка. Джерело: [11].

Крім того, наприклад Ф. Ф. Бутинець [16, с. 403] у своєму підручнику «Теорія бухгалтерського обліку» намагався детально дослідити та розмежувати трактування значень цих двох термінів. На його думку, такі розбіжності виникають, через трактування в російській літературі термінів «расходы» (укр. – «видатки»), «затраты» (укр. – «витрати, затрати») та «издержки» (укр. – «витрати, затрати») вони сприймаються як синоніми.

Справедливо зазначає Л. В. Нападовська, що в сучасних вітчизняних та наукових виданнях, законодавчих актах, зокрема в Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» широко застосовується лише поняття «витрати», термін «затрати» не використовується [102, с. 561]. Його автоматично замінено терміном «витрати», який, на думку професора Ф.Ф. Бутинця, має не лише інший економічний зміст, але й інше призначення [15, с. 13]. Отож, поняття «затрати» не закріплено на законодавчому рівні, але виходячи з сутності даної категорії, його більш доцільно використовувати в цілях управлінського обліку.

Поняття «витрати» наведено у П(С)БО 16 «Витрати», де зазначається, що витрати – зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, яке призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками) [25].

Необхідно зазначити, що навіть після впровадження кардинальних змін у системі ведення обліку та її перехід до зарубіжної практики собівартість продукції вітчизняних підприємств залишається високою, що робить її неконкурентоспроможною на зовнішньому ринку, а нерідко і на внутрішньому (особливо це стосується промислових підприємств). На практиці така ситуація призводить до скорочення обсягів виробництва. Тому потрібно чітко контролювати склад витрат, що формують собівартість продукції. У цьому допоможе для організації бухгалтерського обліку процесу виробництва розроблена та затверджена класифікація витрат підприємства,

яка залежить від масштабів виробництва, технології, кількості працівників, продукції. Тобто, класифікація витрат – це обґрунтоване групування витрат за відповідними ознаками для їх більшої деталізації та розуміння (див. табл.1.3).

Таблиця 1.3 – Класифікація витрат в бухгалтерському обліку

Класифікаційна ознака	Види
В залежності від видів діяльності	<ul style="list-style-type: none"> – витрати, які виникають у процесі операційної діяльності; – витрати, які виникають у процесі інвестиційної діяльності; – витрати, які виникають у процесі фінансової діяльності.
За економічним змістом (елементами витрат)	<ul style="list-style-type: none"> – матеріальні витрати; – витрати на оплату праці; – відрахування на соціальні заходи; – амортизація; – інші витрати.
За відношення до виробничого процесу	<ul style="list-style-type: none"> – основні; – накладні
За способами включення до собівартості	<ul style="list-style-type: none"> – прями; – непрямі.
За відношенням до звітного періоду	<ul style="list-style-type: none"> – витрати поточного періоду; – витрати минулого періоду; – витрати майбутнього періоду.
За центрами відповідальності	<ul style="list-style-type: none"> – витрати виробництва; – витрати цеху; – витрати дільниці; – витрати функціональних служб.
За способом відображення в звітності	<ul style="list-style-type: none"> – спожиті (витрати звітного періоду) ; – неспожиті (витрати майбутніх періодів).
За ступенем залежності від обсягів діяльності	<ul style="list-style-type: none"> – змінні; – постійні.
За складом витрати	<ul style="list-style-type: none"> – одноелементними; – комплексними.

Примітка. Джерело: [16].

Під операційними витратами прийнято розуміти виражені в грошовій формі витрати трудових, матеріальних, нематеріальних, фінансових ресурсів для здійснення операційної діяльності. Саме тому, найбільш значущими серед перелічених витрат є операційні витрати, які найбільш повно розкривають сферу діяльності підприємства. Простіше кажучи, операційні витрати часто називають вартістю ведення господарської діяльності підприємства. Із операційною діяльністю найтісніше пов'язане поняття «собівартість». Собівартість продукції – це грошовий вираз витрат на виробництво та реалізацію продукції. Це показник, який використовується для контролю за використанням виробничих ресурсів, визначає економію ефективності проведення економічних заходів, формування ціни. Тому, зниження собівартості продукції виступає основним джерелом до збільшення розміру прибутку.

Операційні витрати поділяються на ті, які включаються у виробничу собівартість продукції і ті, які не включаються у собівартість.

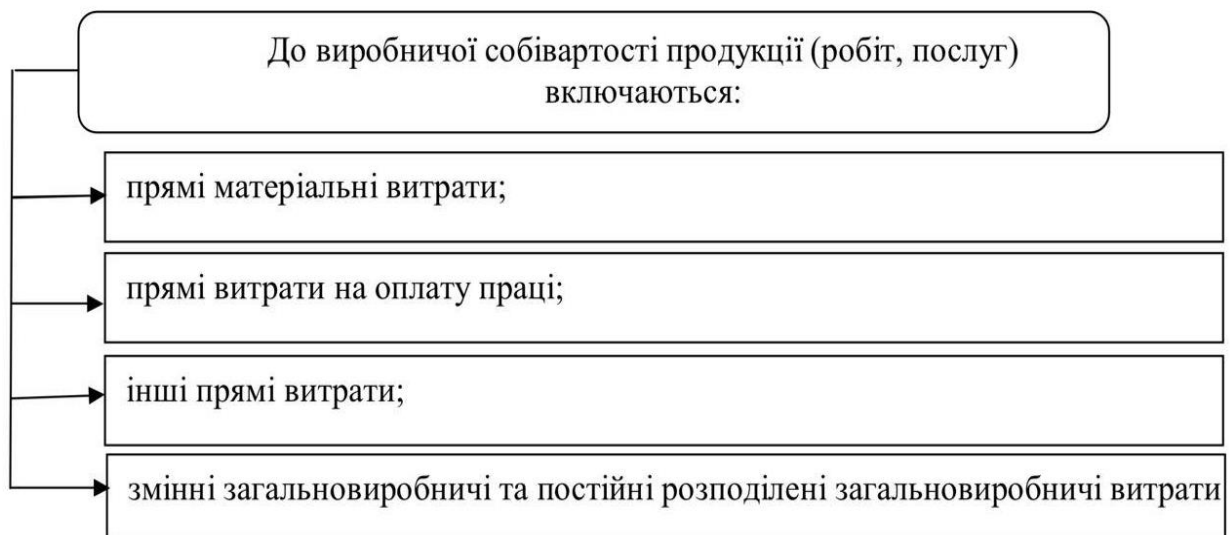

Рисунок 1.4 – Поділ витрат, які включаються до виробничої собівартості

Примітка. Джерело: [16].

До складу прямих матеріальних витрат відносять вартість основних матеріалів та сировини, що утворюють основу виготовлення продукції, купівельних напівфабрикатів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути віднесені до певного об'єкта витрат. Прямі матеріальні витрати зменшуються на вартість зворотних відходів, отриманих в процесі виробництва.

До складу прямих витрат на оплату праці відноситься заробітна плата та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, наданні послуг або виконанні робіт.

До складу інших прямих витрат відносять всі інші виробничі витрати, які можуть бути віднесені до конкретного об'єкта витрат, а також відрахування на соціальні заходи, плата за оренду майнових та земельних паїв, втрати від браку, амортизація.

До складу загальновиробничих витрат згідно діючих вимог положень (стандартів) бухгалтерського обліку відносять:

- Витрати на управління виробництвом (оплата праці апарату управління цехами, дільницями тощо; відрахування на соціальні заходи й медичне страхування апарату управління цехами, дільницями; витрати на оплату службових відряджень персоналу цехів, дільниць тощо).

- Амортизація основних засобів загальновиробничого (цехового, лінійного, дільничого) призначення.

- Амортизація нематеріальних активів загальновиробничого (цехового, лінійного, дільничого) призначення.

- Витрати на утримання, експлуатацію та ремонт, страхування, операційну оренду основних засобів, інших необоротних активів загальновиробничого призначення.

- Витрати на вдосконалення технології й організації виробництва (оплата праці та відрахування на соціальні заходи працівників, зайнятих удосконаленням технології й організації виробництва, поліпшенням якості

продукції, підвищенням її надійності, довговічності, інших експлуатаційних характеристик у виробничому процесі; витрати матеріалів, купівельних комплектуючих виробів і напівфабрикатів, оплата послуг сторонніх організацій тощо).

– Витрати на освітлення, опалення, водовідведення, водопостачання та інше утримання виробничих приміщень.

– Витрати на обслуговування виробничого процесу (оплата праці загальновиробничого персоналу; відрахування на соціальні заходи, витрати на здійснення технологічного контролю за виробничими процесами та якістю 16 продукції, робіт, послуг медичне страхування робітників та апарату управління виробництвом).

– Витрати на охорону праці, техніку безпеки і охорону навколишнього природного середовища.

– Інші витрати (внутрішньозаводське переміщення матеріалів, деталей, напівфабрикатів; нестачі незавершеного виробництва; нестачі і втрати від псування матеріальних цінностей у цехах; інструментів зі складів до цехів і готової продукції на склади оплата простоїв тощо).

Усі загальновиробничі витрати групуються на дві групи: змінні і постійні (рис. 1.5).

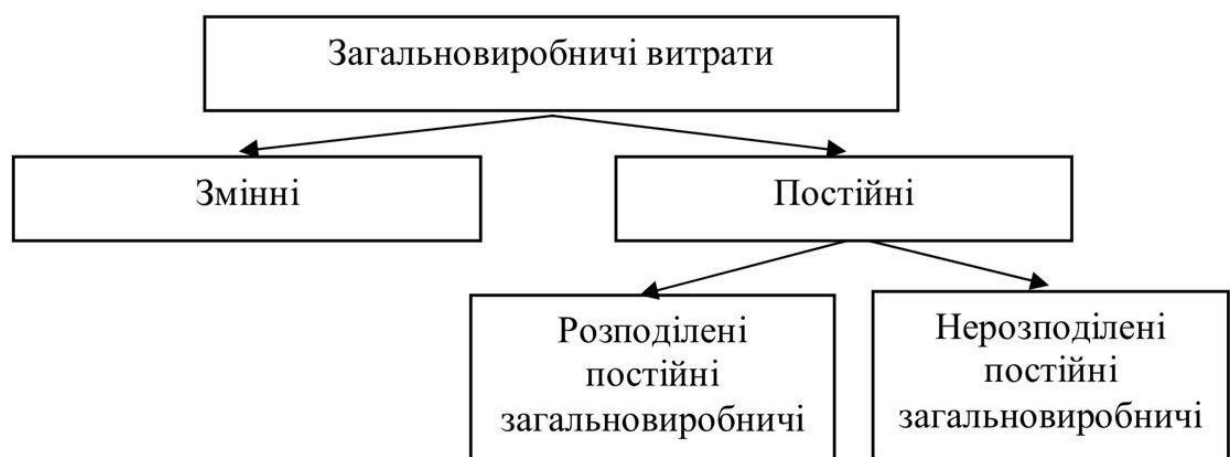

Рисунок 1.5 – Поділ загальновиробничих витрат.

Примітка. Джерело: [17].

До змінних загальновиробничих витрат належать витрати на обслуговування і управління виробництвом (цехів, дільниць), що змінюються прямо або пропорційно до зміни обсягу діяльності.

Змінні загальновиробничі витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат з використанням бази розподілу (годин праці, заробітної плати, обсягу діяльності, прямих витрат тощо), виходячи з фактичної потужності звітного періоду.

До постійних загальновиробничих витрат відносяться витрати на обслуговування і управління виробництвом, що залишаються незмінними (або майже незмінними) при зміні обсягу діяльності. Постійні загальновиробничі витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат з використанням бази розподілу (годин праці, заробітної плати, обсягу діяльності, прямих витрат тощо) при нормальній потужності. Нерозподілені постійні загальновиробничі витрати включаються до складу собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) у періоді їх виникнення. Загальна сума розподілених та нерозподілених постійних загальновиробничих витрат не може перевищувати їх фактичну величину. Перелік і склад змінних і постійних загальновиробничих витрат установлюються підприємством самостійно.

Крім витрат, які включаються до собівартості виготовленої продукції, на підприємствах мають місце витрати, що пов'язані також із операційною діяльністю, але до собівартості не включаються. Такі витрати є витратами періоду та вони одразу списуються на фінансовий результат (рис. 1.6).

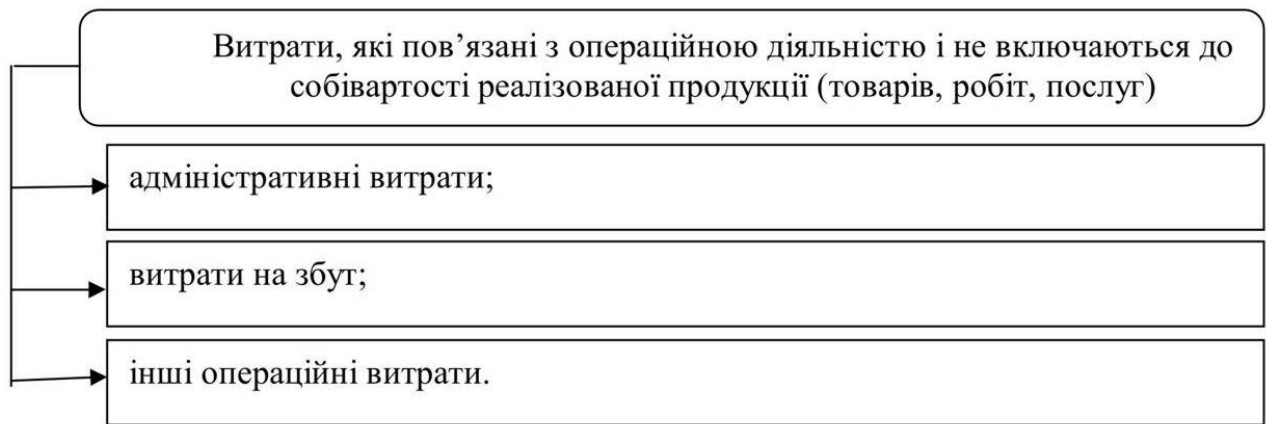

Рисунок 1.6 – Склад витрат, які пов'язані з операційною діяльністю і не включаються до собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)

Примітка. Джерело: [17].

До адміністративних витрат відносяться витрати, спрямовані на обслуговування та управління підприємством, такі як:

- загальні корпоративні витрати (організаційні витрати, витрати на проведення річних зборів, представницькі витрати тощо);
- витрати на службові відрядження і утримання апарату управління підприємством та іншого загальногосподарського персоналу;
- витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського використання (операційна оренда, страхування майна, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення, охорона);
- винагороди за професійні послуги (юридичні, аудиторські, з оцінки майна тощо);
- витрати на зв'язок (поштові, телеграфні, телефонні, телекс, факс тощо);
- амортизація нематеріальних активів загальногосподарського використання;
- податки, збори та інші передбачені законодавством обов'язкові платежі (крім податків, зборів та обов'язкових платежів, що включаються до виробничої собівартості продукції, робіт, послуг);

- витрати на врегулювання спорів у судових органах;
- плата за розрахунково-касове обслуговування та інші послуги банків, а також витрати, пов'язані з купівлею-продажем валюти;
- інші витрати загальногосподарського призначення [109].

Витрати на збут включають такі витрати, які пов'язані з реалізацією (збутом) продукції (товарів, робіт, послуг), а саме:

- витрати пакувальних матеріалів для затарювання готової продукції на складах готової продукції;
- витрати на ремонт тари;
- оплата праці та комісійні винагороди продавцям, торговим агентам та працівникам підрозділів, що забезпечують збут;
- витрати на рекламу та дослідження ринку (маркетинг);
- витрати на передпродажну підготовку товарів;
- витрати на відрядження працівників, зайнятих збутом;
- витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, пов'язаних зі збутом продукції, товарів, робіт, послуг (операційна оренда, страхування, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, охорона);
- витрати на транспортування, перевалку і страхування готової продукції (товарів), транспортно-експедиційні та інші послуги, пов'язані з 19 транспортуванням продукції (товарів) відповідно до умов договору (базису) поставки;
- витрати на гарантійний ремонт і гарантійне обслуговування;
- витрати на страхування призначеної для подальшої реалізації готової продукції (товарів), що зберігається на складі підприємства;
- витрати на транспортування готової продукції (товарів) між складами підрозділів (філій, представництв) підприємства;
- інші витрати, пов'язані зі збутом продукції, товарів, робіт, послуг. До інших операційних витрат відносять:

- витрати на дослідження та розробки відповідно до П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»;
  - собівартість реалізованих виробничих запасів, яка для цілей бухгалтерського обліку складається з їх облікової вартості та витрат, пов'язаних з їх реалізацією;
  - сума безнадійної дебіторської заборгованості та відрахування до резерву сумнівних боргів;
  - втрати від операційної курсової різниці (тобто від зміни курсу валюти за операціями, активами і зобов'язаннями, що пов'язані з операційною діяльністю підприємства);
  - втрати від знецінення запасів;
  - нестачі й втрати від псування цінностей;
  - визнані штрафи, пеня, неустойка;
  - витрати на утримання об'єктів соціально-культурного призначення;
- інші витрати операційної діяльності [61].

1.3 Економічна сутність та класифікація собівартості та операційна діяльність підприємства

Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) складається з виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), що була реалізована на протязі звітного періоду, нерозподілених постійних загальновиробничих витрат та наднормативних виробничих витрат. Під наднормативними витратами прийнято розуміти, витрати витрачені на виробництво понад норму. Далі на рис. 1.7 та рис. 1.8 подано порядок формування відповідно виробничої собівартості та собівартості реалізованої продукції. Значна увага цьому поняттю приділяється тому, що собівартість продукції є важелем ефективності виробництва, який у подальшому впливає на фінансові результати підприємства, прибуток, темпи відтворення, рентабельність та відображає рівень витрат на виробництво. Як економічна категорія

собівартість служить основою для контролю та обліку витрат на випуск продукції, формування ціни за допомогою калькулювання продукції, визначення доцільності та раціональності використання ресурсів на підприємстві.

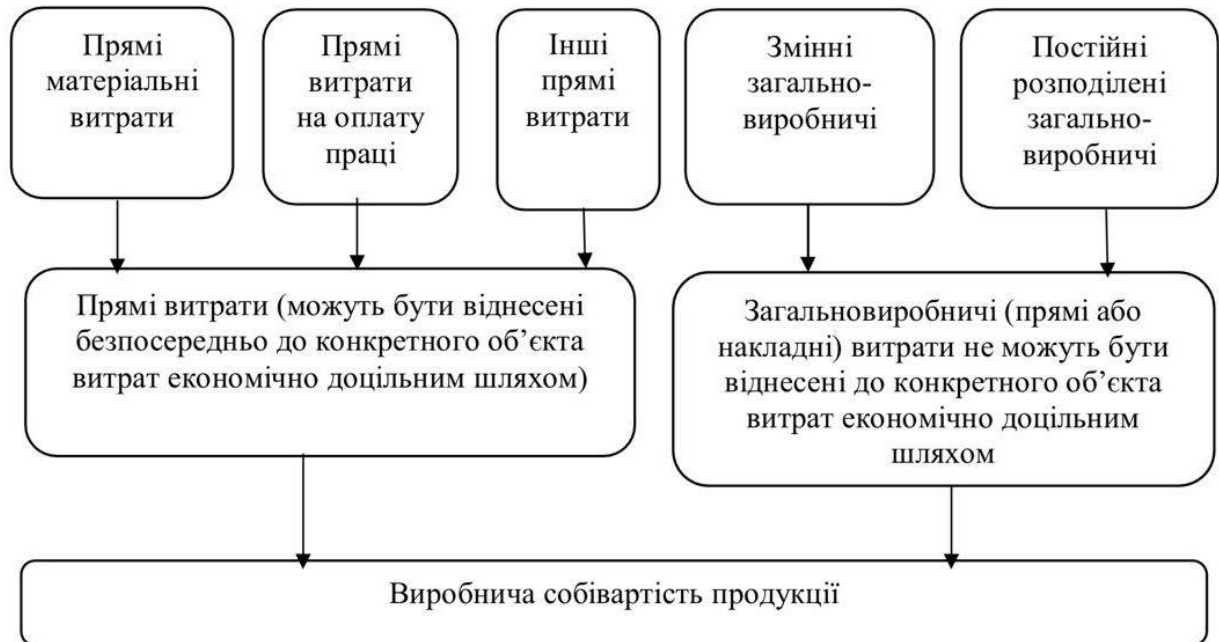

Рисунок 1.7 – Формування виробничої собівартості продукції.

Примітка. Джерело: [18].

Рисунок 1.8 – Формування собівартості реалізації продукції

Примітка. Джерело: [18].

Не менш важливе значення у формуванні собівартості виготовленої продукції посідає поняття «елемент витрат». Законодавчо визначено, що

елементом витрат є сукупність економічно однорідних видів витрат. Відображення витрат за економічними елементами допомагає відповісти на запитання, що саме витрачено наголошує В. Г. Лінник [56, с. 226]. Витрати операційної діяльності групують за елементами зображеними на рис. 1.9.

Рисунок 1.9 – Елементи витрат операційної діяльності

Примітка. Джерело: [18].

До складу елемента «Матеріальні витрати» включається вартість витрачених у виробництві (крім продукту власного виробництва):

- сировини й основних матеріалів;
- купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів;
- будівельних матеріалів;
- запасних частин;
- палива й енергії;
- тари й тарних матеріалів;
- допоміжних та інших матеріалів.

Вартість зворотних відходів, отриманих у процесі виробництва, не включається до елементу операційних витрат «Матеріальні затрати».

Елемент «Витрати на оплату праці» включає заробітну плату за окладами й тарифами, премії та заохочення, матеріальну допомогу, компенсаційні виплати, оплату відпусток та іншого невідпрацьованого часу, інші витрати на оплату праці [38].

До складу елемента «Відрахування на соціальні заходи» відносяться відрахування на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, відрахування на індивідуальне страхування персоналу підприємства, відрахування на інші соціальні заходи.

До складу елемента операційних витрат «Амортизація» включається сума нарахованої амортизації основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних матеріальних активів.

Елемент «Інші операційні витрати» включає витрати операційної діяльності, які не увійшли до складу елементів, наведених вище, зокрема витрати на відрядження, на послуги зв'язку, плата за розрахунково-касове обслуговування тощо [14, с. 648].

Групування витрат за економічними елементами здійснюється в усіх галузях господарства. Це дає можливість встановити потребу в основних та оборотних засобах, показує, скільки і яких засобів використано, незалежно від того, де вони вироблені і на які цілі використані, а також характеризує структуру витрат. Разом з тим, за твердженням багатьох вчених, зокрема і Ф. Ф. Бутинця [15, с. 16] класифікація за економічними елементами не дозволяє визначити собівартість окремих видів продукції та встановити обсяг витрат конкретних підрозділів підприємства. Для цього використовують класифікацію витрат за статтями калькуляції в залежності від їх призначення і місця виникнення.

Нашкерська В. Г. [36, с. 416] вважає, що формування витрат початково здійснюється в системі управлінського обліку. Витрати збираються за окремими об'єктами: видами продукції, робіт, послуг, технологічними

процесами та їх частинами тощо. Витрати в системі обліку для потреб управління збираються за калькуляційними статтями у міру зменшення активів та зростання зобов'язань. Одним із важливих завдань управління є керування прибутком, доходами, витратами в розрізі центрів відповідальності, за рахунок використання широкої методичної та інструментальної бази.

В управлінському обліку виділяють наступні центри відповідальності:

- центри витрат;
- центри доходів;
- центри прибутку;
- центри інвестицій [43, с. 104].

Центром витрат є підрозділ всередині підприємства, керівник якого відповідає лише за виробничі витрати, а управлінський облік націлений на вимірювання, фіксацію, контроль та спостереження за виробничими витратами управлінських ресурсів та оцінки їх використання. Порівняно з іншими центрами керівник центрів витрат має найменші повноваження та відповідальність за одержані ресурси.

При визнанні центрів витрат необхідно враховувати наступні аспекти:

- кожен центр має бути окремою ланкою відповідальності очолюваною особою – начальником ділянки, майстром, що надаватиме допомогу керівництву при плануванні та контролі витрат;
- кожен центр витрат повинен об'єднувати відповідне устаткування, що зменшить витрати підприємства;
- всі витрати списуються на центри витрат [43, с. 48].

Існують ще центри, керівництво яких не може вплинути на величину витрат (наприклад лабораторія, медпункт).

Центр доходів – це центр відповідальності, керівник якого відповідає за доходи, але не несе відповідальності за витрати.

Завдання керівників центру доходів полягає в одержанні доходів та їх фіксації, а також і досягнення нефінансових операцій: забезпечити можливість конкурувати підприємства на тих ринках, де воно займає передові позиції (наприклад відділ оптового продажу товарів).

Центр прибутку – це підрозділ, де керівник одночасно відповідає за діяльність двох центрів : центру витрат і центру доходів. Завдання центру прибутку – максимальне одержання прибутку, шляхом раціональної комбінації наявних ресурсів у підприємства, а також виконання нефінансових операцій – оцінювати частку ринку і рівень задоволення споживачів [63, с.106].

Центр інвестицій – частина підприємства, керівник якого контролює доходи і витрати, а також стежить за ефективністю вкладання інвестицій у власне підприємство (чи окремий підрозділ) та вкладання ними інвестицій у інші суб'єкти.

Завдання центру інвестицій полягає не лише у одержанні прибутку, але і у швидкій окупності інвестицій, їх прибутковості та максимальній рентабельності власного капіталу.

Отже, система управління витратами буде ефективною лише в тому випадку, якщо будуть враховані особливості кожного підприємства, охоплені всі процеси, що здійснюються підприємством та буде побудована у відповідності до принципів управління.

Висновки до розділу 1

На основі проведеного нами дослідження економічного змісту, визнання і класифікації понять доходів та витрат можна зробити наступні висновки:

Витрати підприємства – це складна економічна категорія, яка поєднує процес створення необхідного обсягу економічних ресурсів на підприємстві

та процес їхнього використання. За підсумками вивченої літератури можна сформулювати такі підходи, які стосуються даного поняття:

- за бухгалтерським підходом витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу;

- згідно економічного змісту витрати – витрати втрачених можливостей, тобто сума коштів, яку можна одержати за більш вигідного використання ресурсів.

Дохід – це максимальна кількість засобів, які включають грошові кошти і натуральні надходження, одержані або виготовлені особою за рік для підтримання фізичного, морального, економічного, а також інтелектуального стану, які він може потратити, але тільки за обставин, що очікувана вартість у грошовому вираженні майбутніх надходжень залишиться на попередньому рівні.

В обліку витрати та доходи класифікують за різними ознаками, що забезпечує більш глибоке вивчення складу та характеру витрат, дає змогу керівництву підприємства детально проаналізувати рівень витрат за різними класифікаційними ознаками та виявити джерела економії, сприяє кращому розумінню призначення витрат, їх економічної ролі у процесах, що відбуваються на підприємстві. Дотримуючись вимог національних і міжнародних стандартів застосовуються наступні ознаки для класифікації витрат: за центрами відповідальності; за видами продукції, робіт, послуг; за єдністю складу витрат; за способами перенесення вартості на продукцію; за ступенем впливу виробництва на рівень затрат; за визначенням відношення до собівартості продукції; за календарними періодами; за доцільністю витрачання; за відношенням витрат до процесу виробництва; за економічним змістом.

РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ЖАККАРД» ТА ЙОГО ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА

2.1 Загальна характеристика підприємства та його облікової політики

Об'єктом дослідження є ТОВ «ЖАККАРД», це юридична особа з моменту її державної реєстрації. У власній діяльності керується законодавством України та Статутом. Здійснює свою діяльність у відповідності до Цивільного і Господарського кодексів України, Закону України «Про господарські товариства» та інших нормативно-правових актів, що містяться у діючому на території України законодавстві, регулюючими порядок створення та діяльність суб'єктів підприємництва.

При розходженні нормативних правил, що містяться у Статуті, з нормативними правилами, що містяться в діючому на території України законодавством, діють останні.

Товариство має відособлене майно, може від свого імені укладати угоди та інші юридичні акти, набувати майнові та особисті немайнові права, нести обов'язки, бути позивачем та відповідачем у суді та третейському суді.

Товариство є самостійним господарюючим статутним суб'єктом, має самостійний баланс, рахунки в установах банків, печатки зі своїм найменуванням, штампи та інші реквізити.

Товариство створено з метою отримання прибутку. Предметом діяльності Товариства є:

- оптова торгівля одягом і взуттям;
- здійснення різних видів торгівельної (в тому числі оптової, роздрібною, комісійною торгівлі);
- створення власної торгівельної мережі;
- здавання в оренду власного рухомого та нерухомого майна;
- друкування поліграфічної продукції;

- виготовлення друкарських форм і надання інших поліграфічних послуг;
- брошурувально-палітурна діяльність і надання пов'язаних з нею послуг;
- видавнича діяльність;
- видання довідників і каталогів;
- видання книг та газет;
- друкування газет;
- діяльність у сфері освіти;
- діяльність у сфері інтелектуальної власності;
- будівельна діяльність;
- діяльність у сфері інжинірингу;
- виробництво, переробка та збут буддеталей та будматеріалів, надання послуг, пов'язаних з цією діяльністю;
- будівельна діяльність;
- виготовлення, монтаж несучих конструкцій, монтаж конструкцій в будівельній, ремонтно-будівельній діяльності;
- інші види робіт і послуг пов'язані з будівництвом;
- надання послуг з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів;
- організація перевезення вантажів;
- надання послуг у галузі криптографічного захисту інформації, торгівля криптосистемами і засобами криптографічного захисту інформації;
- заготівля, переробка, металургійна переробка металобрухту кольорових і чорних металів;
- збирання, первинна обробка відходів і брухту дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння, напівдорогоцінного каміння;
- надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення;
- надання послуг з охорони власності та громадян;

- розробка, виробництво та збут програмної та комп'ютерної продукції, надання послуг аналогічного характеру;
- розробка та впровадження засобів і приладів для ремонту, експлуатації та регулювання механічних, будівельних, електричних та електронних приладів і конструкцій;
- торгівля (оптова, роздрібна) товарами медичного призначення;
- виробництво робочого одягу;
- виробництво текстильних виробів;
- виробництво швацьких та трикотажних виробів;
- виробництво виробів з хутра та шкіри, в тому числі взуття;
- участь у розробці та впровадженні заходів, спрямованих на поліпшення стану навколишнього середовища;
- операції з нерухомості;
- надання послуг у сфері маркетингу, менеджменту та реклами;
- організація сервісного обслуговування;
- юридична практика;
- створення підприємства громадського харчування;
- зовнішньоекономічна діяльність;
- виконання інших робіт та послуг, відповідно до статутних цілей Товариства та не заборонених законодавством.

Роботи та послуги, що вимагають для їх проведення одержання ліцензії, здійснюються після одержання відповідної ліцензії.

Товариство є власником:

- майна, переданого йому Учасниками у власність як вклад до Статутного капіталу;
- продукції, виробленої Товариством в результаті господарської діяльності;
- одержаних доходів;
- іншого майна, набутого на підставах, не заборонених законом.

Для забезпечення діяльності Товариством утворюється Статутний капітал у розмірі 800 000,00 грн.

Вкладом Учасника Товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку. Частка Учасника у загальному майні Товариства пропорційна розміру його вкладу до Статутного капіталу.

Учасник несе відповідальність в межах свого вкладу. Склад Учасників може бути змінений за рішенням Загальних зборів Учасників після реєстрації відповідних змін до установчих документів.

Учасник Товариства має право вийти з Товариства, повідомивши Товариство про свій вихід не пізніше ніж за три місяці до виходу.

У випадку смерті або загибелі Учасника частка у Статутному капіталі Товариства переходить до його спадкоємців. Учасник Товариства має право продавати чи іншим чином відступати свою частку (її частину) у Статутному капіталі третім особам відповідно до чинного законодавства.

Товариство може змінювати (зменшувати або збільшувати) розмір Статутного капіталу за рішенням Загальних зборів Учасників з внесенням відповідних змін в установчі документи у відповідності з чинним законодавством.

Вищим органом Товариства є Загальні збори Учасників, що складаються з Учасників Товариства. Загальні збори визнаються повноважними, якщо в них беруть участь Учасники, що володіють у сукупності більш як 50 відсотків голосів. Учасники мають кількість голосів, пропорційну розміру їх часток у Статутному капіталі.

Загальні збори Учасників обирають голову Зборів Учасників строком на один рік. Голова може бути достроково відкликаний за одностайним рішенням всіх Учасників або на його прохання.

Виконавчим органом Товариства є Директор.

Директор вирішує усі питання діяльності Товариства, за винятком тих, що належать до виключної компетенції Загальних зборів Учасників. Загальні

збори Учасників Товариства можуть винести рішення про передачу частини повноважень, що належать їм, до компетенції Директора. Директор підзвітний Загальним зборам Учасників і організує виконання їх рішень.

Директор Товариства без довіреності виконує дії від імені Товариства, представляє його інтереси у відносинах з усіма вітчизняними та іноземними підприємствами, установами та організаціями, видає накази, укладає договори та контракти, в тому числі з найму працівників Товариства, затверджує штатний розклад, підписує фінансово-господарські документи, відкриває поточні та інші рахунки в установах банків та виконує інші функції і межах прав, наданих Товариству Статутом та чинним законодавством для здійснення мети та предмету діяльності Товариства.

Товариство ліквідується:

- за рішенням Загальних зборів Товариства;
- на підставі рішення суду або господарського суду за поданням органів, що контролюють діяльність Товариства, у разі систематичного або грубого порушення ним законодавства;
- на підставі рішення господарського суду в порядку, встановленому Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Облікова політика підприємства — це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та надання фінансової звітності (ст. 1 Закону про бухоблік та частина перша п. 3 НПБО 1). Кожне підприємство має право визначати свою облікову політику, самостійно погоджуючи її з власником або уповноваженим органом відповідно до статутних документів (частина п'ята ст. 8 Закону про бухоблік).

Облікова політика встановлюється відповідним наказом (положенням) у разі створення підприємства. У такому наказі, як правило, зазначаються лише ті елементи облікової політики, з приводу яких існують різні варіанти обліку. При цьому норми, чітко визначені Законом про бухоблік,

положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку а також іншими нормативно-правовими актами, в наказі про облікову політику не відображаються.

Наразі на підприємстві ТОВ «ЖАККАРД» відсутнє положення про облікову політику, тому рекомендується створити цей документ.

2.2 Порядок визнання та оцінка доходів і витрат підприємства за видами його діяльності

У нашій державі питання стосовно визнання, визначення та обліку доходів і витрат регулюються системою законодавчих та бухгалтерських норм.

Дохід визнається тоді, коли його оцінка може бути достовірно визначена, а також під час збільшення активу і зменшення зобов'язань. Критерії визнання доходу наведені у П(С)БО 15 «Дохід».

Згідно П(С)БО 15 «Дохід» визнані доходи класифікуються в бухгалтерському обліку за такими групами: дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); інші операційні доходи; фінансові доходи; інші доходи [34].

Питанням обліку та визнання доходів значну увагу приділили у своїх працях і вітчизняні і зарубіжні науковці. Проте, незважаючи на значну увагу науковців, умови визнання доходу, що застосовуються в Україні, мають цілу низку недоліків та проблемних питань і тому потребують подальшого вдосконалення та дослідження.

З метою їхнього дослідження та визначення основних недоліків проведено порівняння умов визнання доходу за П(С)БО 15 «Дохід» та МСБО 18 «Дохід» у таблиці 2.1, що наведена нижче.

Таблиця 2.1 – Порівняльна характеристика П(С)БО 15 «Дохід» та МСБО 18 «Дохід»

Класифікаційна ознака	МСБО 18 «Дохід»	П(С)БО 15 «Дохід»
Впевненість в одержанні доходу	Існує ймовірність, що до суб'єкта господарювання надійдуть економічні вигоди, пов'язані з операцією.	Є впевненість в тому, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигід підприємства.
Можливість оцінки доходу	Суму доходу можна достовірно оцінити.	Сума доходу може бути достовірно визначена
Перехід права власності покупцю	Суб'єкт господарювання передав покупцеві ризики і винагороди, пов'язані з власністю на товар. За підприємством не залишається ні подальша участь у керівництві у формі, яка пов'язана з володінням, ні ефективний контроль за реалізованими товарами.	Покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (інший актив). Підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією (іншими активами).
Можливість оцінки витрат, пов'язаних з отриманими доходами.	Витрати, які були понесені у зв'язку з операцією можна достовірно оцінити.	Витрати пов'язані з цією операцією можуть бути достовірно визначені.

Примітка. Джерело: складено автором на підставі [32], [33].

Незважаючи на однакову умову визнання доходу, що міститься у Податковому кодексі України та П(С)БО 15 «Дохід», а точніше – перехід права власності на товар, необхідно зазначити, що п. 8 П(С)БО 15 «Дохід», встановлено також критерії визнання доходу, які мають одночасно виконуватись, а саме :

– покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товар, інший актив);

- підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією (товарами, іншими активами);
- сума доходу (виручка) може бути достовірно визначена;
- є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод підприємства, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені [84].

Як помітно з таблиці 1.1, умови визнання доходу від реалізації продукції стосовно переходу права власності та ризиків покупцю, можливості оцінки доходів та за іншими ознаками є подібними між собою.

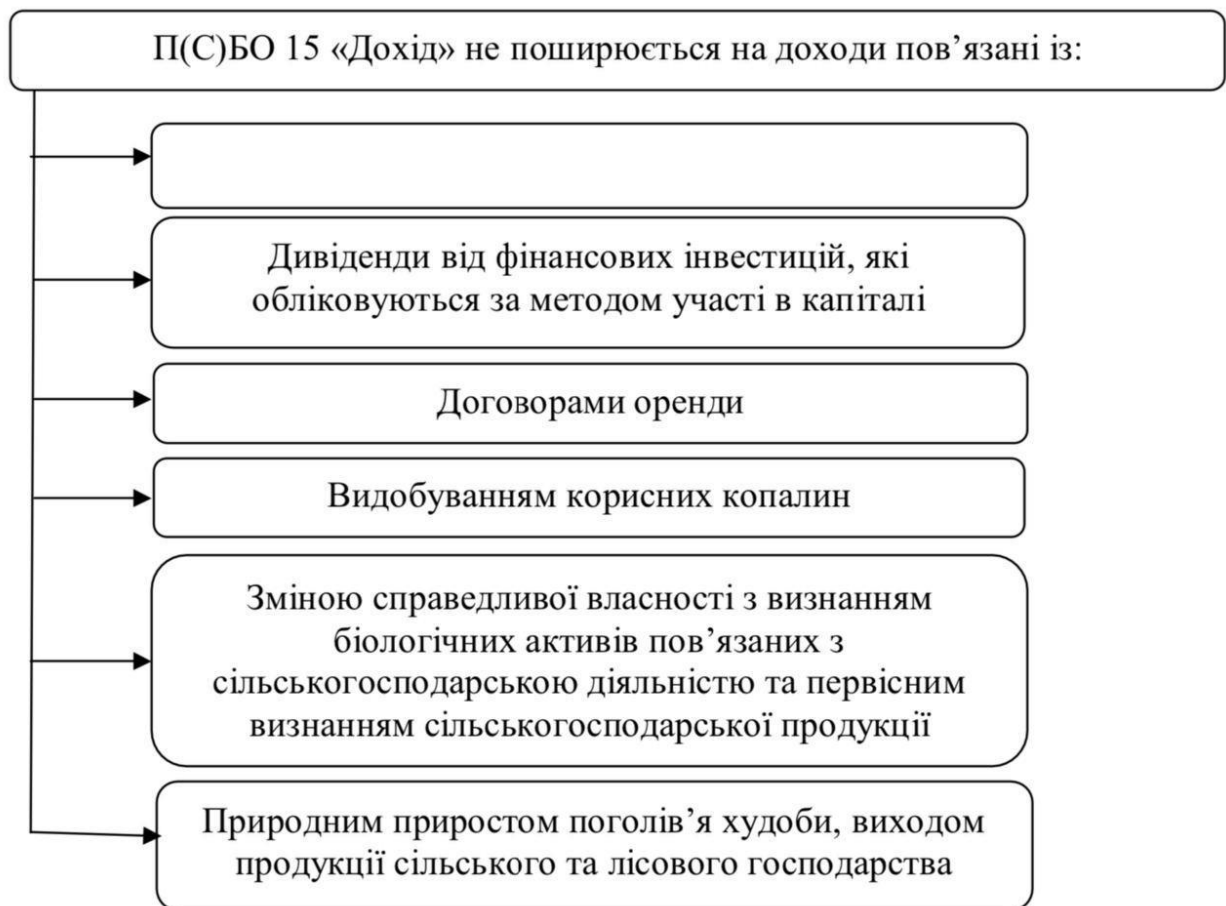

Рисунок 2.1 – П(С)БО 15 «Дохід» не поширюється на такі доходи

Примітка. Джерело: [32].

Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, інших активів) визнається в разі наявності всіх наведених нижче умов:

- підприємство не здійснює управління та контроль за реалізованою продукцією;

- покупцеві передані всі ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію;

- коли існує впевненість в тому, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод підприємства, а витрати, які стосуються цієї операції, можуть бути достовірно визначені;

- коли сума доходу (виручка) може бути достовірно визначена.

У П(С)БО 15 «Дохід» відзначається, що дохід не визнається тоді, коли здійснюється обмін продукцією (товарами, роботами, послугами тощо), що подібні за своїм призначенням та мають однакову справедливу вартість.

Дохід пов'язаний з надання послуг визнається за ступенем завершення такої послуги. Щоб здійснити оцінку ступеня завершеності операції із надання послуг, необхідно здійснити такі дії:

- дослідити виконану роботу;

- провести визначення питомої ваги послуг, які надаються на відповідну дату, в загальному обсязі послуг, що повинні бути надані;

- визначити питому вагу витрат, яких зазнає підприємство надаючи послуги, в загальній очікуваній сумі таких витрат. Величина витрат, здійснених на певну дату, включає лише ті витрати, котрі відображають обсяг наданих послуг на цю ж дату.

Якщо дохід (виручка) від надання послуг не може бути достовірно визначений, то він відображається в бухгалтерському обліку в розмірі визначених витрат, що підлягають відшкодуванню.

Також у П(С)БО 15 «Дохід» зазначається, що кошти, які надійшли на підприємство у вигляді цільового фінансування, вважаються доходами. Отримане цільове фінансування визнається доходом протягом тих періодів, у яких були понесені витрати, пов'язані з виконанням умов цільового фінансування. А також цільове фінансування не визнається доходом доти, поки не існує підтвердження того, що воно буде отримане й підприємство виконає умови щодо такого фінансування.

Визначений дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) не коригується на величину пов'язаної з ним сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості. Сума такої дебіторської заборгованості визнається витратами підприємства згідно з П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Доходом визнається сума зобов'язання, яке не підлягає погашенню.

Дохід відображається в обліку в сумі справедливої вартості активів, що отримані чи підлягають отриманню.

У випадку відстрочки платежу через, що виникає різниця між справедливою вартістю та номінальною сумою коштів, що підлягають одержанню за продукцію, то ця різниця і визнається доходом у вигляді процентів.

Величина доходу за бартером визначається за справедливою вартістю активів, робіт, послуг, і т. п., що одержані чи підлягають одержанню підприємством. Якщо ми не можемо достовірно визначити справедливу вартість активів, робіт, послуг, які отримані чи підлягають отриманню за бартером, то такий дохід визначається за справедливою вартістю активів, робіт, послуг (крім грошових коштів та їх еквівалентів), що передані за цим бартером.

Щодо витрат, то вони відображаються в бухгалтерському обліку одночасно зі зменшенням активів чи із збільшенням зобов'язань.

З вітчизняних стандартів випливає, що витратами звітного періоду визнаються витрати із зменшенням активів, чи збільшенням зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства, за умови, що ці ж витрати можуть бути достовірно оцінені.

Витрати визнаються витратами відповідного періоду одночасно з визнанням доходу. Витрати, які ми не можемо прямо пов'язати із доходом певного періоду, слід відображати у складі витрат того звітного періоду, у якому вони були понесені.

Беручи до уваги та враховуючи важливий факт, що бухгалтерський та податковий облік повинні слугувати різним цілям, необхідно розуміти, що розбіжності між вказаними системами спостерігаються завжди, бо адже бухгалтерський облік спрямований для надання правдивої інформації про фінансовий стан підприємства, а податковий облік – виконує фіскальні та регуляторні функції. З дати набуття чинності Податкового кодексу України в практику суб'єктів господарювання увійшло дещо нове визначення прибутку до оподаткування. Зокрема, це стосується визнання витрат, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування.

Згідно П(с)БО 16 «Витрати» не визнаються витратами й не включаються до Звіту про фінансові результати:

- Попередня (авансова) оплата запасів, робіт, послуг.
- Платежі за договорами комісії, агентськими угодами та іншими аналогічними договорами на користь комітента, принципала тощо.
- Погашення отриманих позик.
- Інші зменшення активів або збільшення зобов'язань, що не відповідають ознакам, наведеним у П(с)БО 16 «Витрати».
- Витрати, які відображаються зменшенням власного капіталу.

Національний принцип нарахування та відповідності доходів та витрат частіше застосовується до показників Звіту про фінансові результати: для того, щоб визначити фінансовий результат звітного періоду необхідно порівняти доходи звітного періоду з витратами, що були понесені для отримання цих доходів. При цьому доходи та витрати відображаються у бухгалтерському обліку і фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження чи сплати грошових коштів.

Беручи до уваги державний сектор економіки, то методи нарахування доходів і витрат формуються через застосування касового методу і методу нарахувань. Касовий метод є простішим у застосуванні та націлений на встановлення прямого взаємозв'язку між рухом грошових потоків Метод

нарахування відображає змістовну, обґрунтовану інформацію щодо оцінки отриманих ресурсів та виконаних бюджетних програм.

2.3 Нормативно-правове регулювання доходів і витрат підприємства за видами його діяльності

Будь-яка складова підприємницької діяльності потребує регулювання з боку держави та визнання на міждержавному рівні, а система бухгалтерського обліку та економічного контролю за витратами і доходами в сучасних підприємствах не може повноцінно існувати без належного їхнього нормативно-правового забезпечення.

Регулювання бухгалтерського обліку в частині його методології – це завжди організаційний аспект, який на сьогодні мало досліджується. Нагальна потреба у дослідженні відбулася у період переходу економіки України до ринкових умов.

Реформування обліку доходів і витрат згідно міжнародних стандартів вимагає спершу вирішення проблеми на національному рівні. Міжнародний досвід свідчить про різноманітні підходи до цієї дискусії в різних системах обліку. Вершиною правового регулювання бухгалтерського життя виступає законодавство – це певна кількість обов'язкових актів, що видаються органами державної влади у встановленому порядку (рис. 2.2).

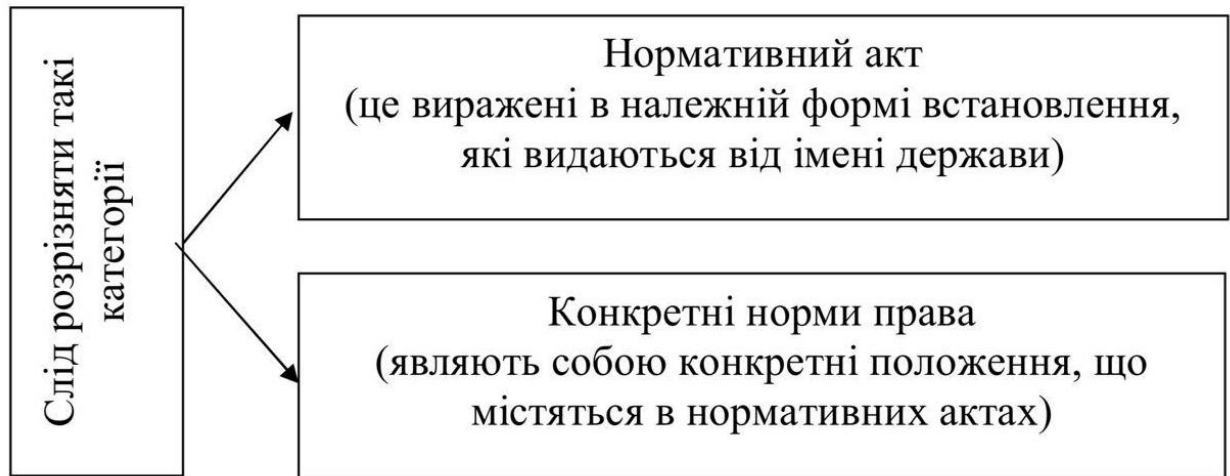

Рисунок 2.2 – Поділ нормативно-правових категорій

Примітка. Джерело: [5].

На основі міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (далі за текстом – МСБО) в Україні розроблені та діють національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку – П(С)БО. Для того, щоб регулювати систему бухгалтерського обліку та встановити єдині правила в Україні сформовано єдину нормативну базу обліку доходів і витрат операційної діяльності, яка знайшла своє відображення у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(с)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(с)БО 15 «Дохід», П(с)БО 16 «Витрати», МСБО 18 «Дохід», МСБО 23 «Витрати на позики», Концептуальна основа складання та подання фінансової звітності, МСБО 2 «Запаси», МСБО 16 «Основні засоби», МСБО 38 «Нематеріальні активи» та ін. Правова інформація щодо доходів та витрат підприємства формує ціль щодо забезпечення функцій управління, аналізу, контролю та прогнозування щодо даних категорій на майбутні періоди.

Нормативна інформація про доходи і витрати операційної діяльності виходить із постанов Кабінету Міністрів України, наказів Міністерства України, постанов Національного Банку України, Державного комітету статистики України та інших міністерств та відомств.

Також важливо зазначити, що в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» є багато неузгодженостей. На основі

їх тверджень закон не дає відповіді на питання, що таке державне регулювання бухгалтерського обліку, які складові входять до національної системи, який взаємозв'язок між ними та яка їх підпорядкованість. Наслідком нерегульованості на практиці питань відповідальності обліку за розробку та впровадження методичного забезпечення, відсутність єдиних підходів до регулювання питань бухгалтерського обліку в різних галузях.

На відміну від країн Європи в яких на операції з ведення обліку більш самостійності надається підприємству. В середині європейських держав також розробляються закони, стандарти, яких слід дотримуватись, але сам суб'єкт господарювання наділений більшими повноваженнями у веденні підприємницької діяльності, ніж в Україні. Господарським кодексом України регулюються відносини між суб'єктами господарювання в процесі господарської діяльності. Податковим Кодексом України передбачено 32 формування об'єкта оподаткування, визначення прибутку, бази оподаткування, розподіл доходів та витрат.

Дохід згідно Концептуальної основи складання та подання фінансової звітності визначається як збільшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді надходження або збільшення корисності активів чи зменшення зобов'язань, що веде до збільшення власного капіталу, крім випадків, пов'язаних із внесками учасників власного капіталу.

Витратам на відміну від доходів не присвячено окремий міжнародний стандарт, тому згідно МСБО витрати – це зменшення економічних вигід протягом звітного періоду, що відбувається у формі відтоку або зменшення активів або збільшення зобов'язань, які ведуть до зменшення капіталу, не пов'язаних з його розподілу між учасниками акціонерного капіталу.

Згідно МСБО 18 «Дохід» дохід – це валове надходження економічних вигід протягом періоду, що виникає в ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників власного капіталу.

Витрати згідно Концептуальної основи складання та подання фінансової визначаються як включення збитків та витрат, які виникають під час діяльності суб'єкта господарювання.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) виступають обґрунтованим інструментом щодо зростання зрозумілості інформації, формують оцінку активів та зобов'язань, підвалини визнання доходів і витрат, що дозволяє усвідомити та запобігти підприємством очікуваних ризиків, зіставляти ефективність господарювання за попередні звітні періоди з метою оцінки фінансового потенціалу та розробки управлінських рішень [59].

Державне регулювання бухгалтерського обліку доходів та витрат операційної діяльності створюється з метою створення єдиних правил щодо організації обліку.

Рисунок 2.3 – Рівні нормативно-правового регулювання в Україні

Примітка. Джерело: [8].

Наша національна система обліку доходів та витрат операційної діяльності розвивається динамічно та складається з підсистем, які можна згрупувати в певні рівні з розгалуженою ієрархічною структурою. Кожен з рівнів нормативно-правового регулювання включає той ряд нормативів, які на своєму етапі підтримують злагоджене функціонування процесів бухгалтерського обліку на національному рівні.

Проте, виділяють інші рівні нормативного регулювання, які охоплюють і міжнародну арену. Таким чином, можна стверджувати про велику розгалуженість, масштабність та важливість цього питання у дослідженні. Виокремлюються чотири рівні нормативно регулювання бухгалтерського обліку наведені нижче у рис. 2.4.

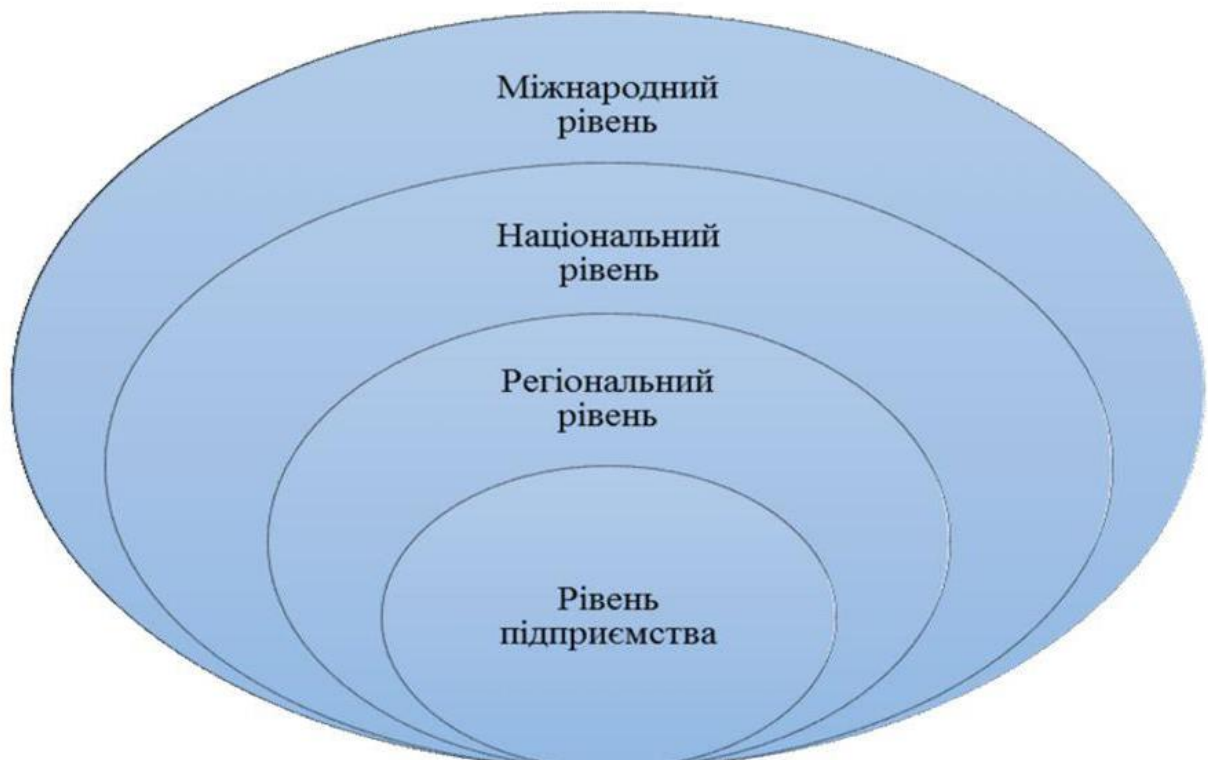

Рисунок 2.4 – Рівні нормативного регулювання

Примітка. Джерело: [8]

Вважаємо, що до них доцільно додати рівень підприємства, оскільки і на мікрорівні приймаються важливі нормативні акти, зокрема в сфері організації бухгалтерського обліку.

Національні стандарти фінансового обліку розробляються і використовуються в кожній країні, їх застосування обмежене кордонами країни, хоч через економічні причини деякі національні стандарти насамперед GAAP все ж суттєво вплинули на міжнародні стандарти.

Регіональні стандарти діють у кількох країнах одного регіону. Наприклад, на рівні Європи розробляються європейські Директиви для країн Європейського економічного співтовариства, які мають характер законів і є обов'язковими до виконання. Вони також впливають на практику фінансового обліку окремих країн. Це досягається за рахунок того, що кожний стандарт на стадії розробки протягом 10 і більше років узгоджується з кожною країною та передбачається як норма у законодавстві кожної країни. Саме так розроблені і прийняті Четверта директива ЄС про річну фінансову звітність компаній і Сьома директива ЄС про консолідовану звітність.

Виходячи з особливостей діяльності конкретного підприємства окремі питання повинні врегульовуватися нормативними актами керівника, які формують четвертий мікро-рівень нормативного регулювання бухгалтерського обліку [31, с. 309].

Основною проблемою нормативного регулювання бухгалтерського обліку ще з часів його зародження є складність у трактуванні нормативних актів. Загалом із усього викладеного в нормативних актах про доходи та витрати операційної діяльності ми, насамперед, повинні з'ясувати сенс і мету, що не завжди буває просто, оскільки саме зерно істини буває «сховане» дуже глибоко.

Якщо брати до уваги міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, то доходи і витрати розглядаються як частина елемента фінансової звітності зображеного на рис. 2.5.

Рисунок 2.5 – Елементи фінансової звітності за МС

Примітка. Джерело: [11].

Оцінка елементів фінансової звітності є процедурою визначення суми потоків грошових коштів підприємства за якою вони будуть визнані та відображені у інших формах звітності. Інформація про доходи, прибутки зб (збитки) за МС зачіпляє усі форми звітності, але найбільш точно відображена у Звіті про прибутки та збитки.

Застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності має ряд переваг, а саме:

- забезпечує порівняність звітності з іншими підприємствами;
- надає надійність інформації;
- дає можливість залучати іноземні інвестиції і позики, вихід на світові ринки збуту;
- викликає більшу довіру з боку потенційних іноземних інвесторів;

- дає можливість отримати необхідну інформацію для того, щоб прийняти рішення;

- прозорість інформації, через дотримання правил її складання, а також наявністю великої кількості пояснень до неї.

Рисунок 2.6 – Основні припущення за МСБО.

Примітка. Джерело: [32].

Важливою умовою при удосконаленні діючих національних стандартів є конкретизація певних понять та термінів, зближення діючих вітчизняних стандартів обліку витрат з податковим законодавством України, розробка єдиного підходу до оцінки, обліку, визнання та відображення витрат суб'єктів господарювання. А також застосування МС для складання

фінансової звітності, що виступить запорукою прозорості інформації, через дотримання єдиних правил та поясненнями.

Висновки до розділу 2

Об'єктом дослідження є ТОВ «ЖАККАРД», це юридична особа з моменту її державної реєстрації. У власній діяльності керується законодавством України та Статутом. Здійснює свою діяльність у відповідності до Цивільного і Господарського кодексів України, Закону України «Про господарські товариства» та інших нормативно-правових актів, що містяться у діючому на території України законодавстві, регулюючими порядок створення та діяльність суб'єктів підприємництва. На досліджуваному підприємстві відсутнє положення про облікову політику.

В обліку витрати та доходи класифікують за різними ознаками, що забезпечує більш глибоке вивчення складу та характеру витрат, дає змогу керівництву підприємства детально проаналізувати рівень витрат за різними класифікаційними ознаками та виявити джерела економії, сприяє кращому розумінню призначення витрат, їх економічної ролі у процесах, що відбуваються на підприємстві. Дотримуючись вимог національних і міжнародних стандартів застосовуються наступні ознаки для класифікації витрат: за центрами відповідальності; за видами продукції, робіт, послуг; за єдністю складу витрат; за способами перенесення вартості на продукцію; за ступенем впливу виробництва на рівень затрат; за визначенням відношення до собівартості продукції; за календарними періодами; за доцільністю витрачання; за відношенням витрат до процесу виробництва; за економічним змістом.

Нормативно-правове забезпечення обліку і аудиту – це сукупність нормативно-правових актів найвищих гілок влади у державі, таких як законодавчої, виконавчої та представницької, а також Міністерства фінансів України, інших міністерств та відомств, і, власне кожного підприємства

зокрема, які забезпечують повноцінне функціонування та динамічний розвиток бухгалтерського обліку, фінансової звітності й економічного контролю в нашій державі.

РОЗДІЛ 3 ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ ТА ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЖАККАРД» ЗА ВИДАМИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

3.1 Діагностика фінансово-господарського стану ТОВ «ЖАККАРД»

При проведенні аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства необхідно дослідити як відбуваються динамічні зміни фінансово-економічних показників. Даний аналіз наведений у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Фінансово-економічні показники діяльності ТОВ

Показники	Роки			Середній абсолютний приріст
	2017	2018	2019	
Дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	3998,1	6876,3	5701,1	1703
Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн.	3332,3	5730,1	4751,2	709,45
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	3002,6	5230,4	4259,4	628,4
Чистий прибуток(збиток) підприємства, тис. грн.	99,1	116,1	-371,1	-
Валюта балансу, тис. грн.	3093,2	5662,8	6590,5	1641,9
Власний капітал, тис. грн.	622,6	1425	2373,8	875,6
Кредиторська заборгованість, тис. грн.	2470,6	4237,8	4216,7	873,05
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	2614,6	4407,3	4748,3	1066,85

Примітка. Джерело: складено автором на підставі звітності [Додаток А].

Дані аналізу фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «ЖАККАРД» показують, що в 2019 р. підприємство погіршило своє становище в порівнянні з попереднім роком і дохід від реалізації продукції становив 5701,1 тис.грн. Також зменшилась собівартість реалізованої

продукції, середній абсолютний приріст якої за весь досліджуваний період становить 628,4 тис.грн. Позитивним фактором є зменшення кредиторської заборгованості підприємства, яка у 2019 році становить 4216,7 тис.грн, що менше в порівнянні з 2018 та 2017 роками. Але незважаючи на це підприємство після 2018 року, в якому воно мало збиток у розмірі 116,1 тис.грн, стало неприбутковим і в 2019 році його чистий прибуток становив - 371,1 тис.грн.

Фінансовий стан ТОВ «ЖАККАРД» оцінимо з використанням низки показників, які найповніше і достеменно будуть характеризувати фінансово-господарський стан суб'єкта господарювання. Виходячи з мети даного аналізу можна виокремити основні показники які треба дослідити за такими ознаками:

- ліквідність та платоспроможність;
- фінансова стійкість;
- ділова активність;
- рентабельність.

Розглянемо показники платоспроможності і ліквідності на прикладі даних таблиці 3.2.

Під ліквідністю розуміють здатність активу швидко перетворюватися в грошові кошти не втрачаючи своєї ринкової вартості. При оцінці ліквідності проаналізуємо чи має ТОВ «ЖАККАРД» достатню кількість оборотних коштів аби покрити свої поточні зобов'язання.

Пояснення суті *коефіцієнта абсолютної ліквідності* Коефіцієнт абсолютної ліквідності (англомовний аналог Cash Ratio) - співвідношення найбільш ліквідної частини активів і поточних (короткострокових) зобов'язань. До найбільш ліквідної частини активів належать грошові кошти та їх еквіваленти. Показник демонструє частку поточних зобов'язань компанії, яка може бути погашена негайно. Він відноситься до групи показників ліквідності.

Нормативним вважається значення від 0,1 до 0,2. Більш низький показник вказує на те, що компанія не зможе вчасно погасити борги у випадку, якщо термін платежів настане незабаром. Значення вище нормативного також може вказувати на проблеми в компанії і свідчити про неефективну стратегію управління фінансовими ресурсами. Грошові кошти, на відміну від інших активів, не беруть участі у виробничо-збутовому процесі, вони не генерують дохід компанії. Тому занадто високий показник абсолютної ліквідності говорить про те, що значна частина капіталу відволікається на формування непродуктивних активів.

Якщо значення показника нижче нормативного, то компанія може залучити позикові кошти, реалізувати частину зайвих активів для збільшення суми найбільш ліквідних активів. Якщо значення показника є вище нормативного, то компанія може вкласти частину коштів (вище норми) у виробничо-збутову діяльність, у фінансові інвестиції і т.д.

Формула розрахунку коефіцієнта абсолютної ліквідності: Коефіцієнт абсолютної ліквідності = Грошові кошти та їх еквіваленти / Поточні зобов'язання.

Коефіцієнт швидкої ліквідності (англомовний аналог Quick Ratio, Acid Test Ratio) - індикатор короткострокової ліквідності компанії, який вимірює здатність компанії вчасно погасити свої короткострокові зобов'язання з допомогою високоліквідних активів. До високоліквідних активів можна віднести грошові кошти та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції, дебіторську заборгованість і т.д. Цей показник схожий на показник поточної ліквідності, адже показує рівень платоспроможності компанії. Проте показник швидкої ліквідності є більш консервативним і точним, адже дозволяє виключити менш ліквідні оборотні активи.

Оптимальне значення показника залежить від сфери діяльності та особливостей фірми. Норматив показника знаходиться в межах 0,5-1 і вище. Таке значення вказує на те, що в компанії досить ліквідних оборотних коштів для своєчасного розрахунку за зобов'язаннями. Однак, для того, щоб

сформувати точні висновки, необхідно порівняти показник з попередніми роками та іншими компаніями в індустрії. Бізнес, який продає товари та послуги за готівку без використання комерційних кредитів, залишатиметься платоспроможним при відносно низькому значенні швидкої ліквідності. І навпаки, якщо компанія активно кредитує своїх покупців за допомогою товарних кредитів і оборотність дебіторської заборгованості є низькою, то бажаним є більш високе значення показника швидкої ліквідності (вище одиниці).

Якщо значення показника є нижче нормативного, то слід працювати в напрямку збільшення суми високоліквідних активів і зниження суми поточних активів.

Формула розрахунку: Коефіцієнт швидкої ліквідності = (Сума оборотних активів - Сума запасів) / Поточні зобов'язання.

Коефіцієнт поточної ліквідності (Коефіцієнт покриття). У загальному випадку компанія конвертує свої оборотні активи в грошову форму, а ці гроші вже використовуються для покриття зобов'язань. З цього випливає, що оцінити ліквідність і платоспроможність компанії можна, порівнявши ці елементи балансу.

Показник поточної ліквідності робить саме це. Він відноситься до групи показників платоспроможності та ліквідності. Показник поточної ліквідності (англомовний аналог Current Ratio) - показує співвідношення оборотних активів і поточних зобов'язань. Оборотні активи - це середньо- і високоліквідна частина активів підприємства. Особливість оборотних активів порівняно з необоротними полягає в тому, що вони можуть бути перетворені в грошові кошти протягом одного року (якщо період одного виробничого циклу вищий одного року, то протягом одного виробничого циклу). Показник поточної ліквідності - це індикатор здатності компанії відповідати за поточними зобов'язаннями за допомогою оборотних активів. Показник демонструє, скільки в компанії є гривень оборотних коштів на кожну гривню поточних зобов'язань.

Нормативним є значення в рамках 1-3, однак більш бажаним є значення 2-3. Показник нижче нормативного свідчить про проблемний стан платоспроможності, адже оборотних активів недостатньо для того, щоб відповісти за поточними зобов'язаннями. Це веде до зниження довіри до компанії з боку кредиторів, постачальників, інвесторів і партнерів. Крім цього, проблеми з платоспроможністю ведуть до збільшення вартості позикових коштів і, як результат, до прямих фінансових втрат.

Для кредиторів принцип очевидний: чим вищий показник - тим краще. Однак з точки зору власників і менеджменту показник вище нормативного значення є ознакою неефективної структури активів. Більш точні висновки з цього приводу можуть бути сформовані виходячи з даних аналізу активів. Часто значення показника поточної ліквідності вище 3 говорить про залучення зайвих оборотних активів. Це веде до зниження показників ефективності використання активів. Крім цього, залучення зайвих додаткових дорогих фінансових ресурсів веде до збільшення фінансових витрат. Додатковий аналіз структури активів дозволить підтвердити або спростувати цей висновок. Варто відзначити, що оптимальне значення показника часто є умовним і залежить від сфери діяльності, сезонного фактору, умов угоди співпраці з постачальниками і т.д.

В цей же час аналітику варто врахувати деякі особливості показника поточної ліквідності. Ліквідність окремих видів активів може бути під питанням. Наприклад, частина дебіторської заборгованості може бути поганої якості і компанія не зможе погасити її протягом року. Також запаси можуть мати низьку ліквідність, наприклад, якщо вони не можуть бути проданими за ринковою ціною. Тому завжди варто аналізувати кілька показників, які характеризують різні аспекти ліквідності та платоспроможності компанії.

При аналізі необхідно розуміти, звідки взялося нормативне значення 2 і чому воно, в більшості випадків, неактуальне. Як вказує Гібсон [1] протягом тривалого періоду часу саме 2 вважалось мінімально допустимим значенням

показника. Починаючи з середини 60-х років минулого сторіччя поточна ліквідність великого числа успішних компаній починає знижуватися. Це пов'язано з поліпшенням процесу планування і бюджетування, підвищенням якості контролю дебіторської заборгованості і рухом запасів. Для визначення нормативного значення показника необхідно порівняти поточну ліквідність компанії зі значеннями конкурентів у галузі. У багатьох сферах значення нижче 2 є адекватним, в той час як в інших - оптимальне значення значно вище. Загалом діє правило - чим довший операційний цикл, тим вищим показник поточної ліквідності повинен бути. Напрями вирішення проблеми знаходження показника поза нормативними межами Для підвищення значення поточної ліквідності необхідно працювати в напрямку підвищення суми оборотних активів і зниження суми поточних зобов'язань. Для зниження суми поточних зобов'язань можна, наприклад, домовитися про надання кредитних коштів на більш тривалий період часу.

Формула розрахунку показника поточної ліквідності: Поточна ліквідність = Оборотні активи / Поточні зобов'язання.

Чистий оборотний капітал необхідний для підтримки фінансової стійкості підприємства, оскільки перевищення оборотних коштів над короткостроковими зобов'язаннями означає, що підприємство не тільки може погасити свої короткострокові зобов'язання, але і має резерви для розширення діяльності.

Оптимальна сума чистого оборотного капіталу залежить від особливостей діяльності компанії, зокрема від її масштабів, обсягів реалізації, швидкості оборотності матеріальних запасів і дебіторської заборгованості. Недолік оборотного капіталу свідчить про нездатність підприємства вчасно погасити короткострокові зобов'язання.

Значне перевищення чистого оборотного капіталу над оптимальною потребою свідчить про нераціональне використання ресурсів підприємства. Важливе аналітичне значення має розгляд темпів росту власного оборотного капіталу підприємства на фоні темпів інфляції.

Рекомендовані значення:> 0

Розраховується за формулою: Чок = поточні активи — поточні пасиви;

Таблиця 3.2 – Показники ліквідності та платоспроможності підприємства за 2017-2019 рр.

Показники	Роки			Середній темп приросту
	2017	2018	2019	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,1	0,19	0,17	-
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,16	1,22	1,3	5,86
Коефіцієнт покриття	1,21	1,33	1,43	8,72
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	530	1 382,9	1 797	95,4

Примітка. Джерело: складено автором на підставі власних розрахунків[Додаток А].

Аналізуючи показники ліквідності та платоспроможності, зазначимо, що коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2019 році має значення 0,17, що відповідає нормативному (від 0,1-0,2) і означає можливість погашення короткострокової заборгованості підприємством ТОВ «ЖАККАРД» найближчим часом, хоч і має тенденцію зниження протягом останнього року. Коефіцієнт покриття відповідає нормі (від 1-3) і у 2019 році становить 1,43, це вказує на те, що в підприємства досить оборотних коштів, які можуть бути використані їм у майбутньому для погашення своїх короткострокових зобов'язань. Коефіцієнту швидкої ліквідності перебуває у межах норми (від 0,5 до 1 і вище), та впродовж трьох років зростає, що говорить про спроможність підприємства своєчасно розрахуватися зі своїми зобов'язаннями.

Дані аналізу фінансової стійкості підприємства наведені в таблиці 3.3.

Показник *фінансової автономії* - один з найбільш важливих коефіцієнтів фінансової стійкості. Він дорівнює співвідношенню власного капіталу компанії до всіх фінансових ресурсів. Значення показника говорить про те, яку частину своїх активів компанія здатна профінансувати за рахунок власних фінансових ресурсів. Цей показник важливий як для власників, так і для кредиторів компанії. Низьке значення показника буде сигналізувати про високий рівень ризиків і низьку стійкість компанії в середньостроковій перспективі.

Нормативне значення показника знаходиться в межах 0,4 - 0,6. Більш низьке значення може говорити про високий рівень фінансових ризиків. Значення показника фінансової автономії вище 0,6 говоритиме про те, що компанія використовує не весь свій потенціал.

У разі, якщо значення показника фінансової автономії є занадто високим, а потенціал для зростання компанії, збільшення частки ринку, збільшення обсягу продажів, підвищення ефективності роботи за рахунок залучення додаткових коштів є, то доцільно залучати додаткові позикові кошти. Розрахунок ефекту фінансового левереджа дозволить отримати однозначну відповідь про доцільність таких дій. Якщо ж значення фінансової автономії нижче нормативного значення, то необхідно працювати в напрямку підвищення значення показника. Якщо платоспроможність вже порушена, то бажаним заходом є вкладання додаткових коштів власниками або залучення стороннього інвестора.

Якщо ж ліквідність компанії в нормі, і вона здатна збалансувати вхідні і вихідні грошові потоки, то заходи щодо підвищення стійкості компанії можуть бути не терміновими. Для цього компанія може, наприклад, реінвестувати отриманий прибуток протягом наступних кількох років.

Формула розрахунку: Показник фінансової автономії = Власний капітал / Сума пасивів.

Показник фінансової залежності є індикатором фінансової стійкості, який також вказує на здатність компанії проводити прогнозовану діяльність в довгостроковій перспективі. Показник є оберненим до показника фінансової автономії. Він розраховується як співвідношення пасивів до власного капіталу. Значення показника говорить про те, скільки фінансових ресурсів використовує компанія на кожну гривню власного капіталу.

Нормативне значення показника знаходиться в межах 1,67-2,5. Бажаним є порівняння показника зі значеннями інших учасників ринку, на якому діє підприємство.

Для підвищення значення необхідно, як очевидно, залучати додаткові позикові кошти кредитних організацій, банків, інших підприємств і т.д. Це дозволить активізувати виробничу і збутову діяльність, що призведе до збільшення фінансового результату роботи компанії або дозволить досягти інших цілей.

Для зниження залежності необхідно працювати в напрямку збільшення обсягу власного капіталу. Для цього можна провести додаткову емісію акцій, вкласти отриманий прибуток в роботу компанії, використовувати інші доступні заходи.

Формула розрахунку: $\text{Фінансова залежність} = \text{Всього пасивів} / \text{Власний капітал}$.

Коефіцієнт показує співвідношення між власними оборотними ресурсами і власним капіталом компанії. Таким чином, значення показника говорить про те, яка частина власного капіталу може бути використана для фінансування оборотних активів, а яка частина спрямована на фінансування необоротних активів.

Нормативним вважається значення 0,1 і вище. Позитивне значення свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів і частини оборотних. Від'ємне значення показника свідчить, що власний капітал і кошти, залучені на довгостроковій основі, спрямовані на фінансування необоротних засобів, тому для фінансування

оборотних активів необхідно звертатися до позичкових джерел фінансування. Це веде до зниження фінансової стійкості.

При низькому значенні показника необхідно працювати в напрямку збільшення частки власних ресурсів. Це дозволить збільшити суму власних оборотних коштів, що призведе до збільшення значення показника.

Формула розрахунку маневреності власного капіталу: Коефіцієнт маневреності власного капіталу = Власні оборотні (обігові) кошти / Власний капітал.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами (Показник забезпечення оборотних активів власними коштами) - відноситься до групи показників фінансової стійкості та є індикатором здатності компанії фінансувати оборотний капітал за рахунок власних оборотних коштів. Коефіцієнт розраховується як співвідношення власних оборотних коштів до оборотних активів. Значення показника демонструє частку власних оборотних коштів у сумі оборотних активів компанії.

Нормативним значенням є 0,1 і вище. Високе значення говорить про фінансову стійкість компанії і здатність проводити активну діяльність навіть в умовах відсутності доступу до позикових коштів і зовнішніх джерел фінансування компанії. І навпаки, значення нижче нормативного свідчить про значну фінансову залежність підприємства від зовнішніх кредиторів. В умовах погіршення ринкової ситуації компанія, в такому випадку, не зможе продовжити свою діяльність. Негативне значення показника говорить про те, що весь власний капітал і довгострокові джерела спрямовані на фінансування необоротних активів і в компанії немає довгострокових коштів для формування власного оборотного капіталу. Напрями вирішення проблеми знаходження показника поза нормативними межами.

Для підвищення показника можна оптимізувати структуру оборотних і необоротних активів, залучити додаткові кошти власників, змінити поточну дивідендну політику і реінвестувати чистий прибуток в компанію і т.д

Формула розрахунку показника забезпечення оборотних активів власними коштами: Показник забезпеченості власними оборотними засобами = Власні оборотні кошти / Оборотні активи.

Таблиця 3.3 – Показники фінансової стійкості підприємства за 2017-2019 рр.

Показники	Роки		
	2017	2018	2019
Коефіцієнт автономії	0,20	0,25	0,36
Коефіцієнт фінансової залежності	4,96	3,97	2,77
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,85	0,97	0,75
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,18	0,25	0,3

Примітка. Джерело: складено автором на підставі власних розрахунків [Додаток А].

Отже, проаналізувавши показники фінансової стійкості підприємства видно, що негативним показником є коефіцієнт автономії, який протягом 2017-2019 років має значення менше нормативного (0,4-0,6) і в 2019 році становить 0,36, а це означає, що є високий рівень фінансових ризиків. Коефіцієнт фінансової залежності протягом 2017,2018 років має значення більше нормативного ($\leq 3,33$), що є негативним явищем для підприємства і свідчить про збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства і втрату фінансової незалежності. Але у 2019 році коефіцієнт фінансової залежності перебуває у межах норми, що свідчить про фінансову стійкість підприємства, та вказує на здатність компанії проводити прогнозовану діяльність в довгостроковій перспективі. Коефіцієнт маневреності власного капіталу, становить у 2019 році 0,75 і має тенденцію зменшення, що є негативним фактором і свідчить про недостатню гнучкість у використанні власного капіталу, що власний капітал і кошти, залучені на довгостроковій основі, спрямовані на фінансування необоротних засобів, тому для фінансування оборотних активів необхідно звертатися до позичкових джерел фінансування. Це веде до зниження фінансової стійкості.

Далі розглянемо показники ділової активності, які відображають швидкість обертання матеріальних запасів підприємства, його активів, розрахунків з зі своїми контрагентами та ін. (табл. 2.4).

Таблиця 3.4 – Показники ділової активності підприємства за 2017-2019

Показники	Роки		
	2017	2018	2019
Коефіцієнт обертання матеріальних запасів	43,07	18,65	8,91
Коефіцієнт обертання активів	2,14	1,31	0,77
Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	2,44	1,56	1,01
Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості	2,55	1,63	1,04
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	10,56	5,6	2,5
Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)	71,9	85,07	15,35

Примітка. Джерело: складено автором на підставі власних розрахунків [Додаток А].

Проведений аналіз ділової активності свідчить про нестійке фінансове становище підприємства, оскільки коефіцієнт обертання матеріальних

запасів зменшується, що свідчить про низьку ліквідну структуру оборотних активів. Про те що немає постійної оптимізації роботи підприємства, свідчить коефіцієнт оборотності власного капіталу, оскільки він мав високий показник у 2017 році – 10,56, а з кожним роком зменшувався. Також зменшення коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості, який має значення у 2019 році – 1,01, свідчить про зменшення швидкості оплати заборгованості підприємства, що негативно впливає на діяльність підприємства.

Важливою складовою аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства є оцінка його рентабельності (табл. 2.5).

Таблиця 3.5 – Показники рентабельності підприємства за 2017-2019 рр.%

Показники	Роки		
	2017	2018	2019
Рентабельність активів	6,4	2,65	-6,05
Рентабельність власного капіталу	31,4	11,3	-36,2
Рентабельність продажу	2,97	2,02	-7,8

Примітка. Джерело: складено автором на підставі власних розрахунків [Додаток А].

Із даних таблиці можна констатувати, що діяльність підприємства впродовж періоду дослідження була неприбутковою. Про це свідчить зменшення у 2018,2019 році показника рентабельності власного капіталу, який становив -36,2, що показує досить неефективне використання підприємством власного капіталу. Показник рентабельності продажу теж має тенденцію зниження, має показник менше норми 0,01, що свідчить про збільшення частки витрат у ціні підприємства й про зниження попиту на продукцію. Показник рентабельності активів показує неефективність їх використання підприємством, оскільки він має негативний показник у 2019 році – -7,8%, що не відповідає нормі (більше 1).

Проведений аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства за три роки свідчить про не дуже задовільне функціонування та прибуткову діяльність підприємства, хоча і спостерігається зростання фінансової незалежності від позикових коштів для подальшої діяльності підприємства. Загальна ситуація була цілком задовільною станом на 2019 рік, і свідчить про те, що в підприємства досить оборотних коштів, які можуть бути використані ним для погашення своїх короткострокових зобов'язань, але існує ризик неможливості підприємства покрити всі кредити. Основною причиною є те, що всі зобов'язання підприємство не зможе покрити власними коштами, а отже може свідчити про зростання частки позикових коштів у фінансуванні підприємства і втрату фінансової незалежності у майбутньому.

Таким чином, отримані дані свідчать про невисоку спроможність ТОВ «ЖАККАРД» розширювати виробництво і покривати боргові зобов'язання. Разом з тим товариство також має невисокі показники ділової активності і попиту на свої послуги, тому необхідно знайти шляхи задля покращення його стану з метою збереження ефективного функціонування.

3.2 Організація обліку витрат та доходів основної діяльності за 2017-2019 роки

В обліковій політиці ТОВ «ЖАККАРД» зазначено, що доходи визнаються одночасно з витратами. Головним доходом підприємства є дохід від основної діяльності: торгівля одягом і взуттям.

Формування доходів від реалізації продукції ТОВ «ЖАККАРД» відбувається у первинному обліку, оскільки це перша стадія реєстрації певних операцій, що відображують господарські процеси і явища на підприємстві. Облік доходів від реалізації здійснюється на підставі таких бухгалтерських документів:

- Акт здачі-прийняття робіт (наданих послуг);
- Прибутковий касовий ордер;

- Рахунок-фактура;
- Виписка банку;
- Товарно-транспортна накладна;
- Видаткова накладна.

Ведеться аналітичний облік доходів від реалізації. Для того щоб підсумувати всю інформацію про доходи від основної діяльності підприємство використовує рахунок 70 «Доходи від реалізації» із субрахунками, які слугують для визначення в обліку одержаних фінансових результатів після їх відображення у нерозривному зв'язку з відповідними рахунками витрат 8 класу (Таблиця 3.6).

Таблиця 3.6 – Відповідність рахунків доходів і витрат при визначенні фінансового результату основної діяльності ТОВ «ЖАККАРД»

Вид діяльності	Господарські операції	Дохід	Витрати 8 клас
Основна	Торгівля	70	81, 82, 83,84,85

Примітка. Джерело: складено автором на підставі звітності.

Рахунок 70 «Доходи від реалізації» слугує для підсумовування інформації про доходи від реалізації послуг. На підприємстві по кредиту рахунку 70 відображають збільшення доходу від реалізації, а по дебету – суми непрямих податків (ПДВ) та списання доходів в порядку закриття на рахунок 79 «Фінансові результати». Дане відтворення інформації на рахунках 7 класу обов'язково має бути підтверджене документально. Отже такі записи суб'єкт господарювання робить за наявності відповідних первинних документів з обліку доходів від реалізації.

Під час здійснення господарської діяльності основний дохід ТОВ «ЖАККАРД» отримує від торгівлі одягом, для якого призначений субрахунок 701 «Дохід від реалізації». Реалізацію товарів ТОВ «ЖАККАРД» здійснює на умовах послідувочої оплати від замовника.

Розглянемо господарські операції з відображення доходу від реалізації виконаних робіт ТОВ «ЖАККАРД», здійснені на основі видаткових

накладних які наведено в таблиці 3.7, та визначимо фінансовий результат за 2017 рік.

Таблиця 3.7 – Відображення в обліку доходів від реалізації товарів ТОВ «ЖАККАРД»

№	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Підписано видаткову накладну	36	70.1	3 998 814,12
2	Відображено ПДВ	70.1	64.3	666 469,02
3	Відображено собівартість товарів	79	28	3 002 568,00
4	Відображено чистий дохід	70.1	79	3 332 345,1
5	Інші операційні витрати	79	81	113 379,24
			82	28 253,31
			83	8 416,38
			84	58 966,63
			85	21 737,00
Фінансовий результат (рахунок 44)				99 024,54

Примітка. Джерело: складено автором на підставі звітності.

Основний дохід підприємство отримує за видом діяльності: торгівля одягом і взуттям, а саме від поставок замовнику. Замовниками є товариства з обмеженої відповідальністю, платники ПДВ.

За цей період ТОВ «ЖАККАРД» мало витрати, що відображаються в табл. 2.8. на рахунках 81, 82, 83, 84, 85: витрати на оплату праці, витрати по страхуванню, амортизація, операційні витрати, інші витрати.

Фінансовий результат до оподаткування за 2017 рік дорівнює 120,8 тис.грн. З віднятим податком на прибуток (= 21,7 тис.грн) фінансовий результат дорівнює 99,1 тис.грн. Тобто у 2017 році підприємство було прибутковим.

Розглянемо господарські операції з відображення доходу від реалізації виконаних робіт ТОВ «ЖАККАРД», здійснені на основі видаткових накладних які наведено в таблиці 3.8, та визначимо фінансовий результат за 2018 рік.

Таблиця 3.8 – Відображення в обліку доходів від реалізації товарів ТОВ «ЖАККАРД»

№	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Підписано видаткову накладну	36	70.1	6 876 064,26
2	Відображено ПДВ	70.1	64.3	1 146 010,71
3	Відображено собівартість товарів	79	28	5 230 355,00
4	Відображено чистий дохід	70.1	79	5 730 053,55
5	Інші операційні витрати	79	81	163 503,68
			82	35 970,82
			83	50 498,39
			84	99 549,97
			85	34 056,98
	Фінансовий результат (рахунок 44)			116 118,71

Примітка. Джерело: складено автором на підставі звітності.

В 2018 році дохід підприємство продовжило отримувати за основним видом діяльності: торгівля одягом і взуттям, а саме від поставок замовнику, якими є товариства з обмеженої відповідальністю, платники ПДВ.

За цей період ТОВ «ЖАККАРД» мало витрати на оплату праці, витрати по страхуванню, амортизація, операційні витрати, інші витрати.

Фінансовий результат до оподаткування за 2018 рік дорівнює 141,6 тис.грн. З віднятим податком на прибуток (= 25,5 тис.грн) фінансовий

результат дорівнює 116,1 тис.грн. Тобто у 2018 році підприємство також було прибутковим.

Розглянемо господарські операції з відображення доходу від реалізації виконаних робіт ТОВ «ЖАККАРД», здійснені на основі видаткових накладних які наведено в таблиці 3.9, та визначимо фінансовий результат за 2019 рік.

Таблиця 3.9 – Відображення в обліку доходів від реалізації товарів ТОВ «ЖАККАРД»

№	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Підписано видаткову накладну	36	70.1	5 701 391,04
2	Відображено ПДВ	70.1	64.3	950 231,84
3	Відображено собівартість товарів	79	28	4 259 361,00
4	Відображено чистий дохід	70.1	79	5 122 568,57
5	Інші операційні витрати	79	81	536 311,90
			82	113 442,97
			83	61 105,84
			84	131 137,47
			85	21 209,39
Фінансовий результат (рахунок 44)				- 371 066,89

Примітка. Джерело: складено автором на підставі звітності.

В 2019 році дохід підприємство продовжило отримувати торгівлі одягом, а саме від поставок замовнику, якими є товариства з обмеженої відповідальністю, платники ПДВ.

За цей період ТОВ «ЖАККАРД» мало витрати на оплату праці, витрати по страхуванню, амортизація, операційні витрати, інші витрати, які відображаються у таблиці 3.9.

Фінансовий результат за 2019 рік дорівнює -371,1 тис.грн. Тому у цьому році підприємство вперше стало неприбутковим.

На підприємстві використовується комп'ютерна форма обробки інформації з використанням програми «1С:Підприємство», за допомогою якої збираються і систематизуються дані первинних документів, необхідні для синтетичного і аналітичного обліку. Дані доходів від реалізації готової продукції суб'єкта господарювання узагальнюються у програмі, де підраховуються обороти по дебету та кредиту кожного рахунка. Її використовують для того, щоб узагальнити дані, та зробити взаємну перевірку записів на окремих рахунках та складання звітності. У ній відображають початкове сальдо, а також поточні обороти і сальдо на кінець звітного періоду за кожним рахунком. Відповідно до методу подвійного запису суми дебетового та кредитового оборотів, а також дебетового і кредитового сальдо мають бути рівними відповідно.

Дані про доходи від основної діяльності звітного періоду у ТОВ «ЖАККАРД» наводять у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) за формою № 2. Занесення даних про дохід від основної діяльності у Звіт про фінансові результати і відповідність реєстрів бухгалтерського обліку його рядкам наведено в табл. 3.10.

Таблиця 3.10 – Заповнення інформації про доходи від основної діяльності у Звіті про фінансові результати

Стаття	Код рядка	Джерело інформації	Додатково
Розділ I. Фінансові результати			
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	Обороти по дебету субрахунків 70.1, з кредитом 79	чистий дохід від реалізації відтворюють з вирахуванням: -суми проданих у минулому товарів, які були повернені; - непрямих

			податків; - різних податків і зборів, які виплачують з обороту.
--	--	--	--

Примітка. Джерело: складено автором на підставі [20].

Отже, стан організації обліку доходів від основної діяльності підприємства залежить від правильного і повного документального оформлення, а також своєчасного відображення в регістрах обліку доходів та результатів діяльності, вчасного отримання інформації про доходи, яка буде найбільш вірогідною. Процес документування є однією з найскладніших та найважливіших ділянок обліку доходів від реалізації. Від нього залежить визнання доходів та їх відображення у звітності. ТОВ «ЖАККАРД» у своїй діяльності використовує автоматизоване ведення обліку, що дозволяє прискорити обробку облікової інформації, а також правильно та точно здійснити облік доходів від основної діяльності і відобразити фінансовий результат підприємства.

3.3 Аналіз витрат та доходів підприємства за видами його діяльності за 2017-2019 роки

Під час загальної оцінки діяльності ТОВ «ЖАККАРД» аналіз доходів основної діяльності має особливо важливе значення, оскільки доходи мають прямий вплив на формування загального фінансового результату підприємства. Проведемо аналіз доходів основної діяльності обраного підприємства з метою пошуку шляхів збільшення доходів та скорочення витрат підприємства.

Проаналізуємо структуру доходів ТОВ «ЖАККАРД» за 2017–2019 рр. в таблиці 3.11, визначивши питому вагу доходів від основної діяльності в їх

загальному обсязі, а також абсолютне та відносне відхилення. При цьому звернемо увагу на вплив на фінансовий результат різноманітних чинників.

Таблиця 3.11 – Структура доходів діяльності ТОВ «ЖАККАРД» за 2017– 2019 рр.

Статті доходів	2017 рік		2018 рік		2019 рік		Абсолютне відхилення, тис. грн.
	тис. грн	Структура%	тис. грн	Структура%	тис. грн	Структура%	
Чистий дохід від реалізації	3332,3	100	5730,1	100	4751,2	99,9	1418,9
Інші операц.доходи	0	0	0	0	0,3	0,006	0,3
Інші доходи	0	0	0	0	0	0	0
Разом доходи	3332,3	100	5730,1	100	4751,5	100	1419,2
Фінансовий результат	99,1	-	116,1	-	-371,1	-	-371,1

Примітка. Джерело: складено автором на підставі звітності та власних розрахунків[Додаток А].

Як бачимо за результатами аналізу, основна діяльність ТОВ «ЖАККАРД» забезпечує найбільшу частину його доходів – частка інших операційних доходів в загальній їх кількості не перевищувала 0,006% у 2019 році та становила 0 у 2017, 2018 роках. Фінансовий результат від операційної діяльності у 2019 р. суттєво змінився і становив -371 тис. грн., в порівнянні з 2018 роком, коли підприємство мало прибуток у розмірі 116,1 тис.грн. Дохід від реалізації готової продукції забезпечує 99,9% усіх доходів підприємства. За звітний період 2019 р. його величина зменшилася, що вплинуло на зменшення фінансового результату на 371,1 тис. грн., що є негативною тенденцією для підприємства.

Доходи від основної діяльності ТОВ «ЖАККАРД» є головним джерелом отримання прибутку. Ефективність діяльності підприємства і його прибутковості вимірюють показниками рентабельності і вони є обов'язковими елементами аналізу на підприємстві. Тому для аналізу доходів

основної діяльності ТОВ «ЖАККАРД» проведемо розрахунок показників рентабельності за формулами:

а) Рентабельність продукції за чистим прибутком(RQ ЧП):

$$RQ \text{ ЧП} = \text{Пч}/\text{ЧД} \times 100\% \quad (3.1)$$

де Пч – чистий прибуток;

ЧД – чистий дохід від реалізації.

ВБ – валюта балансу.

Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком (англомовний аналог - Net Profit Margin) - показник прибутковості, який вказує на обсяг чистого прибутку (виручки компанії, за вирахуванням операційних витрат, відсотків, податків і іншого), який генерує кожна гривня продажів. Показник розраховується як співвідношення чистого прибутку до обсягу продажів. Значення вказує на частку виручки компанії, яка залишається після вирахування всіх витрат за поточний період. Також значення дозволяє приблизно спрогнозувати, на скільки зросте чистий прибуток компанії при підвищенні рівня збуту на гривню.

Як такого нормативного значення показника немає. Як і багато інших показників, необхідно порівнювати значення з конкурентами, які працюють в тому ж сегменті.

З огляду на те, що чистий прибуток утворюється під впливом всіх факторів, які формують доходи і витрати, пошук можливостей підвищення рентабельності можливий і в операційній, і у фінансовій, і в інвестиційній сферах. Оптимізація структури фінансових ресурсів і зниження вартості їх залучення, використання податкових пільг, зниження витрат на виробництво товарів і послуг, оптимізація витрат на маркетингові комунікації, все це дозволить підвищити рентабельність продажів. Звичайно, цей перелік можливих напрямків дій не є вичерпним.

Формула розрахунку: Рентабельність продажів по чистому прибутку = Чистий прибуток (збиток) / Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції * 100%

б) Рентабельність активів за чистим прибутком (Ra ЧП):

$$Ra \text{ ЧП} = \text{Пч} / \text{ВБ} \times 100\% \quad (3.2)$$

де Пч – чистий прибуток;

ВБ – валюта балансу.

Рентабельність (пасивів) активів (англомовний аналог Return on Assets (ROA)) - показує ефективність використання активів компанії для генерації прибутку. Високе значення показника свідчить про хорошу роботу підприємства. Значення можна інтерпретувати в такий спосіб: було отримано X копійок чистого прибутку на кожен гривню використаних активів. Розраховується як співвідношення отриманого чистого прибутку (або чистого збитку) до середньорічної суми активів. Інформація про вартість активів може бути отримана з балансу, а інформація про суму чистого прибутку може бути отримана зі звіту про фінансові результати (звіту про прибутки і збитки).

Не існує єдиного нормативного значення показника. Необхідно аналізувати його в динаміці, тобто зіставляючи значення різних років за період дослідження. Крім цього, варто порівняти значення показника зі значеннями прямих конкурентів (які мають однаковий розмір суми активів або доходу). Чим вищий показник, тим більш ефективним є весь процес управління, адже показник рентабельності активів формується під впливом всієї діяльності компанії.

Сума активів може значно коливатися протягом року, тому при наявності доступу до такої інформації, необхідно враховувати значення на кінець кварталу, місяця або тижня. Деякі автори стверджують, що від'ємного значення рентабельності не буває, тому в разі чистого збитку необхідно ставити нуль і окремо розрахувати показники збитковості. Такий підхід не вірний, адже існує поняття від'ємної рентабельності.

Є такі напрями вирішення проблеми знаходження показника поза нормативними межами. Оптимізація структури активів дозволить скоротити їх обсяг і підвищити рентабельність за умови, що обсяг генерованого

прибутку підвищиться або залишиться на попередньому рівні. З огляду на те, що рентабельність активів формується під впливом всіх внутрішніх і зовнішніх факторів, резерви підвищення показника можуть знаходитися у всіх сферах роботи компанії. Загалом, необхідно працювати в напрямку зниження суми витрат і підвищення доходів.

Формула розрахунку: Рентабельність активів = Чистий прибуток (Чистий збиток) / Середньорічна сума активів * 100%

А також для оцінки швидкості росту доходів підприємства доцільно провести оцінку коефіцієнтів росту доходів. Дані коефіцієнти розраховують за результатами останніх років за формулами:

а) Коефіцієнти росту доходів (Кл):

$$K_l = U_i / U_{i-1} \quad (3.3)$$

де U_i – доходи звітного періоду;

U_{i-1} – доходи попереднього періоду.

Збільшення коефіцієнтів зростання доходів, свідчить, про ефективне використання активів, а його зменшення – про можливість втрати платоспроможності. Отримані результати даних показників представлено в таблиці 3.12.

Таблиця 3.12 – Показники рентабельності основної діяльності ТОВ «ЖАККАРД» за 2017-2019рр.

Показник	2017	2018	2019
Рентабельність продукції за чистим прибутком	2,97	2,02	-7,81
Рентабельність активів за чистим прибутком	40,1	14,6	-50,7
Коефіцієнт росту доходів від основної діяльності	0	1,71	0,82

Примітка. Джерело: складено автором на підставі власних розрахунків.

З аналізу показника рентабельності активів за чистим прибутком, який у 2019 році становить -7,81 видно, що використання всього майна підприємства протягом року було недосить ефективним, після сплати податку на прибуток у 2018 році. Але у 2018 році він був більше і становив 2,02, що було позитивним для діяльності підприємства. При цьому протягом 2016-2018 рр. спостерігається зниження цін при постійних витратах на виробництво, тобто при зниженні попиту на продукцію ТОВ «ЖАККАРД». Про це свідчить показник рентабельності продукції за прибутком від реалізації, який має тенденцію зниження протягом досліджуваного періоду.

Аналізуючи коефіцієнти росту доходів можна зазначити, що найбільшого значення показник набув у 2018 році і становив 1,71, що свідчить про ефективне використання активів протягом звітного року, проте у 2019 році він зменшився до 0,82, а це означає зниження платоспроможності підприємства за останній період.

Висновки до розділу 3

В цілому аналіз доходів основної діяльності ТОВ «ЖАККАРД» показав, що діяльність підприємства з виробництва і реалізації продукції протягом 2017–2019 рр. була не досить ефективною, чистий дохід від реалізації за останній досліджуваний рік знижувався, і в 2019 році становив 4751,2 тис.грн. що займає 99,9% в загальній структурі доходів підприємства. Це негативно вплинуло на фінансовий результат, який отримало підприємство в 2019 році, а саме -371,1 тис. грн.. Як видно з аналізу у 2018 році суб'єкт господарювання не зазнав збитків, і мав чистий прибуток у розмірі 116,1 тис.грн. Реалізував продукцію, розмір чистого доходу якої, становив 5730,1 тис.грн, що становить 100% від загальних доходів, що свідчить про добре налагоджену діяльність підприємства з реалізації.

Але у 2019 році мав місце збиток, оскільки в умовах низького попиту при постійних витратах на виробництво спостерігалось зниження цін на продукцію, про що свідчить показник рентабельності продукції за прибутком від реалізації, який має тенденцію зниження протягом досліджуваного періоду. Аналіз планових показників у 2019 році свідчить про те, що на кінець досліджуваного періоду підприємство є неприбутковим.

РОЗДІЛ 4 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ ТА ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЖАККАРД» ЗА ВИДАМИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

4.1 Вдосконалення процедури аудиту і обліку доходів та витрат ТОВ «ЖАККАРД»

Метою аудиту операцій з обліку доходів і витрат операційної діяльності є встановлення достовірності даних первинних документів щодо визначення витрат та визнання доходів та формування фінансових результатів, повноти та своєчасності відображення первинних даних в зведених документах та облікових регістрах, правильності ведення обліку таких витрат та доходів операційної діяльності та його відповідності прийнятій обліковій політиці, достовірності відображення доходів та визначення результатів діяльності у звітності господарюючого суб'єкта, відповідності методики обліку та оподаткування операцій з обліку доходів від реалізації, інших операційних доходів, що застосовуються на підприємстві, чинним нормативним документам України за період, що перевіряється.

Результати проведеного економічного аналізу, які надають аудиторів, опираються на інформаційні потреби користувачів. Оскільки зазвичай виділяються дві основні групи користувачів, то і їх вимоги щодо обсягу доступної їм інформації різні. Виокремлюють внутрішніх та зовнішніх користувачів.

Внутрішні користувачі (а саме: керівники і спеціалісти різних ієрархічних рівнів господарюючого суб'єкта) встановлюють перед системою аудиту цілі щодо діагностики й оцінювання поточного стану та подальших перспектив діяльності, а також результатів та ефективності їх управлінських дій.

Потреби внутрішніх користувачів можна поділити на дві групи:

а) це потреби тих, що безпосередньо зацікавлені у результативності роботи господарюючого суб'єкта (тобто власників, акціонерів, кредиторів, партнерів);

б) потреби тих, що захищають інтереси попередньої групи (а саме: контролюючих органів, аудиторів, профспілкових організацій, мас-медіа тощо) [34].

Предметом аудиту операцій з обліку витрат підприємства є господарські процеси та операції, пов'язані з накопиченням та списанням витрат діяльності, а також відносини, що виникають при цьому всередині підприємства і за його межами.

Джерела інформації для проведення аудиту та використання прийомів економічного аналізу у ньому підрозділяються на облікові та поза облікові.

До облікових джерел відносяться: бухгалтерський облік і звітність; статистичний облік і звітність; оперативний облік і звітність; вибіркові облікові дані.

Статистичний облік і звітність, які відображають сукупність масових явищ і процесів, що виявляють певні економічні закономірності, служать важливим джерелом аналізу. Оперативний облік і звітність забезпечують швидке одержання відповідної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень щодо регулювання господарської діяльності. Вибіркові облікові дані необхідні для поглибленого вивчення певних питань діяльності підприємства.

Таблиця 4.1 – Завдання аудиту витрат та доходів за видами діяльності підприємства

Завдання аудиту витрат та доходів за видами діяльності підприємства:
- встановлення правильності документального оформлення накопичення та списання витрат, чи дійсно всі отримані доходи відображені на рахунках бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності;
- перевірка правильності ведення обліку фактичних витрат та наступного включення їх до собівартості продукції (робіт, послуг) відповідно до прийнятого на підприємстві

методу обліку витрат та калькулювання правильності і точності визначення величини фінансових результатів від операційної діяльності у відповідності з прийнятою на підприємстві обліковою політикою;
- правильність оцінки в бухгалтерському обліку доходів (в сумі справедливої вартості активів, що отримані або підлягають отриманню) і витрат (згідно з П(С)БО 16) для визначення фінансових результатів;
- підтвердження обґрунтованості обраного методу калькулювання;
- підтвердження правильності методу розподілу непрямих витрат, що використовуються, і закріплений в наказі про облікову політику;
- перевірка правильності та обґрунтованості планування розміру прямих витрат, які включаються до собівартості продукції (робіт, послуг), та визначення кошторисних ставок розподілу накладних витрат;
- підтвердження законності і правильності відображення на рахунках бухгалтерського обліку витрат діяльності, щодо визначення і відображення операцій, що призвели до виникнення фінансових результатів;
- перевірка повноти, правильності та достовірності відображення інформації про витрати підприємства в звітності – чи не завищило підприємство доходи і не занижило витрати.

Примітка. Джерело: складено автором на підставі [40]

Проте головним джерелом інформації при аудиті і аналізі витрат і доходів операційної діяльності є бухгалтерський облік. Використання даних бухгалтерського обліку додає аналітичним висновкам документальну обґрунтованість. Разом із тим вимоги аналізу витрат підприємства враховуються при розробці системи показників, що підлягають обліку, форм звітності і первинних документів.

Позаоблікова інформація, що є джерелом для проведення аудиту, міститься у: матеріалах попереднього внутрішнього та зовнішнього аудиту; матеріалах лабораторного контролю (зокрема якості продукції); матеріалах перевірок державною фіскальною службою; матеріалах виробничих нарад; матеріалах та протоколах зборів трудових колективів; матеріалах доступних засобів масової інформації; матеріалах, які отримані в результаті особистих

контактів аудитора із виконавцями; також інформація, одержана від споживачів продукції.

Документування операцій з обліку витрат і доходів діяльності досліджуваного підприємства ТОВ «ЖАККАРД» проводиться безперервно. Для цього використовується чимало первинних та зведених документів, які слугуватимуть джерелами облікової інформації для проведення аудиту та економічного аналізу (табл. 4.2).

Таблиця 4.2 – Джерела облікової інформації для проведення аудиту

Основні джерела облікової інформації для проведення аудиту витрат і доходів діяльності підприємства	
80, 81, 82, 83, 84,85	Калькуляції, розрахунок бухгалтерії, довідка бухгалтерії, акт виконаних робіт, накладна, рахунок, довідка бухгалтерії, розрахунок бухгалтерії, акт відремонтованих об'єктів; виписка банку; акт уцінки, порівняльна відомість, акт інвентаризації, інвентаризаційний опис тощо.
70, 71	Фінансова звітність (ф. № 2), розрахунок бухгалтерії, довідка бухгалтерії тощо.

Примітка. Джерело: складено автором на підставі звітності.

У діючих в Україні методичних вказівках та спеціальній науковій літературі, що розкривають методику і організацію аудиту витрат і доходів від операційної діяльності, насамперед, звертають увагу на аудиторське підтвердження достовірності даних про доходи і витрати, процеси їх формування, ігноруючи реалізацію аналітичних процедур аудиту. Проблему розробки методики аудиту витрат і доходів від операційної діяльності вважати завершеною не можна, тим більше, що умови господарювання динамічно змінюються і висувають нові вимоги щодо визначення і розрахунку витрат і доходів діяльності.

Аудит витрат і доходів від операційної діяльності представляється у вигляді певної послідовності етапів, кожен з яких передбачає сукупність здійснюваних аудитором процедур. При цьому думки авторів щодо черговості етапів та їх змісту нерідко відрізняються. Проте в будь-якому випадку дії, що здійснює аудитор під час перевірки, свідчать про необхідність інформації, яка дозволяє зробити висновки та висловити думку щодо достовірності звітності. У зв'язку з цим, важливими є точність, достовірність, надійність та своєчасність такої інформації.

Отже, організація і методика аудиту витрат і доходів від діяльності визначається, передусім, належним інформаційним забезпеченням аудитора, що є досить актуальним, адже інформація про витрати і доходи операційної діяльності є основою самого аудиторського процесу. Зростання обсягів інформації потребує від аудитора певної її систематизації і класифікації, оскільки без такого підходу важко зібрати необхідні аудиторські докази, правильно оцінити господарські явища, факти, процеси виробництва.

Стосовно аудиту доходів і витрат, крім загальноприйнятої методики досліджень при його проведенні слід виділити аналітичні процедури для об'єктивного оцінювання поведінки доходів і витрат у конкурентному середовищі та суб'єктивні впливи кон'юнктури стратегічного і тактичного менеджменту, паритетність інтересів у визнанні кінцевого фінансового результату. Особливість аналітичних процедур обумовлює:

- визнання доцільності щодо повноти формування доходу та визнання витрат відповідно до кон'юнктури ринку і економічного потенціалу господарюючого суб'єкта;
- обґрунтованість структури формування доходу за видами діяльності, відображення витрат за порядком їх покриття;
- інтенсивність і якість формування доходів відповідно до зміни кон'юнктури зовнішнього середовища;
- раціоналізація витрат і повнота використання сприятливого середовища;

- розмежування дії об'єктивних і суб'єктивних чинників формування доходів і витрат;

- вимірювання ділової активності та креативного менеджменту за центрами відповідальності тощо.

При здійсненні економічних процедур при аудиті витрат і доходів від діяльності слід їх розмежувати за двома рівнями:

- 1) процедури першого рівня пов'язані із аналізом інформаційних ресурсів: від відображення даних у первинних документах до зведених показників фінансової і статистичної звітності. Тут пріоритетним є застосування логіко-економічних прийомів аналізу, які підтверджують аргументованість у кваліфікації доходів і витрат за видами діяльності та їх зведення за аналітичними ознаками, балансову узгодженість джерел формування доходів і витрат та кінцевих результатів їх впливу на стан економічної системи загалом, обґрунтованість вибору варіантів їх формування за критеріями доречності тощо;

- 2) процедури другого рівня пов'язані з оцінками та діагностикою величини та зміни доходів і витрат відносно до параметрів управління ними (планування, нормування, коректування і т. п.) [48, с. 416].

Зауважимо, що без застосування спеціальних аналітичних процедур і обмежившись підтвердженням повноти і правомірності ведення обліку і звітності, часто позитивний аудиторський висновок приховує значні економічні зловживання, особливо при використанні цільового фінансування, але на підприємстві «ЖАККАРД» таке фінансування відсутнє.

Отже, проведення аудиту витрат і доходів від діяльності повинно складатися з декількох етапів:

- ознайомлювальний етап (загальне ознайомлення з веденням бухгалтерського обліку витрат на виробництво, з нормативними документами підприємства);

- основний етап (безпосереднє проведення перевірки);

- заключний етап (складання та надання аудиторського висновку, оформлення інших документів). Розглянемо зазначені вище етапи проведення аудиту більше детально у наступному питанні.

У подальшому основними методами, які необхідно використовувати при аудиті витрат і доходів діяльності є: опитування, фактична перевірка, порівняння, перерахунок, документальна перевірка, вибіркове дослідження.

У процесі опитування аудитори повинні:

- мати змогу з'ясувати облікову політику ТОВ «ЖАККАРД» відносно необоротних активів, методів нарахування амортизації і постійність їх застосування;

- встановити, що змін облікової політики і методів нарахування амортизації на протязі звітного періоду не було;

- дослідити наявність необхідних пояснень у Ф. № 5 – примітках до річної фінансової звітності.

Отримана таким чином інформація на початку перевірки дасть змогу отримати загальне уявлення про організацію обліку витрат і доходів діяльності на даному підприємстві.

Під час фактичної перевірки варто застосовувати тестові питання, відповіді на які допоможуть встановити правомірність відображення в обліку витрат та доходів операційної діяльності (приблизний перелік питань подано на табл. 4.3).

Таблиця 4.3 Тестові питання аудитора для перевірки правильності організації обліку витрат і доходів діяльності

Рекомендовані питання аудитора для тестування системи внутрішнього контролю і бухгалтерського обліку витрат і доходів діяльності	Результат тестування системи внутрішнього контролю і бухгалтерського обліку витрат і доходів діяльності на підприємстві «ЖАККАРД»		
	Так	Ні	Норма

1. Чи відповідає визнання доходів П(с)БО № 15 і витрат П(с)БО 16?	1		1
2. Особи, які дають дозвіл на реалізацію продукції (робіт, послуг): керівник?	1		1
3. Особи, які розробляють і затверджують цінову політику: керівник?	1		1
4. Чи були виявлені випадки реалізації продукції без документів на відвантаження?		0	0
5. Чи були у звітному періоді зміни в класифікації витрат на постійні та змінні?		0	-
6. Чи були у звітному періоді зміни в класифікації витрат на прямі і непрямі?		0	-
7. Чи ведеться окремо облік різних видів доходів: відомості; картки; інше?	1		1
8. Чи є відповідальні особи за повноту і своєчасність відвантаження товарів (робіт, послуг)?	1		1
9. Чи затверджені на підприємстві методичні рекомендації щодо розрахунку собівартості		0	1

реалізованої продукції			
10. Чи звіряються рахунки-фактури із затвердженими замовленнями на продаж і документами на відвантаження продукції?	1		1
11. Чи здійснюються перевірки визнання доходів згідно з П(с)БО?	1		1
12. Чи перевірялися критерії визнання доходів згідно з класифікацією доходів?	1		1
13. Чи узгоджується з головним бухгалтером реалізація продукції (робіт, послуг) боржникам?	1		1
14. Чи укладаються договори з кожним покупцем на кожний вид реалізації робіт (послуг)?	1		1

Примітка. Джерело: складено автором.

За випробуваним тестуванням на ТОВ «ЖАККАРД» отримано результат: відповідає вимогам, окрім пункту 9.

За результатами тестування системи внутрішнього контролю і бухгалтерського обліку витрат і доходів діяльності підприємства «ЖАККАРД» виявлено:

- визнання доходів і витрат відповідає П(с)БО № 15 і П(с)БО 16
- не було виявлено випадки реалізації продукції без документів на відвантаження

- не було у звітному періоді зміни в класифікації витрат на постійні та змінні, прямі та непрямі
- не затверджені на підприємстві методичні рекомендації щодо розрахунку собівартості реалізованої продукції
- рахунки-фактури звіряються із затвердженими замовленнями на продаж і документами на відвантаження продукції
- перевірялися критерії визнання доходів згідно з класифікацією доходів
- не узгоджується з головним бухгалтером реалізація продукції (робіт, послуг) боржникам
- укладаються договори з кожним покупцем на кожний вид реалізації робіт (послуг)

Також аудит операцій з обліку витрат і доходів діяльності рекомендується проводити наступним чином у такому порядку.

1. Перевірка Звіту про фінансові результати (Ф. №2 Звіту про сукупний дохід).
2. Визначення суттєвості окремих груп доходів: дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), а саме – суму доходу, питома вага в загальному обсязі доходів, встановлення суттєвості: - рах. 70 «Дохід від реалізації» із відповідними субрахунками; - рах. 71 «Інший операційний дохід» із відповідними субрахунками.
3. Перевірка доходу від реалізації готової продукції (субрахунок 70.1), інший операційний дохід (рахунок 71) за планом:
  - перевірка замовлень на продаж;
  - перевірка дотримання калькуляційних цін;
  - перевірка повноти виписки рахунків-фактур;
  - перевірка повноти касових надходжень;
  - перевірка відповідності документів на відвантаження продукції затвердженим замовленням на продаж;
  - перевірка випадків відсутності документів із відвантаження;

- звірення рахунків-фактур із затвердженими замовленнями і документами на відвантаження продукції;
  - звірення кількості відвантаженої продукції за даними складського обліку й документів на відвантаження продукції;
  - перевірка ціноутворення;
  - перевірка правильності бухгалтерського обліку продаж;
  - перевірка повноти відображення доходів за звітний період.
4. Перевірка дотримання умов визнання витрат і доходів діяльності підприємства.
  5. Перевірка правильності формування собівартості продукції (робіт, послуг). При проведенні перевірки необхідно пам'ятати, що згідно вимог П(С)БО 16 до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) включаються тільки прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці та інші прямі витрати. Тобто, здійснюючи перевірку правильності формування собівартості продукції (робіт, послуг) необхідно, передусім, дослідити правильність включення витрат до собівартості.

При аудиті витрат, що формують собівартість виготовленої продукції, тобто аудиту виробничої діяльності, необхідно встановити:

- 1) обґрунтованість об'єктів і номенклатури статей витрат;
- 2) правильність документального оформлення операцій з обліку витрат і оприбуткування готової продукції;
- 3) достовірність обліку витрат виробництва та калькуляції собівартості продукції;
- 4) достовірність формування, розподілу та відображення в обліку загальновиробничих витрат;
- 5) повноту оприбуткування продукції та правильність відображення в обліку.

При аудиті витрат на виробництво встановлюється наявність калькуляцій (планових і звітних). Необхідно перевірити правильність

складання звітів по собівартості продукції, записи в бухгалтерських документах для виявлення необґрунтованих списань різних витрат на виробництво. Крім того, звітні калькуляції підприємства звіряють з первинними документами та записами в облікових регістрах. При проведенні перевірки аудитором потрібно перевірити дотримання встановленого порядку обліку і калькулювання собівартості продукції за окремими виробами.

Аудит калькуляції має важливе значення, тому що підприємства іноді встановлюють на продукцію ціни без відповідного обґрунтування. Вивчаючи обґрунтованість складеної калькуляції собівартості продукції звіряють її дані з даними первинних документів, записами в облікових регістрах, що дає можливість визначити правильність облікових даних і повноту відображення фактичної собівартості окремих видів продукції [57, с. 139].

При перевірці витрат виробництва підприємств аудитор має звернути увагу на правильність списання фактичних матеріальних цінностей на окремі види калькуляційної одиниці. Особливу увагу необхідно приділити впливу цін на матеріальні цінності і транспортно-заготівельні витрати. При визначенні сум відхилень за закупленими матеріальними цінностями аудитор перевіряє, чи не відбувалась зміна вартості одних матеріалів на другі види з метою регулювання фактичної собівартості готової продукції. Крім того, встановлюються факти списання на собівартість витрат, які не належать до матеріалів, що використовуються у виробництві, тобто тих, які використовуються за проведення будівельних і ремонтних робіт, робіт загальновиробничого призначення.

Аудитор повинен перевірити правильність списання матеріальних витрат на окремі види продукції. З цією метою для перевірки використовуються первинні документи з витрачання матеріальних цінностей (норми і нормативи), звітні документи структурних підрозділів, оскільки неправильне списання матеріальних витрат не виправдано збільшує або зменшує ціну на продукцію, що впливає на обсяги реалізації, а не виправдане зниження ціни приводить до зменшення прибутку або збитковості

підприємства. Вивчаючи склад елемента «Витрати на оплату праці», аудитор повинен дослідити його складові частини; причини виплат за сумісництво професій, за роботу понад встановлений термін; оплату основних і додаткових відпусток тощо. Необхідно перевірити, чи не має випадків включення до собівартості витрат, які не входять в неї, і заробітної плати апарату управління, іншого загальногосподарського персоналу підприємства, заробітної плати робітників підрозділів, які забезпечують збут продукції.

Важливим напрямком аудиту витрат є вивчення поелементного складу і структури витрат у динаміці за ряд років, що дає змогу аудиторам намітити головні напрями пошуку резервів зниження собівартості продукції. До цих витрат належать матеріальні затрати (за мінусом вартості повернених відходів); витрати на оплату праці; відрахування на соціальні потреби, амортизацію основних засобів; інші витрати.

Під час аудиту витрат аудитор перевіряє доречність формул, що використовуються в розрахунках, правильність процедур обчислення (обсяг тестів залежить від істотності оцінних значень). При перевірці розгляду процедур затвердження оцінних значень керівництвом аудитор повинен визначити, чи було значення затверджене керівництвом, що має відповідні повноваження, і чи відображені процедури розгляду й затвердження в документації клієнта.

Наступним питанням, що підлягає перевірці – це є дослідження правильності накопичення та списання адміністративних витрат та інших операційних витрат. Перевіряючи накопичення та списання операційних витрат ТОВ «ЖАККАРД», які не включаються до собівартості продукції, аудитор перевіряє правильність віднесення витрат до адміністративних та інших операційних витрат. Для цього аудитор включає ці питання у план аудиту витрат періоду на ТОВ «ЖАККАРД» у наступній таблиці 4.4.

Таблиця 4.4 – План аудиту витрат

№ з/п	Перелік аудиторських процедур	Виконавець	Період перевірки	Примітки
1	2	3	4	5
I. Адміністративні витрати (рахунок 83)				
1.	Перевірка обґрунтованості включення витрат до складу адміністративних			
2.	Наведення складу витрат за статтями згідно із застосовуваною підприємством класифікацією			
3.	Перевірка обґрунтованості віднесення до складу адміністративних витрат податків, зборів та обов'язкових платежів			
4.	Складання переліку видів і сум податків, віднесених на адміністративні витрати			
5.	Перевірка наявності й повноти оформлення документів, що підтверджують витрати			
II. Витрати на страхування (рахунок 82)				
1.	Перевірка обґрунтованості включення витрат до складу витрат на страхування			
2.	Наведення складу витрат за центрами виникнення витрат згідно із застосовуваною підприємством класифікацією			
3.	Перевірка наявності й повноти оформлення документів, що підтверджують витрати			
III. Інші операційні витрати (рахунок 84)				
1.	Перевірка відповідності застосованого методу оцінки запасів при реалізації обліковій політиці			
2.	Перевірка правильності розрахунку резерву сумнівних боргів			

3.	Перевірка обґрунтованості списання на витрати поточної безнадійної заборгованості в сумі, що перевищує резерв сумнівних боргів			
4.	Перевірка правильності відображення в обліку витрат від знецінення, нестачі та псування запасів			
5.	Перевірка наявності та повноти оформлення документів, що підтверджують витрати			

Примітка. Джерело: складено автором.

Для виключення ймовірності порушень на ТОВ «ЖАККАРД» аудиторю слід звернути особливу увагу на слабкі місця та типові помилки і порушення, які досить часто зустрічаються в обліку витрат операційної діяльності інших підприємств, а саме:

- помилкове віднесення сум адміністративних витрат до складу виробничих витрат;
- списання суми загальновиробничих витрат у повному обсязі у собівартість реалізації;
- списання постійних загальновиробничих витрат у повній сумі на витрати виробництва;
- включення всієї суми нарахованої амортизації необоротних активів (не тільки виробничого призначення) до виробничої собівартості готової продукції;
- віднесення відсотків за користування кредитами отриманими підприємством до собівартості готової продукції;
- включення витрат на утримання усього легкового автотранспорту загальногосподарського призначення у складі інших витрат операційної діяльності тощо [37, с. 308].

У свою чергу програма аудиторських послуг з перевірки доходів діяльності на ТОВ «ЖАККАРД» повинна включати перелік наступних дій:

1. Ознайомлення з установчими та реєстраційними документами підприємства, у ході якого здійснюється встановлення відповідності їх змісту вимогам законодавчих і нормативних актів.

2. Перевірка дотримання положень облікової політики в частині обліку доходів від діяльності.

3. Перевірка свідоцтв платника податку та визначення системи оподаткування, на якій перебуває підприємство.

4. Встановлення видів діяльності, що здійснюються на підприємстві, та наявності дозволів на їх здійснення.

5. Всебічне дослідження наявних первинних документів та облікових регістрів, що підтверджують отримання доходів від реалізації продукції (видаткові та прибуткові накладні, товарно-транспортні накладні, акти виконаних робіт, платіжні вимоги, акти переоцінки, довідки (розрахунки) тощо).

6. Перевірка дотримання договірних зобов'язань перед покупцями (замовниками) і правильності визначення доходів за ними.

7. Встановлення відповідності відображення сум доходів від операційної діяльності на рахунках бухгалтерського обліку, в облікових регістрах та звітності відповідно до наявних первинних документів.

8. Перевірка визнання доходів від операційної діяльності за П(С)БО та Податкового кодексу.

9. Перевірка дотримання положень облікової політики в частині обліку доходів від операційної діяльності.

10. Встановлення відповідності відображення сум доходів від операційної діяльності на рахунках бухгалтерського обліку, в облікових регістрах та звітності відповідно до наявних первинних документів.

11. Перевірка визнання доходів від операційної діяльності за П(С)БО та Податкового кодексу, зокрема:

- вивчення повноти та своєчасності відображення доходів від операційної діяльності у бухгалтерському обліку та в цілях оподаткування;

- перевірка правильності оцінки доходів від операційної діяльності відповідно до вимог П(С)БО та ПКУ;
  - перевірка легітимності отримання пільг в оподаткуванні;
  - встановлення повноти та своєчасності відображення інформації про доходи від операційної діяльності у фінансовій та податковій звітності.
12. Узагальнення результатів проведеної перевірки. 13. Складання аудиторського висновку.

На підготовчому етапі аудиту доходів від основної діяльності слід передбачити наступні питання для перевірки (табл. 4.5).

Таблиця 4.5 План аудиту доходів від основної діяльності

№	Перелік аудиторських процедур	Виконавець	Період перевірки	Примітки
1.	Перевірка відповідності облікової політики щодо обліку доходів нормам діючого законодавства			
2.	Перевірка правильності класифікації доходів за видами діяльності і звітними періодами			
3.	Перевірка первинних документів з обліку доходів			
4.	Перевірка визнання і розрахунку доходів від реалізації			
5.	Перевірка відповідності даних синтетичного і аналітичного обліку за рахунками класу 7			
6.	Формування висновків за результатами аудиту			

Примітка. Джерело: складено автором.

Для забезпечення ефективності аудиторської перевірки необхідно дослідити порядок відображення доходів в облікових регістрах і фінансовій звітності. Наприклад, кредит рахунку 70 «Дохід від реалізації» за мінусом непрямих податків і зборів повинен відповідати рядку 2000 у Звіті про фінансові результати.

Проведене дослідження стану обліку процесу продажу на ТОВ «ЖАККАРД» дало змогу виявити проблеми, які потребують обґрунтованого вирішення. Так, потребує впорядкування бухгалтерський облік операцій щодо продажу товарів з можливістю аналітичної й синтетичної деталізації для раціональної організації їх контролю та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Оскільки метою ведення бухгалтерського обліку операцій з продажу товарів є надання користувачам інформації про результати діяльності торговельного підприємства для прийняття рішень, деталізацію рахунків варто здійснювати, максимально відображаючи інформаційну систему управління продажами товарів.

Так як підприємство самостійно приймає рішення щодо ведення аналітичного обліку та відкриття рахунків третього і нижчих порядків, з метою деталізації інформації, доречно ввести до рахунку 70.2 «Дохід від реалізації товарів», та до рахунку 74 «Вирахування з доходу» рахунки третього порядку - субрахунки й аналітичні рахунки внутрішньогосподарського (управлінського) обліку (табл. 4.6).

Таблиця 4.6 – Синтетичні та аналітичні рахунки доходів та вирахування

Синтетичні рахунки, субрахунки (рахунки першого, другого порядків)	Аналітичні рахунки (субрахунки третього порядку)
70.2 «Дохід від реалізації товарів»	70.21 «Дохід від реалізації товарів»
	70.22 «Дохід від реалізації товарів за дисконтними картками»
	70.23 «Дохід від реалізації товарів зі знижками»
	70.24 «Дохід від реалізації товарів у період розпродажу»
	70.25 «Дохід від реалізації товарів за іншими заходами впливу на обсяги продажу товарів»

70.4 «Вирахування з доходу»	70.41 «Вирахування з доходу за товари, повернені покупцями»
	70.42 «Сума знижок, наданих покупцям»
	70.43 «Інші вирахування з доходу»

Примітка. Джерело: складено автором.

За допомогою цих синтетичних рахунків з'являється можливість виділити з усього доходу торговельного підприємства дохід від реалізації товарів за методами активізації продажу товарів, що дозволяє проводити поглиблений аналіз продажів, вирішувати питання доцільності застосування того чи іншого маркетингового інструмента. Це сприятиме прийняттю ефективніших управлінських рішень у процесі формування чистого доходу ТОВ «ЖАККАРД».

Проведений аналіз діяльності ТОВ «ЖАККАРД» показав, що на підприємстві організація обліку доходів здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства. Але було виявлено недоліки під час визнання доходів від основної діяльності. У П(С)БО 15 зазначено, що відображення доходу потребує того, щоб продавець мав упевненість у збільшенні економічних вигод в наслідок продажу, а отже, якщо він не має впевненості в оплаті відвантаженої продукції то не має права визнавати дохід під час відвантаження. При цьому якщо невпевненість в оплаті за продукцію має місце у відповідному первинному документі, то бухгалтер має якимось чином відобразити дану операцію. Оскільки продукція вже була відвантажена, то її слід списувати з балансу. З іншого боку – про визнання дебіторської заборгованості свідчать договори купівлі-продаж. Разом з тим, у П(С)БО 10 зазначається про відображення дебіторської заборгованості в момент відображення доходу, який не можна відобразити оскільки існує невпевненість в оплаті. Пропонуємо застосувати на підприємстві методи світового досвіду, які використовують в разі, коли не можна визначити величину або немає гарантії в оплаті продукції (Таблиця 4.7).

Таблиця 4.7 – Методи відображення доходу в умовах ризику несплати коштів за продукцію

Методи	Визнання доходу	Характеристика
Метод продажу в розстрочку	Визнається саме в той період, в якому надійшли кошти, а не в момент реалізації.	При відвантаженні продукції списується повна вартість з балансу, на суму якої визнається дебіторська заборгованість. Разом з тим, на суму нарахованої націнки в обліку відображають відстрочений дохід. А вже при надходження коштів від покупця визнається дохід у сумі платежу, який надійшов, і пропорційно з ним списується націнка
Метод відшкодування витрат	Визнається в момент, коли надходження від покупця повністю відшкодують собівартість відвантажених товарів.	Характеризується тим, що перш ніж відобразити прибуток, компенсуються всі затрати. Відстрочений прибуток визнають лише після сплати всіх платежів. Якщо вони надійшли не в повній мірі, визнаний прибуток буде менше відстроченого на суму платежів, які не було виплачено. Метод застосовують для операцій, з високим рівнем ризику.

Примітка. Джерело: складено автором на підставі [35]

Застосування даних методів при реалізації продукції ТОВ «ЖАККАРД» забезпечить зниження ризиків пов'язаних з правом власності, а також дасть змогу точно та вчасно відобразити дохід від основної діяльності в обліку. Застосування синтетичних рахунків сприятиме прийняттю ефективніших управлінських рішень у процесі формування чистого доходу ТОВ «ЖАККАРД». При використанні планів аудиту витрат і доходів можна точніше виявити недоліки на підприємстві ТОВ «ЖАККАРД».

4.2 Напрями підвищення рівня доходів та оптимізації затрат

Наразі на підприємстві ТОВ «ЖАККАРД» використовується для обліку доходів і витрат програма 1С:Бухгалтерія версія 6. Це найпоширеніший спосіб автоматизації бухгалтерського обліку. Але версія 6 застаріла, і в неї немає повноцінних функцій, порівняно з новішою версією. Тому для покращення ведення обліку доходів і витрат на підприємстві ТОВ «ЖАККАРД», я пропоную придбати останню версію програмного забезпечення 1С:Бухгалтерія 8. Це остання версія програми. Вона найбільш вдала і зручна в порівнянні з попередніми розробками. Нова версія дозволяє завжди працювати з актуальними формами документів, власноруч проводити налаштування інтерфейсу, а також вести кілька підприємств в одній базі. Також, вісімка зберігає всі дані в одній базі, дозволяє проводити резервне копіювання, і при необхідності відновлювати базу.

У 1С: Підприємство 6 складні налаштування інтерфейсу: навіть змінити розташування кнопок без фахівця буде досить важко. У 1С: Підприємство 8 зручний і зрозумілий зовнішній вигляд програми, в якому користувач може без допомоги програміста вносити будь-які налаштування. Легка інтеграція з сайтом компанії, може стати корисною при швидкісному оновленні асортименту або зміні цінової політики. Є можливість розподіляти інформаційну базу. Всі зміни мають зовнішню обробку даних, що забезпечує надійний захист інформаційної бази, а також відновлення бази яка була втрачена.

Загальна вартість 1С:Підприємство 8 з ліцензією дорівнює 2300 доларів = 64 400 грн [89].

У розділі 4.3 наведено результати ефективності придбання програмного забезпечення.

Головною метою здійснення аналізу організації обліку доходів від основної діяльності ТОВ «ЖАККАРД» було удосконалення системи обліку

доходів на підприємстві, а також пошук ефективної стратегії збільшення доходів, яка є важливим чинником розвитку підприємства.

На розмір доходу основної діяльності загалом найбільше впливають два основних показники:

- обсяг реалізації продукції;
- собівартість продукції.

Обсяг доходів підприємства від реалізації продукції залежить від кількості реалізованих виробів, ціни їх закупівлі та ціни реалізації. Виходячи з цього були виявлені основні резерви зростання доходів, які наведені в таблиці 4.8.

Таблиця 4.8 – Резерви збільшення доходів від основної діяльності ТОВ «ЖАККАРД»

Назва	Методи досягнення
Зменшення цін на придбання виробів	<ul style="list-style-type: none"> - зменшення посередників при придбанні товарів; - користування ціновими знижками при оптовій закупівлі; - придбання деяких виробів за кордоном за умови сприятливого співвідношення курсів валют; - придбання виробів на сезонних розпродажах
Збільшення реалізаційних цін	<ul style="list-style-type: none"> - застосування ефективної цінової політики на ринку споживачів; - користування сприятливою торговою кон'юктурою в деякі періоди року; - експорт продукції за умови сприятливого співвідношення курсів валют;
Збільшення обсягів реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	<ul style="list-style-type: none"> - ефективна політика в галузі продажі; - регіональна диверсифікація діяльності (збільшення регіону збуту); - застосування діючих рекламних засобів.

Примітка. Джерело: складено автором на підставі [33].

Для зниження собівартості та збільшення доходу ТОВ «ЖАККАРД» має дотримуватись економії на всіх стадіях господарської діяльності підприємства. Здійснення на підприємстві економії відображається зниженням витрат матеріальних ресурсів на одиницю продукції, скороченні витрат по обслуговуванню, керуванню й інших непродуктивних витрат.

Для підвищення рівня товариству потрібно виділити наступні складові:

- визначення обсягу реалізації, який забезпечує беззбиткову основу діяльності суб'єкта господарювання (пори́г рентабельності, критичний обсяг) при заданому співвідношенні ціни, постійних і змінних витрат;
- устанавлення зони безпеки підприємства, тобто розміру можливого зменшення обсягу реалізації у вартісній оцінці за несприятливої кон'юнктури товарного ринку, що дає змогу здійснювати прибуткову основну діяльність;
- здійснення факторного аналізу зміни точки беззбитковості та зони безпеки підприємства;
- визначення обсягу реалізації для отримання заданої суми прибутку;
- встановлення критичного рівня постійних витрат при заданому рівні маржинального доходу обсягу продажу;
- розрахунок беззбиткової ціни продажів відповідно до заданого обсягу реалізації рівня постійних і змінних витрат.

Рівень доходів може зрости, якщо продукція ТОВ «ЖАККАРД» буде виходити на закордонні ринки.

Відправним моментом у експортній діяльності підприємства є вивчення зовнішніх ринків та їхніх можливостей, що є більш складним і трудомістким, ніж вивчення внутрішнього ринку. Звідси – необхідність створення підприємством відділу маркетингу.

Мета діяльності відділу: одержання компанією максимального прибутку і збільшення частки ринку шляхом здійснення високоорганізованої й ефективної маркетингової діяльності.

Основними завданнями відділу маркетингу можуть бути:

- розробка маркетингової стратегії компанії, плану її реалізації, контроль і оцінка результатів; – комплексне вивчення ринку і розробка прогнозів;
- забезпечення потреб підприємства в сировинних і матеріальнотехнічних ресурсах; – впровадження товарної, цінової, збутової політики;
- забезпечення стійкої реалізації продукції;
- виявлення та формування попиту;
- плануванням іміджу підприємства.

Також в комплексі із створенням відділу маркетингу можливим є пошук в країні, куди спрямовується або передбачається експорт, спеціалізованих фірм-консультантів, які надають за відповідну плату інформацію про товарні ринки.

Для ефективної діяльності на зовнішньому ринку ТОВ «ЖАККАРД», в особі власника підприємства, необхідно знайти і підтримувати прямі зв'язки із закордонними покупцями. Також можливим є залучення незалежних посередників, які займаються пошуками покупців для фірм на зовнішніх ринках, отримуючи за свої послуги відсоток від вартості угоди.

Окрім вищезазначених пропозицій, варто звернути увагу на бенчмаркінг. Бенчмаркінг – це метод управління ефективністю різних сфер діяльності (виробництва, збуту, логістики, фінансів, кадрової політики та ін.), заснований на порівняльному аналізі роботи компанії з кращими представниками галузі (або інших галузей), який полягає в оцінці власної та галузевої ефективності, ідентифікації та вивченні роботи галузевих лідерів і впровадженні найкращих досягнень у свою діяльність [42].

Дана концепція не є новою, оскільки в історії розвитку підприємництва було чимало випадків, коли одні підприємства переймали досвід інших для

досягнення успіху. Даний процес здійснюється в послідовності з певними етапами, поданими на рисунку 3.1.

Перший етап – планування, включає в себе:

- вибір сфери бенчмаркінгу та його цілей;
- розробку пріоритетів для вдосконалення;
- визначення основних чинників, що здійснюють вплив на ефективність;
- ідентифікацію ресурсів;
- виділення основних показників ефективності, за якими буде здійснюватись порівняння.

Збираючи дані, відбувається спочатку вибір групи підприємств для здійснення порівняння, збираються дані про ці підприємства. Згодом відбувається збір даних про власну продукцію і визначається методологія для аналізу даних.

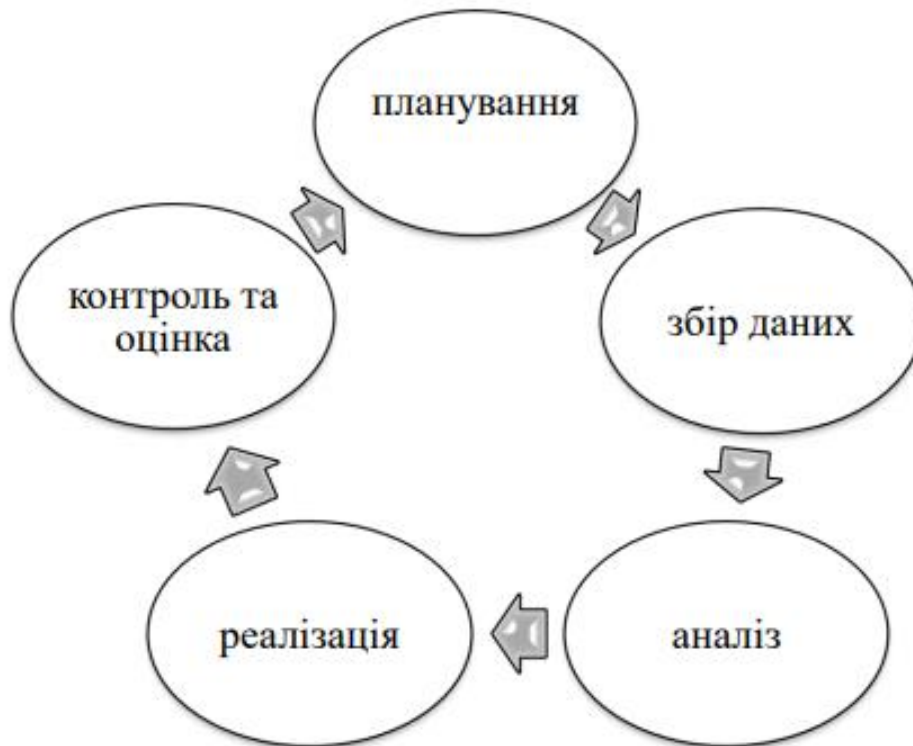

Рисунок 4.1 – Етапи проведення бенчмаркінгу

Примітка. Джерело: [40].

Після збору даних проводиться порівняльний аналіз за такими напрямками:

- оцінка ефективності аналізованого підприємства й компаній, що порівнюються;
- виявлення розриву в рівні ефективності за аналізованою продукцією;
- аналіз чинників розриву в рівні ефективності;
- пошук шляхів з усунення розриву в рівні ефективності.

Мета етапу реалізації полягає в здійсненні змін у продукції організації для підвищення ефективності. Це певний план дій чи заходи, які мають організаційний чи управлінський характер.

Наступний етап – контроль та оцінка. Під час даного етапу здійснюється моніторинг результатів поширення плану бенчмаркінгу і його вплив на підприємство. Якщо мета була досягнута, виявляють інші проблеми, для вирішення в майбутньому.

Таким чином, видно, що процес бенчмаркінгу циклічний. Він забезпечує постійність і безперервність процесу вдосконалення компанії.

Дослідження методики аналізу доходів від основної діяльності ТОВ «ЖАККАРД» показало, що аналіз на підприємстві здійснюється частково, що не дуже позитивно впливає на фінансово-економічні показники його діяльності. Основною причиною цього є недосконала система управління доходами на підприємстві. Пропонуємо запровадити здійснення управління доходами на таких етапах, які наведено на рисунку 4.2.

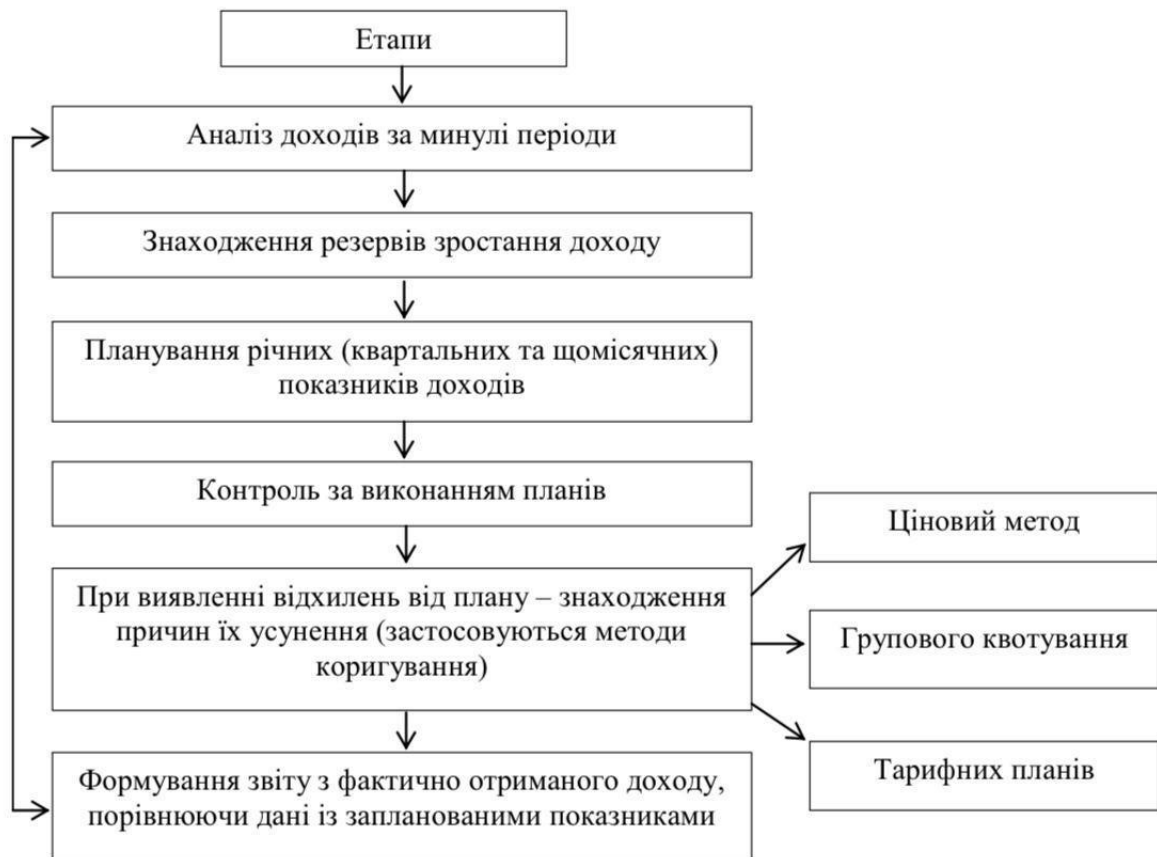

Рисунок 4.2 – Етапи управління доходами ТОВ «ЖАККАРД»;

Примітка. Джерело: [39].

Важливим елементом при плануванні доходів від основної діяльності є бюджетування. При плануванні найбільше приділяють увагу витратам, а доходи деталізуються в недостатній кількості, хоча вони є невід’ємним елементом визначення фінансових показників діяльності, а також слугують для створення подальшої стратегії діяльності на період, який прогнозується.

Систематизація доходів за об'єктами реалізованих робіт стосовно конкретних договорів є важливою для того, щоб збільшити контроль за правильністю формування доходів, а також достовірного визначення фінансового результату. Такий підхід забезпечить інформуванням користувачів про конкретні джерела надходження доходів. Коли у майбутньому замовників стане більше, можна буде точніше спланувати свій майбутній дохід.

Якщо були виявлені відхилення від запланованих показників доцільно застосувати методи коригування рівня доходу:

а) Ціновий – базується на реалізації продукції, робіт, послуг за цінами нижче своїх конкурентів;

б) Групового квотування – обмеження в обсягах продукції, що реалізуються за встановленою ціною;

в) Тарифних планів – для різних груп клієнтів встановлюють окремі реалізаційні ціни .

Стосовно витрат: їх методи оптимізації мають бути гнучкими, простими у використанні, надавати в оперативному порядку необхідну для прийняття управлінських рішень інформацію. При цьому оперативність інформації є дуже важливим аспектом, оскільки своєчасний вплив на рівень виробничих витрат і формування собівартості продукції можливий тільки при такій організації обліку, при якій причини змін собівартості, допущення перевитрат і отримання економії розкриваються не тільки шляхом аналізу звітних калькуляцій, але й у процесі господарської діяльності на підставі первинної документації та поточних облікових записів.

З урахуванням вищенаведених особливостей після проведення комплексного аналізу підходів щодо сучасних напрямів оптимізації витрат підприємства можна виділити заходи, що є доцільними у сучасних умовах для ТОВ «ЖАККАРД»:

1. Удосконалення організації виробництва і праці за рахунок зміни форм і методів праці, удосконалення апарату управління, зменшення адміністративних та транспортних витрат.
2. Введення в дію нових цехів, виробництв і виробничих одиниць, а також диверсифікація виробництва.
3. Вивчення причин браку та зниження собівартості за рахунок скорочення втрат від браку при транспортуванні, що дасть можливість скорочення і більш раціонального використання відходів виробництва.
4. Зниження витрат на оплату праці на одиницю продукції.
5. Скорочення адміністративно-управлінських витрат.
6. Ліквідація непродуктивних витрат і втрат.
7. Чітке дотримання технологічної дисципліни, що приводить до скорочення виробничих втрат.
8. Розробка оптимальної стратегії технічного розвитку підприємства, що забезпечує раціональний рівень витрат на створення технічного потенціалу підприємства.
9. Запровадження ефективних систем внутрішньовиробничих економічних відносин, що сприяють економії ресурсів, підвищенню якості продукції.
10. Раціоналізація організаційної структури з метою скорочення витрат на управління, підвищення його ефективності тощо [45].
11. Посилення контролю над витратами, зокрема за операціями з цінними паперами, а також перегляд порядку роботи з покупцями і замовниками в разі прострочення платежів, вдосконалення механізму нарахування пені та штрафних санкцій, контроль дебіторської заборгованості.
12. Посилення контролю за співвідношенням темпів зростання продуктивності праці та заробітної плати; недопущення прискореного зростання середньої заробітної плати щодо росту продуктивності праці.
13. Зниження рівня комерційних та управлінських витрат на підприємстві.

14. Скорочення витрат на оплату праці за рахунок аутсорсингу і фрілансу, компенсація частини заробітної плати наданням працівникам соціальних пільг (безкоштовного харчування, розширеного медичного страхування і т. п.) [34].

15. Застосування технології «ощадливого виробництва» (lean thinking), яка полягає в тому, що витрати оцінюються з точки зору клієнта: чи погодиться він їх оплачувати.

На мою думку, максимальний ефект підприємствам нададуть тільки комплексні програми зниження витрат, а не окремі дії. Кожна з таких програм може включати кілька проектів, які в різні періоди часу реалізуються підприємством з метою зниження витрат. Основними програмами скорочення витрат є:

- робота зі зниження трудомісткості бізнес-процесів;
- перегляд принципу компенсації персоналу;
- оптимізація продуктів і каналів розподілу;
- оптимізація використання активів і капіталу;
- робота зі зниження закупівельних цін;
- зміна технологій з метою зменшення витрат.

Прикладом дій, пов'язаних зі зниженням трудомісткості бізнес-процесів, можуть бути централізація функцій, спрощення бізнес-процесів і документообігу, перерозподіл функцій усередині компаній і т. ін.

Перегляд принципу компенсації персоналу полягає в переведенні частини «фіксованої» заробітної плати до категорії «змінної» та її виплата у вигляді бонуса за досягнення певних показників.

У рамках роботи над оптимізацією продуктів і каналів розподілу визначаються та ліквідуються продукти, товари, канали розподілу, регіони й види бізнесу, які не є рентабельними.

У рамках напряму оптимізації активів і використання капіталу розглядається можливість продажу або виділення непрофільного бізнесу, альтернативного використання активів (можливість репрофілювання,

здавання в оренду), оптимізація розміру запасів, впровадження елементів технологій «точно в строк», а також робота з дебіторами й кредиторами [30].

Робота зі зниження цін на закупівлі та зміна технологій з метою зменшення витрат залежать від галузі й специфіки підприємства та є індивідуальними.

4.3 Оцінювання ефективності запропонованих методів: придбання оновленого програмного забезпечення ІС

Питання економічної ефективності при плануванні проектів розглядаються в різних масштабах та на різних стадіях планування. Відповідно розрізняють і методи, що застосовуються на окремих етапах планування та оцінки:

- на етапі проведення технічного аналізу та при плануванні фінансування проекту, коли відомі не всі умови підприємницької діяльності, вибір здійснюється на практиці за допомогою спрощеного часткового аналізу;

- на вирішальній стадії оцінки необхідно розглянути проект в цілому, приймаючи до уваги результати часткового аналізу, а потім прийняти позитивне або відхиляюче проект рішення. Це здійснюється за допомогою глобальних моделей. Глобальними вони називаються тому, що дозволяють враховувати всі умови фінансової сфери.

Ефективність проекту характеризується системою показників, які виражають співвідношення вигід і витрат проекту з погляду його учасників.

Виділяють такі показники ефективності проекту:

- показники комерційної ефективності, які враховують фінансові наслідки реалізації проекту для його безпосередніх учасників;
- показники економічної ефективності, які враховують народногосподарські вигоди й витрати проекту, включаючи

оцінку екологічних та соціальних наслідків, і допускають грошовий вимір;

- показники бюджетної ефективності, які відображають фінансові наслідки здійснення проекту для державного та місцевого бюджетів.

Для розрахунку цих показників можуть використовуватись однакові формули, але значення вихідних показників для розрахунків істотно відрізнятимуться.

Залежно від тривалості циклу проекту оцінка показників ефективності може бути різною. Показники комерційної ефективності можуть розраховуватися не тільки на весь цикл проекту, а й на місяць, квартал, рік.

Розрізняють три основні методи визначення ефективності проектів на початкових етапах проведення технічного аналізу. Вони не враховують фактор часу або враховують його не повністю:

- порівняння витрат;
- порівняння прибутку;
- порівняння рентабельності, до якого відноситься як спеціальний випадок статистичний метод окупності.

До найпростіших показників ефективності проектів, які застосовуються при проведенні технічного аналізу відносять:

- капіталовіддачу (річні продажі, поділені на капітальні витрати);
- оборотність товарних запасів (річні продажі, поділені на середньорічний обсяг товарних запасів);
- трудовіддачу (річні продажі, поділені на середньорічну кількість зайнятих робітників і службовців).

Однак ці показники відносяться до числа показників моментного статичного ряду і не враховують динамічних процесів у їх взаємозв'язку.

Для оцінки ефективності проектів доцільніше використовувати показники, які дають змогу розрахувати значення критеріїв ефективності проектів, беручи до уваги комплексну оцінку вигід і витрат, зміну вартості

грошей у часі та інші чинники. Правильне визначення обсягу початкових витрат на проект є запорукою якості розрахунків окупності проекту.

Стандартні методи оцінки економічної ефективності інвестицій. Вкладення можна розглядати не як витрати, а як інвестиції в основний бізнес. Відповідно, для оцінки економічної ефективності використовуються ті ж інструменти і процедури, що і в будь-якому інвестиційному проекті.

Як правило, впровадження нового програмного забезпечення для обробки інформації направлено на підвищення ефективності виробництва через вдосконалення процесів управління, що проявляється в показниках обліку витрат та доходів підприємства. Оскільки реалізація заходів щодо використання нового програмного забезпечення для цілей управління вимагає фінансових витрат, то витрати по впровадженню повинно окупатися в якомога коротші терміни. При введені в роботу нового програмного забезпечення підприємство несе одноразові витрати на її придбання, поточні витрати на функціонування програми, підготовку і перепідготовку кадрів. Економія від функціонування програми визначається з урахуванням витрат на її експлуатацію.

Стандартна методика розрахунку показників економічної ефективності включає в себе розрахунок суми річної економії, коефіцієнта економічної ефективності капітальних вкладень і терміну окупності капітальних вкладень.

Сума річної економії від введення нового програмного забезпечення розраховується за формулою:

$$S = OC_1 - OC_2 \quad (4.1)$$

S - сума річної економії від введення нового програмного забезпечення, грн;

OC_1 - річні експлуатаційні витрати при роботі з застарілою програмою, грн.

Z_{ii} - місячна основна заробітна плата i -го працівника, грн .;

T_{1i} - місячні трудові витрати i -го працівника на рішення задачі, людино-дні;

Q - середня кількість робочих днів на місяць, дні;

α - коефіцієнт накладних витрат;

β - коефіцієнт додаткової заробітної плати (відрахування на соціальне страхування, до різних фондів і т.п.).

$$OC_2 = C_1 + C_2 + C_3 \quad (4.2)$$

C_1 - річні витрати програмного часу на вирішення завдання, грн;

C_2 - річні витрати на заповнення документів, аналіз і коригування даних (ручні операції), грн;

C_3 - річні витрати на навчання персоналу, адаптацію і налаштування обладнання, грн;

S_q - собівартість години роботи програми q під час розв'язання задачі, грн;

T_q - час роботи обладнання q під час розв'язання задачі протягом місяця, машино-години;

C_2 розраховується за аналогічною формулою.

$$C_3 = K_3 * \gamma \quad (4.3)$$

K_3 - річні одноразові витрати на навчання персоналу, адаптацію, налаштування програми при вирішенні завдання, грн.

γ - коефіцієнт настройки програми.

$$K_3 = K_{31} + K_{32} + K_{33} \quad (4.4)$$

K_{31} - річні одноразові витрати по заробітній платі персоналу на навчання, адаптацію і налаштування програми для вирішення завдання, грн.

Z_{2i} - місячна основна заробітна плата працівника i , грн;

T_{2i} - місячні трудові витрати працівника i на навчання, налаштування обладнання тощо, людино-дні;

K_{32} - річні одноразові витрати програмного часу

T_{2q} - час роботи програми q на навчання персоналу, адаптацію і налаштування програми, машино-години.

K_{33} - інші одноразові витрати, грн;

h - коефіцієнт інших витрат, до інших витрат відносяться: витрати на захисні програми, додаткове програмування і т.п.

K - одноразові витрати на вирішення завдання, грн.

$$K = K_1 + K_2 + K_3 \quad (4.5)$$

K_1 - одноразові витрати на проектування, грн

$$K_1 = \frac{\sum Z_i^2 * T_i^2}{Q} * (1 + \alpha)(1 + \beta)^n \quad (4.6)$$

T_{2i} - місячні трудові витрати фахівця на проектування рішення задачі, людино-години.

n - тривалість проектування.

K_2 - одноразові витрати, пов'язані з використанням різних видів обладнання, грн.

$$K_2 = \frac{BV(1 - (t * r)/100)(1 + \alpha)T}{F} \quad (4.7)$$

BV - балансова вартість комплексу програмного забезпечення, грн;

t - тривалість експлуатації програми перш ніж розпочати розв'язання завдання, роки;

r - річна норма на реновацію обладнання (близько 10%);

T - час роботи обладнання при вирішенні завдання протягом місяця, машино-години;

α - коефіцієнт, що визначає вартість допоміжних програм;

F - запланований річний фонд часу роботи програми;

$$F = t_c * T_c \quad (4.8)$$

t_c - середньодобова фактичне завантаження програми, годинник;

T_c - середня кількість днів роботи програми на рік.

Коефіцієнт економічної ефективності E_r розраховується за формулою:

$$E_r = S / K \quad (4.9)$$

Якщо $E_r \geq E_{нсе}$, то технологія є ефективною.

$E_{псе}$ - нормативний коефіцієнт ефективності капітальних вкладень для нового програмного забезпечення, його значення визначає нижню межу річної економії, яку можна отримати на одну гривню капітальних витрат.

T - термін окупності витрат на вирішення завдання;

$$T = K / S \quad (4.10)$$

Розрахунок економічної ефективності дипломного проекту при переході на нове програмне забезпечення.

Значення складових для розрахунку показників економічної ефективності наведені в таблиці 4.9.

Таблиця 4.9 – Резерви збільшення доходів від основної діяльності ТОВ «ЖАККАРД»

Показники	Позначення	Одиниця виміру	Величина показника	
			До впровадження	Після впровадження
Місячна зарплата бухгалтера	Z	грн.	5020	5020
Витрати праці бухгалтера	T	люд./день	21	17
Сплата послуг інструктору нового програмного забезпечення	Z ²	грн.	-	4000
Витрати праці інструктору нового програмного забезпечення	T ²	люд./день	-	1
Коефіцієнт накладних витрат	α		0,2	0,2
Коефіцієнт додаткової зарплати	β		0,3	0,3
Собівартість години роботи програмного забезпечення (ПЗ)	S _q	грн./год	-	10
Час роботи ПЗ для вирішення задачі (міс.)	T _z	маш./год	-	8
Час роботи програми на навчання, адаптацію, налаштування програми	T	маш./год	-	6
Коефіцієнт налаштування нової програми	γ		-	0,1
Тривалість проектування	N	рік	-	0,083

Середня кількість робочих днів у місяці	Q	днів	22	22
Коефіцієнт інших витрат	h		0,1	0,1
Нормативний коефіцієнт ефективності капітальних вкладень	E _{нсе}	-	-	0,3

Примітка. Джерело: складено автором на підставі звітності та власних розрахунків.

Розрахунок річних експлуатаційних витрат при обробці інформації::

$$OC_1 = \frac{(5020 \times 21) \times 1,2 \times 1,3}{22} \times 12 = 89703 \text{ грн}$$

Річні експлуатаційні витрати при використанні нового програмного забезпечення складаються з річних витрат машинного часу на вирішення завдання (C_1), річних затрат ручної праці (C_2), річних витрат на налаштування обладнання та навчання персоналу (C_3):

$$C_1 = 12 \times 10 \times 8 = 960 \text{ грн ,}$$

$$C_2 = \frac{(5020 \times 17) \times 1,2 \times 1,3}{22} \times 12 = 72617 \text{ грн .}$$

Одноразові витрати на навчання персоналу, адаптацію і налаштування обладнання при вирішенні завдання K_3 визначаємо як суму витрат $K_{3.1}$, $K_{3.2}$, $K_{3.3}$:

$$K_{3.1} = \frac{(4000 \times 1) \times 1,2 \times 1,3}{22} \times 12 = 3404 \text{ грн}$$

$$K_{3.2} = 12 \times 10 \times 6 = 720 \text{ грн}$$

$$K_{3.3} = (3404 + 720) \times 0,1 = 412,4 \text{ грн}$$

$$K_3 = 3404 + 720 + 412,4 = 4536,4 \text{ грн}$$

$$C_3 = 4536,4 \times 0,1 = 453,64 \text{ грн}$$

$$C_{p2} = 960 + 72617 + 453,64 = 74030,64 \text{ грн}$$

Річна економія:

$$S = 89703 - 74030,64 = 15672,36 \text{ грн}$$

Для розрахунку одноразових витрат на створення і впровадження системи (K) проводиться розрахунок витрат на проектування (K_1), витрат на

програму (K_2), одноразові витрати на навчання персоналу, адаптацію і налаштування обладнання (K_3) був розрахований раніше:

$$K_1 = \frac{(4000 \times 1) \times 1,2 \times 1,3}{22} \times 0,083 = 23,54 \text{ грн}$$

Витрати на нове обладнання відсутні. ($K_2=0$)

$$K_3 = 4536,4 \text{ грн}$$

$$K = 23,54 + 0 + 4536,4 = 4559,9 \text{ грн}$$

Розрахунковий коефіцієнт економічної ефективності:

$$E_r = \frac{15672,36}{4559,9} \approx 3,436$$

Нормативний коефіцієнт економічної ефективності дорівнює 0,3, при розрахунку за даним проектом він склав 3,436, нерівність $3,436 \geq 0,3$ виконується, отже, рішення введення нового програмного забезпечення ефективно.

Термін окупності витрат на вирішення:

$$T = 1/3,436 = 0,29 \text{ (3,5 місяця).}$$

Результати розрахунку економічної ефективності проекту - річна економія 15672,36 грн.

Висновки до розділу 3

Під час проведення аналізу доходів основної діяльності було удосконалено облік доходів від реалізації, запропоновано методи визнання доходів, розроблено аналітичні рахунки в Плані рахунків підприємства, які будуть враховувати особливості підприємства, а саме дохід від основної його діяльності та нададуть можливість розглядати рахунки з обліку доходів від реалізації продукції певним замовникам з аналітичної точки зору. Розроблена система аналітичних рахунків, враховує отримання різних за рівнем деталізації даних про об'єкти обліку.

Запропонована система управління доходами за всіма виділеними етапами сприятиме якісному контролю за формуванням і надходженням доходів від основної діяльності ТОВ «ЖАККАРД», що забезпечить високі фінансово- економічні показники діяльності підприємства. Виконання плану бюджету забезпечить підприємству надходження сум доходів від його основної діяльності у запланованій кількості. При відхиленні від запланованих показників були запропоновані резерви збільшення доходу, які разом із зниженням витрат на собівартість продукції забезпечать зростання прибутку підприємства, оскільки найбільшу частину прибутку воно отримує саме під час здійснення основної діяльності. А також розрахована точка беззбитковості, при якій підприємство зможе покрити понесені витрати отриманими доходами від основної діяльності при реалізації запланованого обсягу продукції чи робіт (послуг).

Отже, організація і методика аудиту витрат і доходів від діяльності визначається, передусім, належним інформаційним забезпеченням аудитора, що є досить актуальним, адже інформація про витрати і доходи операційної діяльності є основою самого аудиторського процесу. Зростання обсягів інформації потребує від аудитора певної її систематизації і класифікації, оскільки без такого підходу важко зібрати необхідні аудиторські докази, правильно оцінити господарські явища, факти, процеси виробництва.

Застосування даних методів при реалізації продукції ТОВ «ЖАККАРД» забезпечить зниження ризиків пов'язаних з правом власності, а також дасть змогу точно та вчасно відобразити дохід від основної діяльності в обліку. Застосування синтетичних рахунків сприятиме прийняттю ефективніших управлінських рішень у процесі формування чистого доходу ТОВ «ЖАККАРД». При використанні планів аудиту витрат і доходів можна точніше виявити недоліки на підприємстві ТОВ «ЖАККАРД».

За результатами тестування системи внутрішнього контролю і бухгалтерського обліку витрат і доходів діяльності підприємства «ЖАККАРД» виявлено:

- визнання доходів і витрат відповідає П(с)БО № 15 і П(с)БО 16
- не було виявлено випадки реалізації продукції без документів на відвантаження
- не було у звітному періоді зміни в класифікації витрат на постійні та змінні, прямі та непрямі
- не затверджені на підприємстві методичні рекомендації щодо розрахунку собівартості реалізованої продукції
- рахунки-фактури звіряються із затвердженими замовленнями на продаж і документами на відвантаження продукції
- перевірялися критерії визнання доходів згідно з класифікацією доходів
- не узгоджується з головним бухгалтером реалізація продукції (робіт, послуг) боржникам

укладаються договори з кожним покупцем на кожний вид реалізації робіт (послуг).

Результати розрахунку економічної ефективності проекту - річна економія 15672,36 грн. Нормативний коефіцієнт економічної ефективності дорівнює 0,3, при розрахунку за даним проектом він склав 3,436, нерівність $3,436 \geq 0,3$ виконується, отже, рішення введення нового програмного забезпечення ефективно.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного нами дослідження економічного змісту, визнання і класифікації понять доходів та витрат можна зробити наступні висновки.

Витрати підприємства – це складна економічна категорія, яка поєднує процес створення необхідного обсягу економічних ресурсів на підприємстві та процес їхнього використання. За підсумками вивченої літератури можна сформулювати такі підходи, які стосуються даного поняття:

- за бухгалтерським підходом витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу;

- згідно економічного змісту витрати – витрати втрачених можливостей, тобто сума коштів, яку можна одержати за більш вигідного використання ресурсів.

Дохід – це максимальна кількість засобів, які включають грошові кошти і натуральні надходження, одержані або виготовлені особою за рік для підтримання фізичного, морального, економічного, а також інтелектуального стану, які він може потратити, але тільки за обставин, що очікувана вартість у грошовому вираженні майбутніх надходжень залишиться на попередньому рівні.

В обліку витрати та доходи класифікують за різними ознаками, що забезпечує більш глибоке вивчення складу та характеру витрат, дає змогу керівництву підприємства детально проаналізувати рівень витрат за різними класифікаційними ознаками та виявити джерела економії, сприяє кращому розумінню призначення витрат, їх економічної ролі у процесах, що відбуваються на підприємстві. Дотримуючись вимог національних і міжнародних стандартів застосовуються наступні ознаки для класифікації витрат: за центрами відповідальності; за видами продукції, робіт, послуг; за єдністю складу витрат; за способами перенесення вартості на продукцію; за ступенем впливу виробництва на рівень затрат; за визначенням відношення

до собівартості продукції; за календарними періодами; за доцільністю витрачання; за відношенням витрат до процесу виробництва; за економічним змістом.

Нормативно-правове забезпечення обліку і аудиту – це сукупність нормативно-правових актів найвищих гілок влади у державі, таких як законодавчої, виконавчої та представницької, а також Міністерства фінансів України, інших міністерств та відомств, і, власне кожного підприємства зокрема, які забезпечують повноцінне функціонування та динамічний розвиток бухгалтерського обліку, фінансової звітності й економічного контролю в нашій державі.

В цілому аналіз доходів основної діяльності ТОВ «ЖАККАРД» показав, що діяльність підприємства з виробництва і реалізації продукції протягом 2017–2019 рр. була не досить ефективною, чистий дохід від реалізації за останній досліджуваний рік знижувався, і в 2019 році становив 4751,2 тис.грн. що займає 99,9% в загальній структурі доходів підприємства. Це негативно вплинуло на фінансовий результат, який отримало підприємство в 2019 році, а саме -371,1 тис. грн.. Як видно з аналізу у 2018 році суб'єкт господарювання не зазнав збитків, і мав чистий прибуток у розмірі 116,1 тис.грн. Реалізував продукцію, розмір чистого доходу якої, становив 5730,1 тис.грн, що становить 100% від загальних доходів, що свідчить про добре налагоджену діяльність підприємства з реалізації. Але у 2019 році мав місце збиток, оскільки в умовах низького попиту при постійних витратах на виробництво спостерігалось зниження цін на продукцію, про що свідчить показник рентабельності продукції за прибутком від реалізації, який має тенденцію зниження протягом досліджуваного періоду. Аналіз планових показників у 2019 році свідчить про те, що на кінець досліджуваного періоду підприємство є неприбутковим.

Запропонована система управління доходами за всіма виділеними етапами сприятиме якісному контролю за формуванням і надходженням доходів від основної діяльності ТОВ «ЖАККАРД», що забезпечить високі

фінансово- економічні показники діяльності підприємства. Виконання плану бюджету забезпечить підприємству надходження сум доходів від його основної діяльності у запланованій кількості. При відхиленні від запланованих показників були запропоновані резерви збільшення доходу, які разом із зниженням витрат на собівартість продукції забезпечать зростання прибутку підприємства, оскільки найбільшу частину прибутку воно отримує саме під час здійснення основної діяльності. А також розрахована точка беззбитковості, при якій підприємство зможе покрити понесені витрати отриманими доходами від основної діяльності при реалізації запланованого обсягу продукції чи робіт (послуг).

В цілому аналіз доходів основної діяльності ТОВ «ЖАККАРД» показав, що діяльність підприємства з виробництва і реалізації продукції протягом 2017–2019 рр. була не досить ефективною, чистий дохід від реалізації за останній досліджуваний рік знижувався, і в 2019 році становив 4751,2 тис.грн. що займає 99,9% в загальній структурі доходів підприємства. Це негативно вплинуло на фінансовий результат, який отримало підприємство в 2019 році, а саме -371,1 тис. грн.. Як видно з аналізу у 2018 році суб'єкт господарювання не зазнав збитків, і мав чистий прибуток у розмірі 116,1 тис.грн. Реалізував продукцію, розмір чистого доходу якої, становив 5730,1 тис.грн, що становить 100% від загальних доходів, що свідчить про добре налагоджену діяльність підприємства з реалізації.

Але у 2019 році мав місце збиток, оскільки в умовах низького попиту при постійних витратах на виробництво спостерігалось зниження цін на продукцію, про що свідчить показник рентабельності продукції за прибутком від реалізації, який має тенденцію зниження протягом досліджуваного періоду. Аналіз планових показників у 2019 році свідчить про те, що на кінець досліджуваного періоду підприємство є неприбутковим.

За результатами тестування системи внутрішнього контролю і бухгалтерського обліку витрат і доходів діяльності підприємства «ЖАККАРД» виявлено:

- визнання доходів і витрат відповідає П(с)БО № 15 і П(с)БО 16
- не було виявлено випадки реалізації продукції без документів на відвантаження
- не було у звітному періоді зміни в класифікації витрат на постійні та змінні, прямі та непрямі
- не затверджені на підприємстві методичні рекомендації щодо розрахунку собівартості реалізованої продукції
- рахунки-фактури звіряються із затвердженими замовленнями на продаж і документами на відвантаження продукції
- перевірялися критерії визнання доходів згідно з класифікацією доходів
- не узгоджується з головним бухгалтером реалізація продукції (робіт, послуг) боржникам

укладаються договори з кожним покупцем на кожний вид реалізації робіт (послуг).

Результати розрахунку економічної ефективності проекту - річна економія 15672,36 грн. Нормативний коефіцієнт економічної ефективності дорівнює 0,3, при розрахунку за даним проектом він склав 3,436, нерівність $3,436 \geq 0,3$ виконується, отже, рішення введення нового програмного забезпечення ефективно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз господарської діяльності: електрон. навч.-метод. комплекс/уклад.: Г.І. Кіндрацька, Ю.І. Кулиняк .-2013
URL:<http://vns.lp.edu.ua/moodle/course/view.php?id=4240>
2. Біла О.Г. Фінанси підприємств / О.Г. Біла : навч. посібн. – Львів : Вид-во "Магнолія 2006", 2008. – 383 с
3. Блонська В.І. Стратегія управління доходами торговельного підприємства в умовах розвитку ринкових відносин / В.І. Блонська // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.- техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.6. – С. 117-123.
4. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : [підруч.] / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : Рута, 2003. – 726 с.
5. Бухгалтерський облік (загальна теорія):електрон. навч.-метод. комплекс/уклад.: О. І. Тивончук, О. С. Лемішовська .-2019
URL:<http://vns.lpnu.ua/course/view.php?id=4041>
6. Визначення поняття —доход|| в економічній теорії / В. Парнюк // Економіка України: політико-економічний журнал. - 2012. - No 3. - С. 36-48. - Бібліогр.: с. 36-4819
7. Височан О. С., Височан О. О. Фінансовий облік:навч. посіб. [для студентів ВНЗ екон. спрямування, викл.]/М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львів. політехніка" .-Львів:Вид. ПП Сорока Т.Б.,2016 .-450 с.
8. Внутрішній економічний механізм підприємства: навч. пос. / Круш П.В., Тульчинська С.О.,Тульчинський Р.В. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 206 с.
9. Волков О.И. Экономика предприятия : учебник. - М. : Изд-во ИНФРА- М, 1997. - 416 с.
10. Воронко О. С., Штепа Н. П., Економічний аналіз. Навчальний посібник / Львів: «Новий Світ-2000», 2018. — 279 с.

11. В'язовченко М.М. Основні аспекти обліку основної діяльності підприємства. Перспективи розвитку обліку, контролю та фінансів в умовах інтеграційних і глобалізаційних процесів: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (м.Харків, 5 лист 2019 р.). Харків, 2019. С 78-80
12. Гладких Т.В. Фінансовий облік: Навч.посібник. - Центр навчальної літератури, 2007.-480 с
13. Голубнича, Г. П., Панасенко І.Л. Економічний аналіз: навчальний посібник. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. – 309 с.
14. Гудзь Н. В. Бухгалтерський облік. 2-е вид., перероб. і доп. [текст] Навч. посіб. / Н. В. Гудзь, П. Н. Денчук, Р. В. Романів. - К. : «Центр учбової літератури», 2016. -424 с.
15. Гуріна Н. В. Економічна сутність доходів та їх класифікація: проблеми і шляхи вирішення / Н. В. Гуріна // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 12. Ч. 1. – С. 203-205.
16. Дерій, В. А. Витрати і доходи підприємств у системі обліку та контролю: монографія / В. А. Дерій. –Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2009. – 272 с.
17. Економіка підприємства: навч. пос. / за заг. ред. П.В. Круша, В.І. вігіної, Б.М. Сердюка. – 2-ге вид.– К.: Ельга-Н, КНТ, 2009. – 780 с.
18. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій No 291 від 30.11.1999, поточна редакція — Редакція від 29.10.2019
19. Категорія «дохід» в наукових публікаціях: критична оцінка / Ю. Борисейко // Міжнародний збірник наукових знань. - 2010. - No1. - С. 1-11. - Бібліогр.: с. 16-657
20. Кириченко С. О. Сучасний фінансовий стан підприємства та перспективи його розвитку / С.О. Кириченко, І.М. Лінник // Сучасні проблеми економіки і підприємництва. – 2015. No16. – С. 261-266.

21. Косова Т. Д., Сухарев П. М., Ващенко Л. О. та ін. Організація і методика економічного аналізу. Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2012. — 528 с.
22. Крупка Я. Д. Бухгалтерський облік в будівництві [Текст] / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Р. О. Мельник. - Тернопіль: ПП «Принтер-інформ», 2004. - 514 с.
23. Лагун, М. І. Послідовність проведення комплексного аналізу фінансового стану підприємства / М. І. Лагун // Формування ринкових відносин в Україні (укр.). - 2006. - № 6. - С.31-36.
24. Лелик І. В. Напрями контролю доходів і витрат операційної діяльності.-Львів: Видавництво Львівської політехніки,2016 .-С. 164-166.
25. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 11 (МСБО 11). Будівельні контракти Документ 929_017, поточна редакція — Редакція від 01.01.2012
26. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 (МСБО 18) Дохід, Документ 929_025, поточна редакція — Редакція від 01.01.2012
27. Облік і звітність за міжнародними стандартами [Текст]: навч. посіб. (навч.-метод. комплекс) / З. В. Задорожний, В. М. Панасюк, Є. К. Ковальчук, Л. Я. Бобрівець. - Тернопіль: Крок, 2012. - 551 с.
28. Остапчук С. Розвиток національних фінансово-економічних систем в умовах глобальних викликів: збірник матеріалів II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (5 жовтня 2018 р.; м. Київ) / Відпов. за вип. С. Остапчук. К.: ТОВ «ВІПО», 2018. 370 с.
29. Павелко О. В. Облік доходів, витрат та фінансових результатів в умовах збиткових будівельних контрактів / О. В. Павелко // Університетські наукові записки: часопис Хмельницького університету управління та права. – 2009. – Вип. 2 (30). – С. 395-400.
30. Павелко О. В. Фінансові результати в обліку будівельних організацій: порядок формування / О. В. Павелко // Проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку України: матеріали міжвузівської науково-

практичної конференції 15 квітня 2009 р. – Т. III. – Сімферополь: ЦРОНІ, 2009. – С. 109-111 (0,17 д.а.).

31. Продиус Ю.И. Экономика предприятия / Ю.И. Продиус : учебн. пособ. Харьков :Изд-во "Одиссей", 2004. – 416 с.

32. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» № 73 від 07.02.2013, поточна редакція — Редакція від 23.07.2019.

33. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 "Дохід" N 290 від 29.11.1999, поточна редакція — Редакція від 09.08.2013.

34. Maksymenko I. Fiscal audit development in the system of budget process management / T. Melikhova, I. Maksymenko, O. Zorya, N. Fatiukha, O. Chumak // Academy of Accounting and Financial Studies journal, 2018. – vol. 22, is. 6, 7 p.

35. Сіменко І.В., Аналіз господарської діяльності. Навчальний посібник — К.: Центр учбової літератури, 2013 — 384 с.

36. Сіменко І.В., Косова Т.Д. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2013. — 384 с.

37. Скибенко С. Т. Формування стратегії управління прибутком підприємства / С. Т. Скибенко, М. В. Чемерис // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – No 6 (51), Ч. 2. – 2011. – С. 152-160.

38. Стратегія збільшення доходів на підприємстві / І. Влезько, Н. Кузічкіна // КНТЕУ Scientific publication. - 2011. - Вип. 18.6. - С. 117-123.

39. Тринька Л. Я., Липчанська (Іванчук) О. В., Економічний аналіз: навчально-методичний посібник — К.:Алерта, 2013 — 568 с.

40. Управління та регулювання як чинники розвитку підприємств національного господарства : монографія / П.В. Круш, О. П. Кавтиш, Т. П. Ткаченко та ін. – К. : НТУУ «КПІ», 2014. – 404 с.

41. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва:електрон. навч.-метод. комплекс/уклад.: І. С. Скоропад, І. Я. Цигиль, В. І. Босак .-2013

42. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва:електрон. навч.-метод. комплекс/уклад.: Х. В. Горбова, Х. П. Данилків, І. В. Фарінович .- 2018
43. Хом'як Р.Л. Бухгалтерський облік в Україні / Р.Л. Хом'як, В.І. Лемішковський, В.С. Мохняк. – Львів: Бухгалтерський центр «Ажур»,2010.– 1220с
44. Черниш С.С. Економічний аналіз: [навч. посібник] / С.С.Черниш.– К:Центр учбової літератури, 2010. – 312с.
45. Шмиголь Н.М. Аналіз методів формування доходів підприємства в ринковій економіці / Н.М.Шмиголь // Економіка та підприємництво. – 2010. – №2.– С.233-236.
46. Брейлі Р., Майерс С. «Принципи корпоративних фінансів», Изд. «ЗАТ Олімп-Бізнес», 1997.
47. Кадушкіна А., Михайлова Н., Інформаційні технології: впровадження і ефективність, URL: <http://www.iteam.ru>
48. Козаченко В.Є. Управління загальною вартістю володіння КІС URL: <http://www.cfin.ru>
49. Пятков М. Економіка інформаційних технологій, М., 2001.
50. Цигалов Ю. Економічна ефективність інвестицій в ІТ: оптимальний метод оцінки, URL: <http://www.pcweek.ru>
51. Якимова О.Ю. Методи оцінки ефективності корпоративних інформаційних систем управління // Сучасні наукомісткі технології. - 2006. - № 3 - С. 95-98,
URL: www.rae.ru/snt/?section=content&op=show_article&article_id=1757
52. Ільяшенко Н.С. Значення класифікації в управлінні дебіторською заборгованістю на підприємстві / Н.С. Ільяшенко // Економічний простір. – 2009. – № 27. –С. 242-248
53. Ільяшенко Н.С. Організаційно-економічний механізм управління дебіторською заборгованістю / Н. С. Ільяшенко // Держава та регіони. Серія Економіка та підприємництво. - 2009. - N 5. - С. 73-78.

54. Макаренко А.П. Аудит доходів від реалізації продукції як дієвий засіб підвищення ефективності діяльності підприємства / А.П. Макаренко, М.В. Кутова // Інвестиції: практика та досвід: Науково-практичний журнал – 2018 р. - № 2. – С. 18-23.1.

55. Макаренко А.П. Бухгалтерський облік: навч.-метод. посібник/ А.П. Макаренко, Т.О. Меліхова, Ю.В. Подмешальська, Н.С. Чакалова. – Запоріжжя : ЗДІА, 2018. - 602 с.

56. Макаренко А. П. Інформаційна база заповнення спрощеної звітності – інструмент управління та фінансової безпеки / А. П. Макаренко, Т. О. Меліхова, Н. С. Чакалова // Часопис економічних реформ. - 2014. - № 1. - С. 26-32.

57. Макаренко А. П. Удосконалення облікових реєстрів з метою своєчасного управління підприємством та контролю за його фінансовою безпекою / А. П. Макаренко, Т. О. Меліхова, Н. С. Чакалова // Економічний вісник університету. - 2014. - Вип. 22(1). - С. 85-95.

58. Макаренко А. П. Удосконалення організації обліку короткострокової дебіторської заборгованості на підприємстві / А.П. Макаренко, Ахмедова Д.В. // Матеріали ХХІІ Науково-технічної конференції студентів, аспірантів і викладачів в ЗДІА. Економіка та менеджмент. [Том ІV]. – Запоріжжя, ЗДІА, 2017. – 165с.

59. Макаренко А.П. Шляхи удосконалення організації обліку та аудиту товарно-матеріальних цінностей на підприємстві / А.П. Макаренко, І.О. Литвиненко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Вип. 2 (11). – Полтава : ПДАА. – 2015. – С. 33-39.

60. Меліхова Т.О. Сучасні проблеми обліку дебіторської заборгованості / Т.О. Меліхова, Д.А. Мась // Соціально-економічний розвиток / Матеріали ХХХІІ Міжнародної науково-практичної конференції, Чернівці, 18-19 січня 2016 р. - Т. 2. - Київ: Науково-видавничий центр «Лабораторія думки», 2016. - С. 22-23.

61. Меліхова Т.О. Удосконалення документування обліку розрахунків з покупцями та замовниками з метою зміцнення інформаційної безпеки підприємства / Т.О. Меліхова, Ф.О. Гавриленко // Інвестиції: практика та досвід, 2018. - №2. – С. 24–32

62. Меліхова Т. О. Податковий облік та звітність на підприємстві: навч.-метод. посібник / Т. О. Меліхова, О. В. Гамова, Ю. В. Подмешальська ; ЗДІА. - Запоріжжя : ЗДІА, 2013. - 224 с.

63. Плаксієнко В.Я. Дослідження виникнення дебіторської заборгованості та її економічної сутності / В.Я. Плаксієнко, Н.С. Ільяшенко // Економіка: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць. – Випуск 250: В 9 т. - Т. VI. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. – С. 1531-1536.

64. Подмешальська Ю. В. Зарубіжний досвід оподаткування заробітної плати в системі обліку / Ю. В. Подмешальська, Н. С. Чакалова. // Ефективна економіка. - 2016. - № 5.

65. Чакалова Н.С. Напрями вдосконалення інструментарію для управління дебіторською заборгованістю підприємств / Н.С. Чакалова// Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Вип. 2. – Т. 3. Економічні науки. – Полтава: ПДАА. – 2011. – С. 292-299

66. Чакалова Н.С. Дослідження стану дебіторської заборгованості на промислових підприємствах Запорізької області / Н.С. Чакалова// Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Вип. 3. – Т. 2. Економічні науки. – Полтава: ПДАА. – 2011. – С. 277-284.

67. Чакалова Н. Формування моделі функціонування інформаційного обміну між секторами з обліку, контролю та управління товарною дебіторською заборгованістю / Н. Чакалова // Економічний аналіз. - 2012. - Т. 11(4). - С. 297-300.

68. Чакалова Н. С. Розробка робочих документів для проведення внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на промислових підприємствах / Н. С. Чакалова // Агросвіт. - 2018. - № 22. - С. 81-90.

69. Меліхова Т.О. Економічна безпека підприємства: формування, контроль, ефективність : Монографія Херсон, Видавничий дім «Гельветика», 2018. – 632 с.

70. Меліхова Т.О. Внутрішній контроль виробничих запасів для своєчасного виявлення загроз в системі управління фінансової безпеки підприємства / Т.О. Меліхова, І.О. Федоров. // Агросвіт, 2018. – №2. – С. 63–70.

71. Меліхова Т.О. Методичні підходи до проведення внутрішнього аудиту товарів для своєчасного виявлення загроз в системі управління економічної безпеки підприємства / Т.О. Меліхова, К.О. Журавель // Інвестиції: практика та досвід, 2019. - № 2. – С. 56–63.

72. Меліхова Т.О. Удосконалення документального забезпечення аудиту розрахунків з підзвітними особами з метою якісного проведення перевірки / Т.О. Меліхова, К.О. Новосьолова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2012. – Вип. 36. – С. 108-116.

73. Макаренко А.П. Удосконалення виробничих витрат на промислових підприємствах / А.П. Макаренко, С.А. Рамазанова // Економіка та держава Науково-практичний журнал – 2018 р. - № 1. – С. 20-26.

74. Макаренко А.П. Державний фінансовий контроль / А.П. Макаренко, І. Я. Максименко, Т.О. Меліхова, О. П. Зоря навч. посібник для вчз : [гриф ЗДІА] - Запоріжжя : ЗДІА, 2017. - 280 с.

75. Макаренко А.П. Соціальне страхування: сутність, значення та обліковий аспект / А.П. Макаренко, О. П. Зоря, Т.О. Меліхова, І. Я. Максименко навч. посібник : [гриф ЗДІА]. - Запоріжжя : ЗДІА, 2017. - 200 с.

76. Maksymenko I. Accounting and analytical procurement of state financial control and directions of its implementation in Ukraine / I. Maksymenko, T. Melikhova // Baltic Journal of Economic Studies, Volume 3 Number 5. Riga: Publishing House “Baltija Publishing”, 2017, P. 268-275.

77. Макаренко А. П. Оподаткування в системі обліку : навч.-метод. посібник / А. П. Макаренко, Т. О. Меліхова, О. В. Гамова ; ЗДІА. - Запоріжжя : ЗДІА, 2015. - 147 с.

78. Макаренко А. П. Податкове планування та мінімізація податкових ризиків: навч. посібник : [рек. вченою радою ЗДІА] / А. П. Макаренко, Т. О. Меліхова, Н. С. Чакалова ; ЗДІА. - Запоріжжя : ЗДІА, 2017. - 260 с.

79. Макаренко А.П. Бухгалтерський облік / А.П. Макаренко, Т.О. Меліхова, Ю.В.Подмешальська, Н.С. Чакалова : навч. посібник: - Запоріжжя : ЗДІА, 2017. - 548 с.

80. Подмешальська Ю.В. Бухгалтерський облік: навч.-метод. посібник/ Ю.В. Подмешальська, Т.О. Меліхова, Н.С. Чакалова. - Запоріжжя : ЗДІА, 2017. - 400 с.

81. Ткач А.А. Розвиток інституту інформаційної безпеки підприємства на основі раціонального документування обліку розрахунків з покупцями / А.А. Ткач, Т.О. Меліхова // Інституціональний вектор економічного розвитку. – Мелітополь, 2012. – № 5(1). – С. 7–12.

82. Меліхова Т.О. Удосконалення методики внутрішнього аудиту розрахунків з підзвітними особами для підвищення економічної безпеки підприємства / Т.О. Меліхова, М.А. Лукашова // [Електронний ресурс] _ Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2019/32.pdf

83. Меліхова Т.О. Розробка програми аудиту податку на додану вартість для підвищення фінансової безпеки підприємства / Т.О. Меліхова, М.Ю.Бойко // Інвестиції: практика та досвід, 2017. - № 1. – С. 34 – 39.

84. Меліхова Т.О. Розробка системи знаків виявлених помилок для удосконалення аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками / Т.О. Меліхова, Т.В.Алексютіна // Економічний форум. - Луцьк : ЛНТУ, 2013. – С. 391-396.

85. Меліхова Т.О. Вплив правильності відображення в обліку розрахунків за податком на додану вартість на стан фінансової безпеки підприємства / Т.О.Меліхова : Облік, контроль, і аналіз в управлінні

підприємницькою діяльністю : матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конференції, 10-11 квітня 2014 р. – Черкаси : ЧДТУ, 2014. – С. 67-69

86. Меліхова Т.О. Оподаткування, облік та аналіз податку на додану вартість підприємства / Т.О.Меліхова, М.Ю. Бойко : Сучасні проблеми та перспективи розвитку підприємства та фінансово-економічного потенціалу регіону : матеріали Міжнарод. науко-практ. конференції (м. Запоріжжя, 11 листопада 2016 р.) – у 2-х частинах. _ Запоріжжя : ЗДІА, 2016. – Ч. 1. – С. 141-145.

87. Меліхова Т.О. Особливості оподаткування та відображення в обліку і звітності розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві / Т.О.Меліхова, Ф.О. Гавриленко : Наукові підходи до модернізації економіки та системи управління: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 15–16 грудня 2017 р. – Київ: Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2017. – С. 169-172.

88. Салига С.Я. Аудит податків суб'єктів господарювання: Монографія / С.Я. Салига, Т.О. Меліхова. – Запоріжжя : КПУ, 2011. – 224 с.

89. Повний прайс: 1С: Підприємство. URL: <https://tqm.com.ua/prices/1c-price-cost-tseny-stoimost-tsena-skidki-aktsii-prais-1c>

ДОДАТОК А